

ЗА БУКВНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXX • БРОЙ 29/НОЕМВРИ 2008 Г.

От Матей Свето евангелие

Тогава Исус рече
на учениците си:

Каква полза за човека,
ако придобие цял свят,
а повреди на душата си?
Или какъв откуп ще даде
човек на душата си?

Глава 16, стихове 24-26

Вие сте светлината на
света. Не може се укри
град, който стои навръх
планина. Нито запалят
свещило и го турят
под крина, а на светилник,
и свети на всички въщици.

Глава 5, стихове 14-15

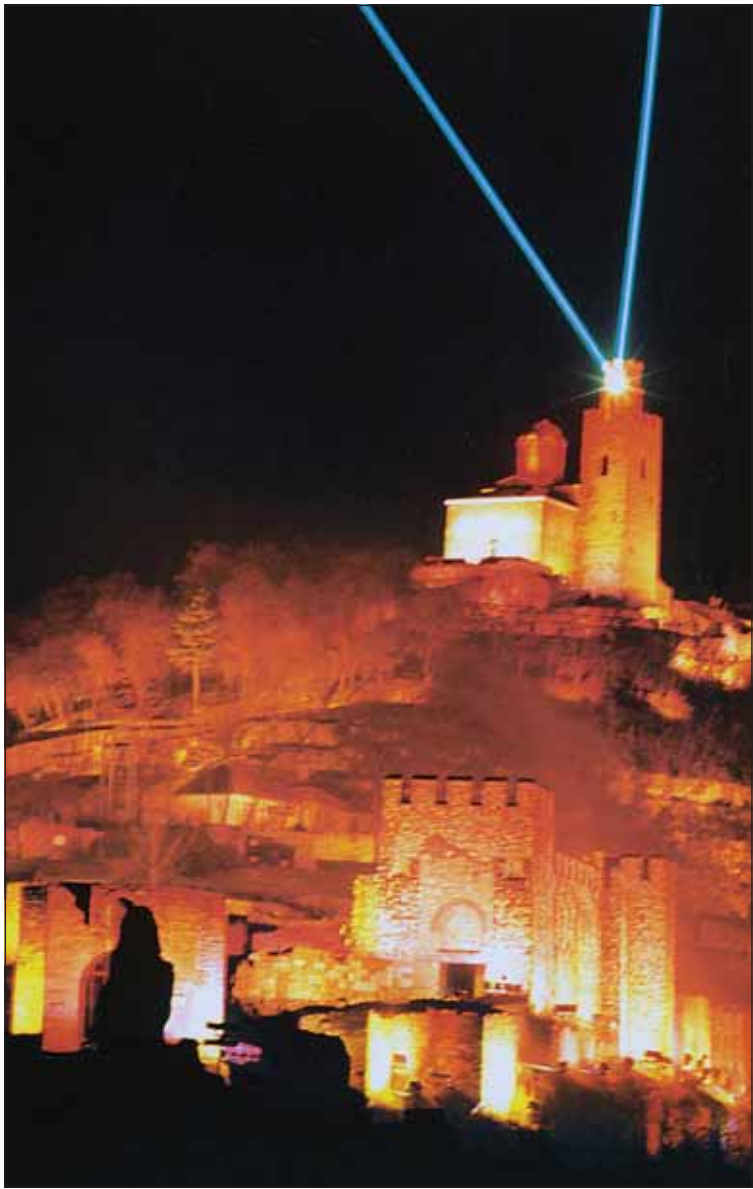
Аз пък ви казвам:
обичайте враговете си,
благославяйте ония,
които ви проклинат,
добро правете на ония,
които ви мразят,
и молете се за ония,
които ви обиждат
и гонят, за да бъдете
синове на вашия Отец
Небесен; защото Той
оставя Своего слънце
да грее над лоши и добри
и праща дъжд на праведни
и неправедни.

Глава 5, стихове 44-45

„Събор на преподобните
български светии“

Икона в храма „Св. Йоан Рилски“
на Софийската духовна
семинария, която носи името му.
Худ. Пенка Гайдарова (2000)

„Царевград Търнов – звук и светлина“.

Литературно-музикален спектакъл. Авторы Вълко Радев и чешкият инженер Ярослав Хник, музика Симеон Пиронков. Изработен и монтиран от Чешкия институт по автоматизация. Управлява се с компютър. Използва се лазерна техника.

Показан за първи път през 1981 г. по повод 1300-годишнината от основаването на Аспарухова България, официално открит през октомври 1985 г. по повод 800-годишнината от въстанието на Асен и Петър.

Годишно е представян пред 7000 души. Видян е досега от 40 000 души.

В ново могъщество За България друг път нямаше

Николай Хр. Станишев

„На 22 септември 1908 г. Фердинанд I, Царят–Отец, отхвърли формалната зависимост от Турция и възстанови Третото Българско Царство на старото му място, в ново могъщество, готово и за най-големи изпитания. Първият независим Господар на Третото Българско Царство възприе старото звание на българските царе: Цар на българите – на всички българи.

Зад тези кратки и сухи данни се крие огромна държавно-строителна работа, една неуморна, упорита и мъдра дейност. Първите мъчителни години минаха. Сътресенията бяха преодоляни, но атмосферата никога не бе спокойна.

Още със стъпването си на престола цар Фердинанд тръгна в пътя на великите български кханове и царе. Той знаеше, че този път е труден, но друг път за България нямаше.

Цар Фердинанд свърза най-новата българска история със съдбините на Първата Българска Империя.“

„Кратка история на българите от стари времена до днес“. София, Книгоиздателство „Христо Г. Данов“ ООД-во, 1942. Фототипно издание – 1995.

В своята 30-а годишнина юбилейният брой на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“ бе отпечатан в 10 000-ен тираж съгласно Решението на Министерския съвет за Националната програма по отбелязване 100-годишнината от обявяване Независимостта на България. Той се появи на утринната литургия в църквата „Св. 40 мъченици“, сетне бе разнесен по хълма Царевец и край паметника „Майка България“. Получиха го първокурсниците от випуск „Независимост“ на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, курсанти от Националния военен университет „Васил Левски“, участници в Националния младежки събор „Съхрани българското“, много граждани. Включен бе и в мемориалния пакет с дарове за официални гости. Разпространяван беше и в най-големите търговски центрове в страната.

Разпространява се също в читалища, училища, университети, културни институти у нас и в чужбина.

Независими духом Юноши от поколението „Гугъл“ търсят нравствени опори за бъдещето

В националния младежки събор във Велико Търново взеха участие повече от 300 младежи – представители на клубовете „Съхрани българското“ в шест символни лъча от Асеновград, Благоевград, Бургас, Варна, Долна Митрополия, Перник, Плевен, Пловдив, Русе, Смолян, София, Стара Загора, Средец, Кърджали, Шумен и другаде.

Дойдоха от разни посоки на родината в старопрестолния град. В зида на историческата църква „Св. Димитър Солунски“, откъдето започва Второто българско царство с въстанието на братята Асен и Петър през 1185 г., те вградиха капсула на времето с пръст от Плиска и Преслав и с паметна плоча – дело на скулптора Панайот Димитров.

В залата на Музея на Възраждането, при Търновската конституция, навършваща вече сто и тридесет години, имаха сърдечна среща с Президента на Република България Георги Първанов. Той изрази своето задоволство, че предприетата преди 4 години инициатива за възвръщане към нов живот на останките от старите български столици дава вече забележим резултат. Наблизо на хълма Трапезица през това лято са работили две смени по 30 души, включва и чуждестранни студенти, а също курсанти от Националния военен университет. И не става дума за принудителен труд, а за осъзнато съпричастие към общонационалната идея. Същото заключение направи и директорът на Националния археологически институт и музей при Българската академия на науките проф. д-р Маргарита Ваклинова.

В открит разговор на тема „Какво означава да си патриот днес – 130 години след Освобождението и 100 години след Независимостта“ бе направен опит за най-точна оценка на събитията, с които България влиза в голямото европейско семейство, за да учуди скоро след това Стария континент със своя икономически напредък и военни победи по време на Балканската война. Как е станало възможно това? То е завършек на дълъг процес, който зрее с десетилетия и векове. Справедливо е да се отдаде дължимото на Русия, която първа признава Независимостта. И прави много голям финансов жест.

А какви са съвременните изменения на тези събития? Може ли в днешния взаимоотношен свят да има абсолютна независимост? Реално ли е да искаме да си позволим пълен неутралитет подобно на други държави? Президентът Първанов сподели с младите своето убеждение, че истински независима може да бъде само една силна държава с авторитетни институции като част от голяма демократична международна общност, каквито са Европейският съюз и Северноатлантическият алианс. Изоляцията е повече слабост. Това не означава да се поддаваме на обезличаване, а търпеливо и с дипломатически такт да отстояваме своите интереси и идентичност, да запазим себе си в глобализиращия се свят. Като пример той даде извоюването на понятието „евро“ да се изписва на кирилица, серията споразумения, които правят страната

ни енергиен център на Балканите и от които ще спечелят следващите две-три поколения.

Стана дума и за тревогата относно развитието на емиграционния процес, за приетия неотдавна от Парламента след десетилетни колебания Закон за студентското кредитиране, за десетимата стажанти в Президентството, които предпочитат административна кариера пред включване в печеливш бизнес.

Естествено останаха и въпроси без отговор.

„В църквата „Св. Димитър Солунски“ сто години след обявяването на българската независимост участниците в младежкия патриотичен събор положили на това свято място земя от старите столици Плиска и Велики Преслав и послание към бъдещите поколения, за да се съхрани българското.“

Паметна плоча от мрамор

Младост и хубост на фона на националния трибагренник

Президентът Първанов и неговата съпруга сред млади приятели
Пресфотото БТА

Чистият понеделник

Камбаните от църквите на Колю Фичето в старопрестолния град биха тържествено за Деня на Независимостта – както са били и преди столетие

Гвардейци понасят осветеното трицветно знаме към хълма Царевец

Пресфотото БТА

Както се казва, в този ден Господ не само беше българин, но и търновец. Чудесно слънчево време – тъкмо за среща на граждани и гости отблизо и далеч. Около 25 000 души превърнаха временно в истинска столица Търново – българи, руси, немци, британци, французи, японци. Не само на официалните прояви, но и при близки, роднини и приятели на интимна трапеза или почерпка. Също като американците на техния Ден на независимостта. Триста и петдесет национални флага, подарени от Националната секция на фолклорните фестивали при ЮНЕСКО и нейния председател Емил Павлов, осветени от Великотърновския митрополит Григорий, бяха окачени и по балконите на местните жители – не само около главната улица.

Беше ден понеделник – както и преди сто години! Съдбовен знак за ново начало, опряно на стародавна традиция...

На утринната света литургия в Иван-Асеновата църква, отслужена от Великотърновския митрополит Григорий, внукът на Цар Фердинанд I Симеон Саксбург-готски, настоящ лидер на НДСВ, прочете „Символ веру“-то. Сетне в двора на светилището-майка на всички български църкви бе осветен огромен трицветен флаг. Десетина гвардейци го понесоха по стръмното към историческия хълм Царевец. Под оглушителния звън на камбани – както и преди столетие.

Горе в царския дворец, запомнил стъпките на 27 власти от Второто българско царство, трицвет-

„На 22 септември 1908 г., в 12 часа, в църквата „Св. 40 мъченици“ в присъствието на министрите от правителството на Александър Малинов, депутати от Народното събрание, духовни лица и търновски граждани, след тържествен молебен, отслужен от протосингела на Търновска митрополия свещеник Стефан Абаджиев, княз Фердинанд I провъзгласява Княжество България, васално на Османската империя, за независимо царство и приема титлата „Цар на българите“.“

Паметна плоча пред църквата „Св. 40 мъченици“

ното знаме бе издигнато на висок пилон. Президентът Георги Първанов поздрави почетната рота. Министър-председателят Сергей Станишев в кратко слово заяви:

„За мен е забележително, че през всичките тези години е надделявало чувството за принадлежност към един народ, към една съдба, към нашето хубаво отечество. Започва вторият век на българската независимост. На добър час!“

Завуча Иван-Шишмановата песен „Откога се й, мила моя майнольо, зора зазорила“ – химнът на старата ни столица.

Сетне възстановената каменна пирамида в чест на обявяването на Независимостта бе отрупана с

венци и цветя не само от официални лица, а и от български граждани и гости. Шествието продължи към паметника „Майка България“ в центъра на града, където министър-председателят раздаде почетни книжки на офицери от запаса.

На площада „Цар Асен I“ пред Царевец имаше тържествена вечерна проверка. Командваше я Началникът на Националния военен университет „Васил Левски“ бригадният генерал Цветан Харизанов. Като при древно жертвоприношение бяха извикани имената на държавници и просветители – от Хан Аспарух през Раковски и Левски до Отец Матей Преображенски.

Многоцветни празнични илюминации осветиха Царевец и Трапезица. Българската национална телевизия предаде за пръв път пряко в ефира спектакъла „Царевград Търнов – звук и светлина“. Отново зазвучаха празнични камбани.

На другия ден младо девойче – първокурсничка от университета, запита развълнувано Президента: „Защо няма повече такива празници!“ Наистина поради что (речено с думите на Хилендареца).

Горното е за сведение на телевизионните пийтълметрици и някои проповедници от отдавна изчерпано телевизионно предаване, които две вечери поред обсъждаха с гавра Решението на Министерския съвет за честване на 100-годишнината. Пропуснаха обаче да коментират повишената издателска активност и чувствата на порядъчните българи относно светлата дата.

„Да се познават делата на ония, които са живели преди нас, е не само полезно, но и твърде необходимо...“

Камбанен звън и на Света гора

Университетът на Света гора – първоприемник на Търновската книжовна и художествена школа, създаден преди 45 години, откри новата учебна година на 23 септември под патронажа на президента Георги Първанов.

Държавният глава удари камбанката при паметника на светите братя Кирил и Методий, паметника на Патриарх Евтимий Търновски – закрилника на града и новостроящата се университетска църква. Някои днешни власти, министри, депутати и партийни лидери също зачетоха с присъствието си тържеството.

Сетне в препълнената до крайност аула се състоя академична лекция на президента Първанов пред първокурсниците, обявени като випуск „Независимост“. Той сподели как преди две години група търновски общественици са отишли при него с предложение да се чества подобаващо 100-годишнината от обявяването на Независимостта на България. Като историк, изследвал тъкмо съответния период заедно със съпругата си Зорка Първанова, колежка от Института по балканистика при БАН, той подкрепя горещо идеята. Първанов сподели изповедно:

„Не ми беше лесно да преодолеем предразсъдъците относно историческата роля на Цар Фердинанд в случая – нали все пак принадлежи към лявото политическо пространство. Ала историята наистина не трябва да се чете отзад напред. През септември 1908 г. Фердинанд играе централна роля в събитията. Решаващо е обаче поведението на министрите от 30-то следосвободенско правителство начело с Александър Малинов. Те посрещат колебанията на княза с категорична заявка да подадат до един оставката си. И той се съгласява. По негово изрично настояване Манифестът към българския народ е прочетен първо в историческата Иван-Асенова църква като символ на приемствеността с Първото и Второто българско царство.“

След няколко години Малинов заявява пред своите политически противници в парламента: „Нас може да ни нападат всякак – обаче не трябва да рушаем по никой начин България“. Подобен е и отговорът на Петко Каравелов, който лежи пребит от бой като затворник в Черната джамия, пред западен журналист: „Господине, в България не бият!“ Все уроци за днешни български политици, които се бавят да ги усвоят...“

Накрая вместо отговор на зададени въпроси от студентите за неприетата все още стратегия за бъдещото развитие на държавата ни президентът сподели за пръв път своята идея:

Във Велико Търново да бъде създаден Пантеон на българските държавници от Освобождението до наши дни като символ на политическо помирение.

Като заключение ректорът проф. Пламен Легкоступ изрази от името на търновци гореща подкрепа на идеята.

Кирило-Методиевският вестник също ще съдейства всячески за нейното осъществяване – без излишно отлагане и бавене.

Търновските репортажи са дело на Илия Пехливанов, търновец по потекло.

Възстановената мемориална пирамида на Независимостта в подножието на патриаршеската църква „Св. Възнесение Господне“ на Царевец, изградена през 1928 г., бе отрупана с венци и цветя – не само от министерства и обществени организации, а и от млади и стари, които не пропуснаха да се изкачат него ден на Царевец.

Брой първи

Черноризец Храбър „За буквите“ (IX в.)

„Ако запиташ гръцките книжовници, като речеш:

„Кой ви е създал буквите или превел книгите,
или в кое време?“,

то рядко измежду тях знаят.

Обаче ако запиташ славянските азбукарчета,
като речеш:

„Кой ви е създал азбуката или превел книгите?“,

всички знаят и в отговор ще рекат:

„Св. Константин Философ, наречен Кирил:
той ни създаде азбуката и преведе книгите,
и брат му Методий.“

И ако попиташ в кое време, то знаят и ще рекат,
че през времето на гръцкия цар Михаил
и на Бориса българския княз,
и на Ростица моравския княз,
и на Коцел блатенския княз,
в годината 6363 (855) от създаването на света.“

Преводът е направен от Куйо Куев по Лаврентиевия препис (1348) Напоследък са открити потвърждения, че под псевдонима Черноризец Храбър всъщност се крие Цар Симеон – творецът на Златния век на българската книжнина, а трактатът „За буквите“ е прочетен като манифест на Преславския събор през 893 година.

Единствено по рода си

След появата на началния брой на изданието то получи спонтанна подкрепа от най-видни учени-слависти и българисти като акад. Дмитрий Лихачов, акад. Петър Динеков, акад. Иван Дуйчев, проф. Роже Бернар, проф. Рикардо Пикио, проф. Санте Грачоти, проф. Рудолф Айцетмюлер, проф. Джун-ичи Сато, проф. Куйо Куев, проф. Боню Ангелов, проф. Асен Василиев, техни млади колеги.

Издатели на вестника са Съюзът на българските журналисти, Държавната организация „Фонд 13 века България“, „Български зелен кръст“ ООД. От бр. 18/май 2002 г. отговорността за неговата редовна поява пое Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии.

С годините то се превърна в единствено по рода си научно-публицистично издание, списвано от международен редакционен комитет.

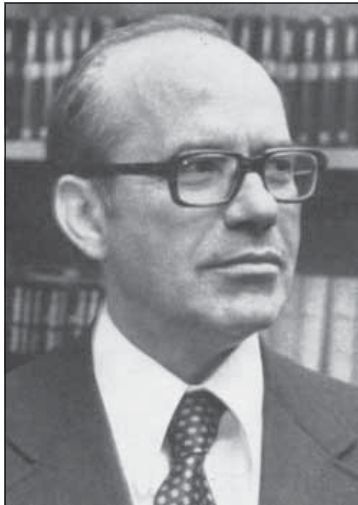
От 1 юли 2007 г. изданието може да се види и по Глобалната мрежа на адрес: www.zabukvite.org.

Досега е потърсен от 17 050 читатели от страната и чужбина.

Проглас

Приписка на днешния българин

Веселин Йосифов

Веселин Йосифов
(1920-1990)

Български литературен критик и публицист, председател на Съюза на българските журналисти (1976-1989), главен редактор на седмичника за политика и култура „Антени“, основател и пръв главен редактор на в. „За буквите – О писменехъ“.

продължено – има своя знак върху Самарското знаме. Нека не забравяме, че върху това знаме руските люде от далечна Самара изобрази-ха не нещо друго, а светите братя Кирил и Методий.

Както слънцето свети еднакво над всички, така и кирилицата свети над много народи – славянски и неславянски. И кому е нужно да изменя мястото на изгрева на това слънце? За да означиш един звук на латиница, са нужни много съчетания от букви и много надредни знаци. При кирилицата няма подобни струпвания на букви и допълнителни знаци. Кирилицата е съчетание от слънчеви лъчи, които в бялата си светлина крият възможностите на целия видим и невидим спектър – от инфрачервеното до ултравиолетовото.

Кирило-Методиевите ученици в древна България наистина са създавали писмена не само за българите, а за всички славянски и неславянски народи, които времето е оставяло безписмени. Това е благородният „интернационализъм“ на нашите писмена, които повече от единадесет века свързват, а не разделят народите на кирилицата.

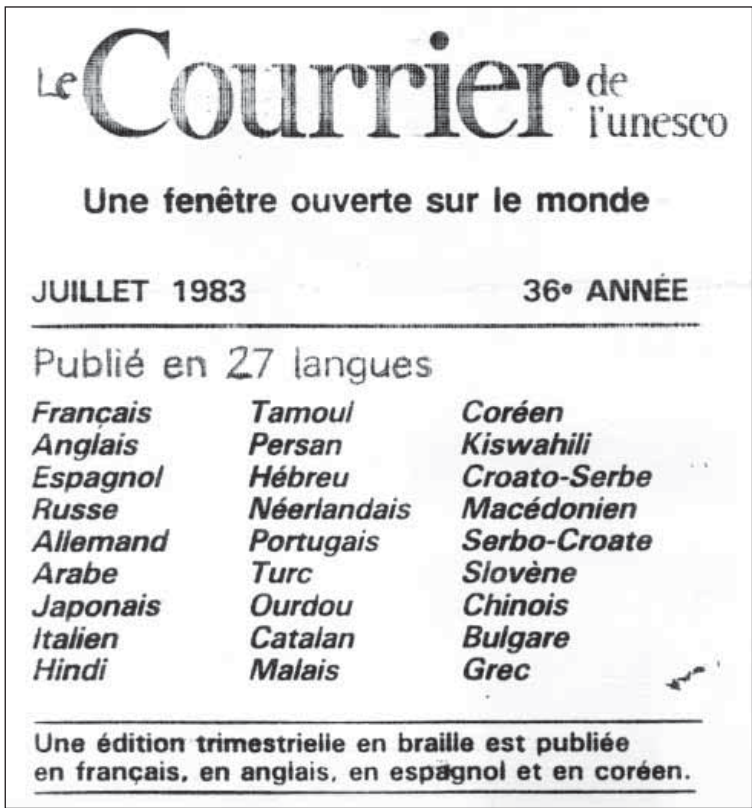
Славянската кирилица извърши подвиг в името на цивилизацията и хуманизма, в името на сближението между народите. Буквите на кирилицата не са изтощили своята скрита човекотворческа енергия. И днес те окрилят нашите стреления към нови висоти.

Славянските писмена тръгнаха по света под своя проглас в България. Те направиха незаличими следи от окървавените нозе и сълзите на Григорий Цамблак и другите ученици на Евтимий Търновски, когато от България бе останало само словото.

В. „Антени, бр. 20/18 май 1988 г.

Рубриката на в. „Антени“
стана основа за появата на
в. „За буквите – О писменехъ“

В. „За буквите“ беше представен на 27 езика в специален брой, посветен на езиките, на сп. „Куриер Юнеско“ и на четири езика на брайлово писмо с публикацията „Каменна библиотека от X век“

Многочисленици на старобългарски Ä ã ñ ò ï ð â ä ë í è ö è

Охрид, от пратеника на в. „За буквите – О писменехъ”

Илия Пехливанов

В най-хубавите дни от лятото, цяла седмица от 10 до 16 септември 2008 г., в древната Лихнида край брега на Бялото езеро, 800 учени от 40 страни на света обсъждаха бъдещето на науката славистика, като дойдоха до извода, че и в условията на глобализация писмеността и културата на славяните имат своето неотменимо място.

Едно общо наследство, наченато от първоучителите Св. Св. Кирил и Методий, предполага естествено спорове всякакви за заслуги към неговото натрупване и за подялба на ценностите. Надделява обаче очевидната необходимост от широко международно сътрудничество между учени от различни страни, понеже старите ръкописи, книги и документи поради превратностите на историята са разпръснати в различни книгохранилища и могат да се проучват резултатно само с общи усилия.

Българското присъствие в Св. Климентовата книжовна школа, която някои с известно основание определят като първия славянски университет, беше внушително.

Учени – млади и не съвсем млади – от Българската академия на науките, Софийския Св. Климентов университет, университетите в Шумен, Велико Търново и Пловдив изложиха резултати от свои най-нови проучвания на старината. Те намериха общ език със свои колеги от други страни не само от Европа, но и от Америка.

Проф. Георги Попов преди три десетилетия извести за свое откритие, което по оценката на вещи специалисти става веднъж на столетие и продължава проучванията на слависти от далечния XIX век. Той разпозна в известни на науката ръкописи акростихове на Климент Охридски и Константин Преславски от тяхната съвместна книжовна дейност в Плиска и Преслав, което оспорва тезата за противоречия между Преславската и Охридската школа. Подкрепи го московският учен проф. Анатолий Турилов, който откри от своя страна в руски ръкописи продължение на автентичните оригинални творби на първите Кирило-Методиеви ученици. Друга руска славистка Мая Момина публикува в Германия нови подобни творби. Далеч остава в миналото пренебрежението, че нашата стара литература уж била малоценна поради изцяло преводния си характер. Древните книжовници са изобретили ключ за свое ярко присъствие в богослужебните византийски канони. Истинско знамение е наистина, че десет века по-късно този ключ беше най-сетне намерен! Споменатите открития бяха дотолкова безспорни, че не предизвикаха никакви дискусии в съответната секция, която обсъждаше епохата на Кирил и Методий, създаването на

Лого на XIV Международен славистичен конгрес

славянската писменост и Охридската книжовна школа в техните лингвистични, литературни и исторически аспекти.

Известният белгийски славист проф. Франсис Томсън от Университета в Амстердам проучва Изборника на Цар Симеон и поспециално Кирило-Белозерския препис, в който единствено е съхранено името на твореца на Златния век. Скоро ще се появи негова публикация по въпроса. На конгреса той представи славянския превод на Манасиева молитва, съродна с Острожката руска библия.

Проф. Джорджо Дзифер от Университета в Удине, Италия, проучва задълбочено бележитото сказание „За буквите“ на Черноризец Храбър и очаква в скоро време да издаде монография за него.

Италианският проф. Марчело Гардзанити от университета във Флоренция съвместно с Кирило-Методиевския център при БАН подготвят издание на текста на Четвероевангелието на цар Иван Александър като са убедени, че то ще се превърне в крупно събитие за цялата славистика.

И не са ли всички те днешните ученици на светите братя Кирил и Методий – не петочисленици,

Обновената църква „Св. Климент и Св. Пантелеймон“, където се съхраняват мощите на Охридския чудотворец

Представена бе изложба от издания на разни страни и на разни езици. Българският щанд бе един от най-богатите. В него можеше да се види токущо излезлият Енциклопедичен сборник с актуалния списък и адреси на действащи българисти – крупно постижение на сектора „Българистика“ при БАН с ръководител ст.н.с. Анисава Милтенова. Сборникът със слова и служби на Св. Климент Охридски, осъществен като истински книжовен паметник от Катедра-та по кирило-методиевистика при Софийския университет под ръководството на Искра Христова, книгите на чл.-кор. проф. Иван Добрев за глаголицата и Иван Рилски, издадени неотдавна в град Залцбург, Австрия, „Сказание за железния кръст“ на Анчо Калоянов и други. Те останаха като дар за библиотеката на домакините от Скопския университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

Беше представен и в. „За буквите – О писменехъ“.

не седмочисленици, а многочисленици, речено на старобългарски „достохвалници“. Духът на Охридския чудотворец можеше – временно! – да бъде спокоен.

Боейки се изглежда от неуместни обсъждания на древната история, организаторите на конгреса не бяха включили в програмата изяви на историци. Нямаше предвидени сред присъстващите и представители на печатни издания. Така че пратеникът на българския Кирило-Методиевски вестник беше записан извън списъка като „пасивен слушател“.

„Чети историята и като познаеш от нея суетата на тоя свят, научи се да го презираш...“

Традиции и глобализация Международна научна конференция

От 20 до 22 септември 2008 г. в Охрид се състоя Международна конференция на тема „Социални и духовни аспекти на материалната култура“, организирана от Института по етнология и антропология в Скопие и от Скопския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. В нея взеха участие около 60 учени от Централна и Югоизточна Европа (България, Македония, Сърбия, Хърватска, Словения, Турция, Гърция, Румъния, Полша, Германия).

Конференцията целеше да представи различни подходи към материалната култура – етнологички, антроположки, исторически и правни. Тя беше разделена на четири секции – „Създаване на материалния свят. Антроположки аспекти на технологията и производството“, „Социалният, духовният и естетическият живот на предметите“, „Етнологички и антроположки аспекти на македонското текстилно производство“ и „Културната политика и материалното наследство“.

Участваха група български учени от СВУБИТ, Института по фолклор и Етнографския институт и музей при БАН, Регионалният исторически музей – Русе), утвърдени специалисти и докторанти, работещи в различни научни области (етнология, фолклористика, история, антропология, културология). Тематиката на докладите, изнесени от българските учени, беше твърде разнообразна: формирането на музейните експозиции (Миглена Иванова), надгробните паметници като културно наследство (Николай Ненов), кукерските костюми и промените в облеклото (Петко Христов, Мариянка Жекова), социокултурните проекции на урбанизацията (Лина Гергова, Елица Станоева, Светлана Тончева), съвременният социален живот на религиозните вещи и иконопис (Албена Георгиева, Вихра Баева, Яна Гергова).

Всички доклади бяха изслушани с подчертан интерес и станаха основа за творческа дискусия.

Жоржета Назърска и Светла Шапкалова (СВУБИТ) представиха общия си доклад „Почитането на чудотворни икони и мощи в съвременна България: новият социален живот на религиозните вещи“, в който изложиха резултатите от свое социологическо и антроположко проучване, насочено към регистриране мотивацията и нагласите на поклонниците, почитачи чудотворни икони и мощи в съвременна България.

Акцент в изследването беше поклонението пред трите чудотворни икони на Св. Богородица в София през 2007-2008 г. София Василева (СВУБИТ) председателства една от секциите на конференцията и представи своя доклад „Етнографските експозиции на българските музеи – съхранени традиции и перспектива в условията на европейска интеграция“. Евгения Василева представи юбилейния брой на в. „За буквите“, посветен на 100-годишнината от обявяване Независимостта на България.

Доц. д-р Жоржета Назърска

„Св. Св. Кирил и Методий“. Паметник край Охридското езеро. Скулптор акад. Томе Серафимовски (1988)

„Св. Климент Охридски“. Картуш върху източната страна на Св. Климентовия университет в София (1977).
Скулптор проф. Любен Димитров

Единосъщни Старобългарските книжовни средища Преслав и Охрид Петко Тотев

Петко Тотев

Когато се изтъква с най-блестящи определения делото на братята Кирил и Методий, никога не бива ни най-малко да се забравя и подценява ролята на българския княз Борис I за възтържествуването на стремителния разцвет на славянската писменост и култура. Блестящата теория се въплъщава в блестяща практика. Какво би станало с делото на Кирил и Методий без Преславската и Охридската школа? Знаменателното слово на Кирил Философ срещу триезичниците не би ли останало задълго само един полемичен текст, цитиран от избраници за избраници, ако Охридската книжовна школа, подготвила над 3500 книжовници, не бе разсякла

като стоманен меч двуезичната ос Рим-Цариград? И то веднага, тутакси, по горещите следи на огненото Кирилово слово във Венеция!

Като основава едновременно два идеологически центъра – Преслав и Охрид – с единна културна и идеологическа програма, Борис I зорко долавя и творчески развива една от най-могъщите идеи на времето – децентрализацията на културата като средство за вътрешна консолидация, за идейно и културно спояване на целия народ, за постигане на здрава политическа централизация. В Западна Европа същият процес започва по същото време, но протича много по-бавно, мудно, непоследователно. В същото време изграждането на старобългарската култура и литература се превръща в *държавна политика*. В условията на крайно интензивните исторически процеси на Балканите изкристализира в политиката на българските владетели Борис и Симеон и веднага се въплъщава в живо *държавно дело*. Охрид не е просто и само втора културна столица на България – това е Преслав, изнесен на най-предната линия Рим-Цариград. Погледнете на картата: Охрид разделя отсечката на гръцко-латинската идеологическа хегемония на две равни части. Ще последва бурно по-нататъшно деление в цяла Европа. Правото на всяка народност да има своя политическа и културна независимост и културна – право, което лежи в основите на бъдещия европейски прогрес, на бъдещия Ренесанс – е защитено за първи път от далновидната държавна политика на един български владетел и от блестящата дейност на най-талантливия пряк ученик на Кирил и Методий.

Не може да има никаква случайност в първостепенната по важност истина, че най-талантливият ученик на солунските двама братя застава точно по средата – и географски! – между Рим и Цариград, приемайки во веки веков името *Охридски*. Всички източници сочат, че пратеникът на Борис I в Югозападна България не се е усамотил край брега на дивното Охридско езеро, на място злочно и покойно, за да пише книгите си и да се впуска в глътбините на теорията и богословската догматика. Климент идва в Охрид, за да създаде *школа*, за да бъде апостол и прост работник на една нова българска култура.

Литературен критик и публицист, водил рубриката „Българистика и българисти“ на седмичника „Антени“, основател на в. „За буквите – О писменехъ“

Единомислена воля

Похвално слово за Св. 40 мъченици, написано от Климент

Теофилакт – Охридски архиепископ

„Св. Климент е пръв епископ на българския език“

Из *Пространно житие* на Св. Климент Охридски (XI в.)

„Откри преселващ се в небесния Едем, блестящата община, великият пред Българите Климент.“

Препис на *Кратко житие* на Св. Климент Охридски (XVII в.)

Размишлявам за единомислената воля и еднаквата мъдрост на тези четиридесет мъченици и обхванат от почуда, прибягвам към Христа, от когото явно слиза отгоре всяко добро деяние и всеки дар, както е казал и преблженият Павел: „*Ти си Христос – божия сила и мъдрост*.“ И с тая сила бяха изпълнени преблжените четиридесет воини, мъченици за Христа. Те възсияха в света като пресветли звезди и озариха цялата вселена с лъчите на богопознанието, като имаха сред себе си духовното слънце – Христос. Озарявани от неговата светлина и украсени с велика красота, те разцъфнаха с особена вяра като благоуханни лилии, напоявани изобилно с росата на пресветия дух. Като се украсиха с добри дела, те станаха възлюбени на своя господ, защото по чистота и любов те се превъзхождаха един друг. Те светеха като светилници с духовно сияние: едни – с пост и въздържание, други – с благоверие и гостоприемство; едни – с коленопреклонна молитва и чистосърдечност, а други – със смирение и сърдечна кротост; едни – с бодърстване и искрена любов, а други – с обич и милосърдие към бедните. Наистина силата на пресветия дух беше у тях, която го подтикваше към всяко добро дело и чрез вярата ги защити от всяка беда.

И тъй, те бяха по вид и красота като однородни. Сплетени чрез вярата и любовта като златна огърлица, те бяха свързани един с друг чрез единомислие. Оставяйки суетния начин на живот, те ревностно желяха да застанат пред неизказаната божия слава чрез добър подвиг и искрена любов. Те се подканяха един друг да бързат към

пресветия път на подвиг. Вместо с броня се облякоха с вярата, и вместо с щит се въоръжиха с кръста и се явяваха в битките като мълнии – яздейки срещу хиляди и десетки хиляди и биваха прославяни с победа. Те водеха двойна война – с видими и невидими врагове.

Дяволът, който не можеше да гледа красотата и вярата им, а също и чистия им живот, повдигна борба срещу тях, като влезе в зломислещия съезд Ликиний, който беше самовластник в това време. Той повдигна гонение против християните. Искайки с измама да улови благоверните мъченици, Ликиний принуждаваше всички да се поклонят на идолите. Но нали древният пророк провъзгласи и каза:

„*Господ няма да остави жезъла на нечестивците върху жребия на праведните, за да не протягат праведниците ръце към беззаконието. Господи, прави добро на добрите и на праведните по сърце!*“

С тая светлост се озариха те, като се подвизаваха блестящо и дивно в мъченичеството, презирайки обикновената наслада от веселието. Като се ободряваха радостно един друг, те казваха помежду си:

„*Братя, нека не се страхуваме от тая кратковременна мъка, която бързо като сянка преминава, но въвежда във вечните жилища. Затова да застанем, братя, здраво въоръжени срещу противника-враг, за да бъдем обкичени с победни венци от Христа бога! Понеже заради земния живот и заради смъртния цар не щадяхме себе си в битките, но, попаднали и в много беди, защитени чрез силата на бога, излязохме победители,*

то – ако се постареем да го последваме, вземайки върху себе си доброволните му страдания, надяваме се, че той ще бъде с нас, както той е и обещал: „Когато ви заведат в събрания, и при власти, и в тъмници, и пред царе и князе, и пред мъчители заради моето име, не се грижете какво да кажете или какво да отговорите, понеже аз ще ви дам думи и мъдрост, на която не ще могат да противостоят или да противоречат всички ваши противници. И не се бойте от тия, които убиват тялото, а не могат да сторят никакво зло на душата; но се бойте от оня, който след убиването има власт да хвърли в геената.“ С тия думи те се поучиха и се подкрепяха един друг, и стъпкаха мощно дяволското коварство. Те понесоха с радост всякакви мъки, като си казваха апостолското слово: „Бог не е несправедлив, братя, та да забрави вашия труд.“

Когато те стояха през нощта, при мраз, всред блатото, край град Севастия, ето един от тях, като се отметна, прибягна в банята (устроена край блатото) и докосвайки се до топлината, той се разтопи като лед и погина. И внезапно от небето ги огря неизказана светлина и студът се превърна от нея в топлина. И слязоха от небесата върху главите им венци – четиридесет на брой. Само един венец остана, нямайки къде да се спре. Пазачът, като видя това чудо, съблече дрехите си, скочи при мъчениците и с висок глас извика:

„*Вярвам в божия син Исус Христос, в когото и тези свети мъченици вярват; дано той ме удостои със същата слава, за да завърши заедно с тях мъченически подвиг!*“ И веднага върху главата му се спусна и застана венецът на ненаказаната слава. Ето такава е Божията милост, както сам Господ каза: „*Последните ще бъдат първи, а първите – последни.*“

Превод на новобългарски език Атанасий Бончев.

„Св. 40 мъченици“. Стенопис в църквата „Св. София“ -Охрид (XI в.)

Климентица

Старобългарската азбука в оценката на видни учени и писатели

Агенция „Ройтерс“
19 януари 2008 г.

Русия и България ползват кирилицата – тази азбука е създадена през IX век от светците Кирил и Методий.

Георги Чернохостов
Финландски учен-славист

В основата на кирилицата по пътя на личното вдъхновение са положени и трите символа на християнската вяра – кръстът (символ на Христос), тригълникът (символ на Светата Троица) и кръгът (символ на безкрайността и всемогъществото на Бог Отец).

Проф. Джордж Хъсли
Вицепрезидент на Кралската академия в Дъблин, Ирландия
Както Св. Патрик е посланик на цивилизацията и духовността в Западна Европа, така по онова време Св. Св. Кирил и Методий са велики просветители на Балканите. Както ирландците почитат Св. Патрик, така с подобаващо благоговение се отнасят и българите към Св. Св. Кирил и Методий. (1987)

Проф. Маркъс Уилър
Ръководител на Катедрата по славянознание в университета на Белфаст, Северна Ирландия
В Пространното житие на Св. Кирил е написано на старобългарски език: „Изпрати им свети Константин Философ...“ А днес ние всички – както преподавателите на славянски езици, така и студентите, изразяваме своята благодарност към славянските първоучители.

Проф. Линда Садник
Австрийски славист-старобългарист
Св. Методий е дал на славяните велик дар.

Проф. Хайнц Миклас
Ръководител на Институт по славистика при Виенския университет, Австрия
Преславският събор е повратна точка в българската история. Решението да се преведат богослужебните книги от гръцки на старобългарски език има преки или косвени последици върху общото

развитие на цялата православна общност (Славия Ортодокса). България се включва окончателно в християнската общност. Оттук произтича и своеобразието на нейната позиция, което по-късно се превръща в модел за всички останали славянски държави. Същността на Кирило-Методиевата мисия по начало е в търсенето на трети междинен път – между Рим и Византия, между Изтока и Запада. Преславският събор дава решителен тласък именно на тази историческа посока. Тя се оказва най-присъща на славяните. Те търсят тогава свой собствен път – нито да се приближат много до Византия, нито да се сближат прекалено с Рим. (1993)

Франтишек Дворник
Американски славист и византист
Именно България е родината на славянската писменост, понеже тук тя намира радушен прием и база за развитие.

Анатолий Алексеев
Старобългарист и библеист от Санкт Петербург

„Св. Кирил и Св. Климент“. Стенопис в манастира „Св. Богородица“ в Калище, Македония (XIX в.)

Както и преди хилядолетие, така и днес ние отново отправяме с надежда взор към България, където се възражда наследството на Кирил и Методий. (1982)

Мая Момина
Преподавателка във Висшия полиграфически институт на Санкт Петербург
Честита съм, че открих липс-

ваща част от акростиха на Константин Преславски в кирилски палимпсест от края на X век: „Дай ми сили да отблъсна враговете...“ (1982)

Дмитро Павличко
Украински поет, литературовед, критик, преводач и дипломат. Лауреат на Международна Ботевска награда.

Бях на Кириловия гроб в Рим. И до днес живея с вълнението от това голямо събитие в моя живот. Силно желая светостта на славянската писменост, светостта на Кирил и Методий да стана общославянски. (1986)

Мицос Александропулос
Гръцки писател

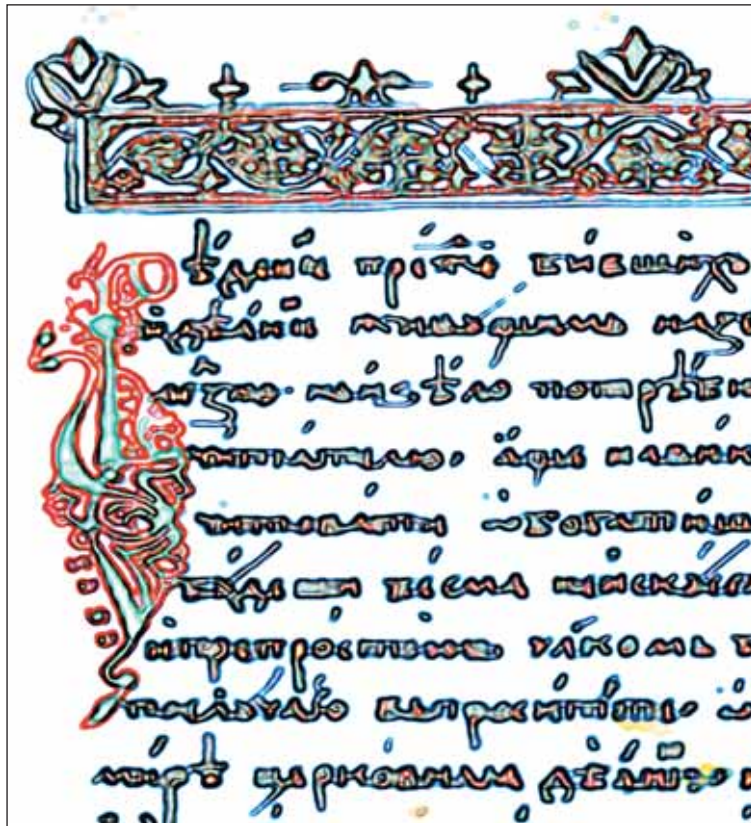
„Той измислил по-ясни очертания на някои букви в сравнение с онези, които изобретил премъдрият Константин-Кирил.“

Охридски архиепископ Димитър Хоматиан. Из „Кратко житие на Св. Климент Охридски“ (XIII в.)

Древната среща на България и Русия с християнството – при това именно с православното християнство, е била до голяма степен съдбовна за целия свят. Православието, опирайки се на такава велика историческа сила като руския и славянският свят на Изтока, успява да се спаси, а България и Русия почерпват от тази среща онова, което им помага да оформят своята централна идея и своята държавност. (1988)

Проф. Боню Ангелов
Български учен-старобългарист

Свещената борба за защита на славянската писменост и култура, която водят Кирил и Методий и техните ученици, е направила силно впечатление на техните съвременници – и на верните им последователи, и на заклетите им врагове. Благодарение на великото реформаторско дело на двамата солунски братя една нова култура – славянската, започва да се развива редом с многовековните римска и византийска култури. (1981)

„Българите по-рано от всички славянски народи приели православието и започнали да четат на своя език.“

Осмият седмочисленик

В календара на Българската православна църква като първи светци са вписани равноапостолните братя Кирил и Методий, редом с техните първи довереници Климент, Наум, Ангеларий, Горазд и Сава – всичките вкупом наричани Свети Седмочисленици и почитани на 27 юли, в деня на Св. Пантелеймон и кончината на Св. Климент.

Ала учениците естествено не са били само седмина. Нали в Охридската книжовна школа са обучени 3500 проповедници на старобългарското слово. И да е съзнателно преувеличен техният брой, те са били стотици. И са работили здравата с европейски значима мисия. В случая е уважено Светото писание, според което числото „седем“ е священо и много лица и събития в него са отброени до седем.

Кой тогава е осмият сред Седмочислениците? Неговото име е Лаврентий. През XI в. Охридският архиепископ Теофилакт в Житието на Св. Климент пръв известява за него: „И мнозина пили от този учителен извор, между които корифеи на групата били Горазд, Климент, Наум, Ангеларий и Сава“ – пише византийският писател отначало, а сетне, като изброява отново най-близките, ученици на славянските първоучители, заменя името на Сава с Лаврентий. Това дава повод на изследователите на старината да приемат, че става дума за едно и също лице, като в житието са предадени редом неговото светско и монашеско име.

Два века по-късно Синодикът на цар Борил споменава само Сава.

В „Сказание за превода на Светото писание“, съставено в Атон през XV или XVI в. въз основа на „Сказание за буквите“ на Константин Костенечки, Светите Седмочисленици са представени по следния начин:

„Кирил, Методий, Климент, Наум, Горазд, Ангеларий, Лаврентий на брой седмина по Божия промисъл.“

Да се позволим обаче на свидетелството на Черноризец Храбър от времето на Преславската книжовна школа. Един от най-старите преписи на неговата единствена и ненадмината творба „За буквите“ е направен през XVI век. Той е включен в сборник, който произхожда от Почаевската лавра в Западна Украйна и е вписан през XIII век. Този ръкопис се съхранява в Централната научна библиотека на Украинската академия на науките в Киев. На обратната страна на лист 208, в самия край на Храбовото „Сказание“, са изброени учениците на двамата солунски братя:

„Кирил и брат му Методие, Гораздо, Климент, Наум, Ангеларие, Сава, Лаврентие.“

Почаевският препис на „О писменех Черноризца Храбра“ е обнародван през 1912 г. от руския учен А. Багрин. Страстният изследвач на старобългарската книжнина проф. Куйо Куев го включва с факсимиле от оригинала в своето пространно изследване на Черноризец Храбър, издадено през 1967 година.

Горното сведение подкрепя предположението, че всъщност Лаврентий е бил също в най-тесния кръг от учениците на двамата братя, работил е почти наравно с тях върху превода на Священото писание от гръцки на старобългарски език наред с превеждането на други литургични книги, необходими за всекидневната практика на Българската църква, преживял е божествени мигове на духовна радост...

„Св. Сава“. Детайл от стенопис в манастира „Св. Наум“ на Охридското езеро (1806)

Седалището на Св. Климент Охридски – епископ Велички в град Бера, Албания

„Св. Наум Преславско-Охридски“. Икона от XIX в.

Свети Наум Преславски (или Наум Охридски) е средновековен български учен и книжовник. Сведенията за живота му преди пристигането в България са оскъдни. Според житието на Кирил и Методий от Климент Охридски, Наум участва в тяхната мисия във Великоморавия и около 867 г. става свещеник в Рим.

През 885 г. Наум е изгонен от Великоморавия, след като прекарва там известно време в затвора заради своята съпротива срещу влиянието на германския клир. Той пристига в България заедно с Климент Охридски, Сава, Ангеларий и може би Горазд.

Наум е сред основоположниците на Преславската книжовна школа (първоначално в Плиска), където работи между 886 и 893. След като Климент Охридски става архиепископ на Дрембица през 893, Наум продължава работата му в Охридската книжовна школа. През 905 той основава манастир на Охридското езеро, който по-късно получава неговото име.

Въвежда живата реч

Преди Анастас Кипиловски поезията се е пишела на черковнославянски

Неотдавна излезе от печат книгата „С мъдростта на Балкана“, посветена на видния възрожденски деец Анастас Кипиловски (1802-1870). Авторът ѝ Велико Георгиев пък е роден през 1905 г. в с. Кипилово, Еленско (по-късно Котленско). Завършва Софийския университет, учителства в различни села и градове на страната, сътрудничи на списания и вестници. Автор е на учебници и на тритомната книга „Кипилово – настояще и бъдеще“ (1983 г.). Заслужил учител и почетен гражданин на Сливен.

Книгата придобива особена стойност, защото в нея авторът ѝ с любов и всеотдайност е събрал ценни сведения за живота и творчеството на поета, публициста, преводача, граматика, историка, фолклориста и мислителя. При Кипиловски са учили Петър Берон, Георги Раковски, Ботю Петков. Двайсет и двегодишен той напуска България и заминава за Румъния, а по-късно за Русия, Лайпциг, Цариград. Имал е връзки с видни културни дейци, които оказват плодотворно влияние върху неговото развитие.

За него изтъкнатият наш литературен историк и критик Боян Пенев пише:

„Може да се каже, че Кипиловски е първият от нашите стихотворци, който ясно съзнава, че трябва да се придържа о свойствата на живата българска реч... Той има сравнително по-ясна представа за стихотворната реч, отколкото своите предходници... неговите стихове се отличават със свободно и естествено движение...“

Като имаме предвид, че до него поезията се е пишела на черковнославянски, не можем да не се възхитим на красотата и звънността на стиховете му: „Да тръгнем по ведринка и ветровей...“

Христо Медникаров

Хуан Едуардо Сунига

„Изучавах в подробности културата на много страни и народи. Оpoznах също и България. Вашата страна притежава толкова много достойнства, че е невъзможно да не бъде обичана.“

Испанският българист, понастоящем 96-годишен, има дълготрайна дружба и приятелство с българския писател Димитър Димов. Превел е класически творби на нашата литература. Десетилетия наред пропагандира българската култура.

В европейски мащаб

Духовните корени на Българското възраждане

Проф. Санте Грачоти

Директор на Института по славянска философия при Римския университет

Санте Грачоти

България придобива съзнание за принадлежността си към Европа с не по-слаба убеденост, отколкото през златния век на своя политически и културен възход.

Който смята България за нова държава, престанала да бъде страна на „раите“ само отпреди век, който е чувал само Балканите да бъдат наричани „погребите на Европа“, няма как да си спомни, че България е била някога владетелка на силни царства и действащо лице в голямата политика на средновековна Европа. Тази липса на исторически познания лишава повърхностния наблюдател от представата каква е била България, какви са нейните дълбоки духовни структури.

Царствата са си царства и няма царство без завоевателски облик, затова е трудно да приемем, че царството на Симеон или на Иван-Асен, прострели се между три морета, са имали обща етнико-езиково-културна основа. Но в същото време е основателно, дори нужно да дадем „*a posteriori*“ една по-различна оценка за историческата функция на различните империи: Римската империя например (а също така арабската и византийската) е била носителка на цивилизация дотам, докдето се е простирала; турската, макар и с по-малко завоювана площ, е била рушителка на цивилизацията. И това, което е най-лошо, докато Рим въздига „варварите“ до почестите на римски граждани, турците държат наследниците на Византия с векове в положението на роби.

Изхождайки от този критерий, не е лесно да дадем точна оценка за естеството на международната политическа роля на двете български царства. Историята ги лиши от нужното продължително съществуване, за да могат те да закрепят резултатите от своята политика. В живота на старите славянобългарски царства впечатлява връзката с Европа. Борис, бащата на първата българска християнска държава, все още се пита дали един християнин трябва да носи гащи и да се къпе в петъчен ден, но това не му пречи да подхвае сложна дипломатическа игра между Византия, Рим, славянска Моравия и франко-германския свят в стремежа си

да осигури автономно положение на младата българска държава сред политическите и църковните структури в Европа. Европейската перспектива на вътрешната българска политика би могла да бъде и едно предложение за посредничество от един млад народ към стара и разпокъсана Европа. Същото предложение за посредничество би могло да се открие в значението на моравската мисия на Константин-Кирил и Методий или по-късно – във все по-честите контакти на други български царе до Калоян и неговите преки наследници.

Но онова, което съдбата е отнела на древна България в политическата област, щедро ѝ го връща в културната. Целият православен славянски свят живее няколко века с културното наследство, създадено в голяма степен в България, като дело на българите. След краткия Кирило-Методиев период в България процъфтяват първите школи на старославянската църковна и светска литература в стихове и проза предимно преводна, но и оригинална. Тук става първото преливане на византийската култура в славянската и оттук тя преминава в другите южнославянски земи. През X в. Русия приема кръщение от Византия, но книгите получава от България. Българската книга бележи начало на книжовността и за други неславянски страни на православна Европа. Това е най-значителната роля на България, разгърната в европейски мащаб.

Няколко века по-късно, през втората половина на XIV в., когато над България вече е надвиснала османската заплаха, процъфтява още една книжовна школа – Търновската, която ще даде важни отразения в сръбската литература, но най-вече ще обнови Киевската школа, където в началото на XV в. се създават онези тесни културни връзки с българските земи, които днес наричаме „второ южнославянско влияние“. За втори път малка България възпламенява крупен духовен процес от международно значение. Важен исторически детайл: монасите-бегълци, подгонени от османското нашествие, донасят в Киев и Москва културно посланичество. Това е символ: умирайки политически, България продължава да живее в Европа посредством създадената от нея култура.

Двойната европейска компонента – едната светска, другата християнска – на някогашна България, проличала в широтата на външнополитическите възгледи на Първото и Второто българско царство, допринася впоследствие за духовното формиране на цялото православно славянство.

Сп. „Noticiario academia internazionale arte moderna“, (бр. 2/1979 г.); в. „Антени“, бр. 33 (481), 26 март 1980 г.; в. „За буквите“ бр. 4/май 1981 г. Превод от италиански Любен Бумболов.

„Πολίτης“, не „ιδιώτης“

В идеалната система на ценностите усетът за история има най-важно място

Проф. Джанкарло Джираудо пред в. „За буквите – О писменехъ“

– Как стигахте до необходимостта да работите върху материал от балканската и българската история и култура?

– Пътищата на различните народи се кръстосват и за мен е особено интересно да изследвам техните взаимоотношения, най-общо казано, историческата съдба на народите, които живеят на кръстопът.

– България в това отношение предлага наистина обилен материал от всякакво естество...

– Една от моите ранни работи е посветена на „Повест за Дракула“, известна в цяла Европа. Тя беше публикувана през 1972 г. и често се цитира в различни научни съчинения. Дракула ме заинтересува не като национален герой на Румъния, а като човек на Европа. В миналото той е предизвиквал интереса и на немските летописци, и на италиански, на английски, на холандски, на тюрколози, на различни пътешественици.

– Каква друга подобна личност познавате, която олицетворява с дейността си строежа на духовни мостове между Изтока и Запада?

– Например хърватският доминиканец Вениамин. В края на XV век той попада в Новгород. През 1499 г. се появява пълната руска Библия, редактирана от него. Творбите му са ценни със съчетанието между католическия и православния светоглед.

През 1986 г. аз отпечатах в един сборник, посветен на италианския историк Ренато Джустини, обширна статия на тема „Френският и венецианският ревод на „Историята на Русия“ на Николай Карамзин.

Косвено се занимавах и с Максим Грек, който от Флоренция отива да живее и работи в Русия, като прекарва дълго време там в тъмница.

– В една своя лекция в София Вие сравнявате сегашното положение в света с времето при разпадането на Римската империя...

– Бележитият английски историк от края на миналия век Едуард Гибън е написал пространно изследване, озаглавено „Възход и падение на Римската империя“. Той смята, че първата Римска империя е разрушена отвътре от християните и отвън от варварите. Оказва се обаче, че те не са искали да я унищожат, а да я завладеят. Империята пада, но в същото време се възражда и обновява. Според мен цялата история на Европа- и Западна, и Източна- чак до наши дни може да се чете върху основата на тези основни категории: смърт, обновление и преобразуване на империите.

В историята на човечеството обаче съществуват универсални идеи, които имат непреходно значение. Една от тях е римската идея за всемирна вселенска империя.

Митрополит Дамаскин, православен духовник от Швейцария, написа ценна статия, посветена на

съвместимостта на универсалното и частното, по-точно на несъвместимостта на частното и универсалното. Той пише, че от гледна точка на църковната дейност това трябва да се приложи в реалната политическа практика. Иначе се появяват явления като разкола в Българската православна църква, разкола в църквата на Украйна, войната в Кавказ, Босна и прочее.

Преобладаващото мнение на Запад е, че бившата съветска империя е била стабилна благодарение на това, че - образно казано - тенджерата е имала похлупак, който сега е изхвъркнал, сиреч само насилието е крепяло държавата.

Сега с особена острота се чувства нуждата от нова обединяваща идея, но не като „реалния социализъм“ и не като „единното християнско царство“. Трябва да се намери наистина нещо ново, но то още не е измислено.

– Следователно трябва да се познава добре миналото...

– Всяка човешка общност живее благодарение на своето минало. Който няма минало – той няма и бъдеще. Това американците никак не искат да го разберат...

Идвам до извода, че в страните от Запада постепенно се губи чувството за история. В този смисъл най-голямото преимущество на българите е тъкмо в живото чувство на хората за история.

Аз преподавах 17 години история на Източна Европа в Университета на Венеция. Имах възможност да следя как се развиват възприятията на студентите. Както съществува перспектива в пространството, така съществува и перспектива във времето.

Ако тази перспектива бъде разрушена, не може изобщо да има човешко общество, поне в този смисъл, в какъвто е съществувало досега.

В идеалната система на ценностите, която все още не е изградена, чувството за история заема най-важното място.

– Но във времена, когато се разпадат империи, настъпва неизбежна преоценка на ценностите и това най-силно засяга младите хора...

– Сектите, които идват от Америка, намират прием сред младите хора именно поради търсенето на нова система на ценности и наличието на явен вакуум. Но какво пише върху банкнотата на американския долар: „Ние вярваме в Бога.“ Бизнес плюс религия. С добавка от секс и насилие. Подобно съчетание за нас е неприемливо.

Сектите всъщност представляват икономически интереси, които са зле прикрити. За да завладеят икономическото пространство, някои сили старателно се стремят да внесат душевен смут и объркване сред хората и главно сред младежите.

В Италия подобна ситуация като у вас съществува от 20-ина години. Една частна телевизия излъчва среднощно предаване под

название „Плейбой шоу“. На него се показва нова издани на Библията на италиански. И „Плейбой“ се продава, и Библията се продава. Всичко се прави, за да върви продажбата. Ала не всичко на този свят се купува и продава! За мен лично подобно съчетание е доста странно.

– Какъв е Вашият опит в диалога със сектите?

– Заради особеностите на нашия италиански темперамент те имаха по-малък успех, отколкото във Франция например или напоследък в източноевропейските страни. Помогна ни чувството за история. Ние в Италия сме виждали всичко и не приемаме всичко на сериозно, а с лек присмех: „Хайде де, това вече сме го виждали неведнъж...“. Известно е, че италианският фашизъм не е като немския. У нас капиталистическият ред съдържа ясни следи от реалния социализъм в държавната администрация. В Древния Рим е имало всякакви религии и поклонници, но те съжителствали мирно. Традицията на търпимостта е наше историческо достояние.

– Гостите на София се удивяват, че в центъра на днешния град, както се разхождат по улицата, изведнъж на няколко метра под земята, преминавайки през подлеса, пристъпват само десетина крачки- и попадат в древна Сердика. Разлика във времето от 14 столетия! Струва ми се, че и у нас претенциите на сектите бързо предизвикват у нашите младежи пробуждане на тяхната генетична памет. На младите почва да им се струва, че всичко, което им говорят, е познато, унаследено. Те не го чуват за първи път, а си го спомнят...

– Преди няколко години в Италия имаше предложение до Висшия съвет на народното просвещение да се отмени преподаването на история в училищата. Да бъде изучавана само съвременността. Това предложение бе отхвърлено, но само с няколко гласа разлика при обсъждането.

Аз предлагам да се отнасяме към съвременната история по същия начин, както се отнасяме към средновековната. Да се облягаме преди всичко на документите и на изворите.

– Но дали това е възможно, след като политиките са силно заинтересувани да бъдат заличени предходни събития и примери?

– Има пословица: „Политиката е твърде сериозна работа, за да бъде оставена само на политиканите.“ Да бъдеш гражданин на обществото е изкуство. Обичам да обяснявам на своите студенти, че в Древна Гърция има две сродни понятия: „политес“ (гражданин, човек който живее съобразно изискванията на обществото) и „идиотес“ (частно лице, отделен гражданин, несвещуещ човек).

С проф. Джираудо разговаря Илия Пехливанов

„И така приведох целия народ към светото кръщение...“

Семинар в Рим

История и настояще на книжовните културни институции в Италия

От 28 април до 5 май 2008 г. преподаватели и асистенти от Висшето училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) участваха в семинар, чиято цел бе да ги запознае с миналото и настоящето на културните институции в Италия, да обменят опит с италиански колеги. Семинарът се проведе в параклиса „Св. Св. Кирил и Методий“ на българската църква „Св. Св. Викентий и Атанасий“ в Рим с любезното съдействие на Негово Преосвещенство йеромонах Климент и в присъствието на аташето по въпросите на културата в Българското посолство Весела Стоева и представители на Българската православна общност. При откриване на сесията Негово Преосвещенство йеромонах Климент благослови участниците в семинара. Бяха прочетени приветствия от Ректора на СВУБИТ проф. д.и.н. Стоян Денчев и Негово Преосвещенство Тивериуполския епископ Тихон.

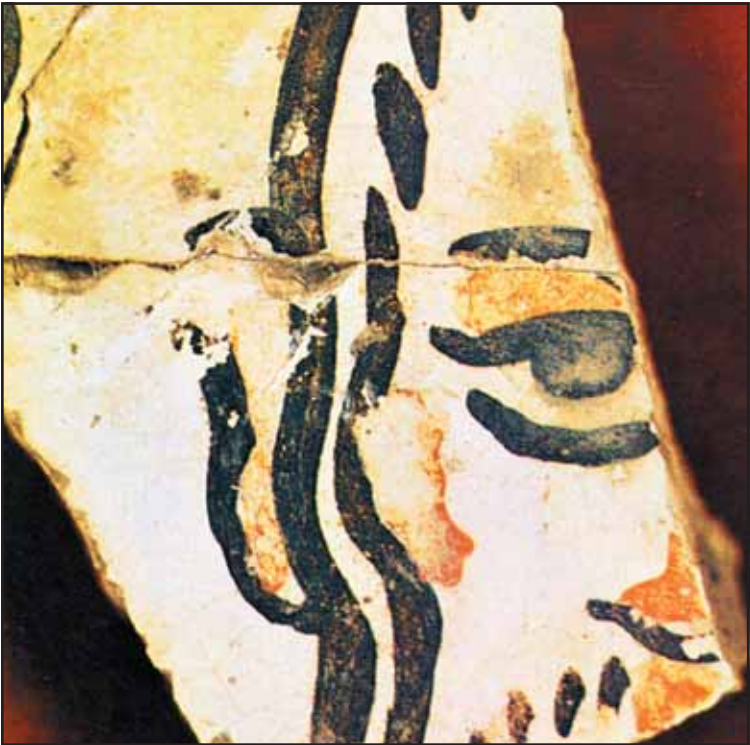
На работната сесия от страна на СВУБИТ доклади прочетоха доц. д-р София Василева „Арнолдо Дзоки и строителството на исторически паметници в следосвобожденска България“, доц. д-р Жоржета Назърска – „Лисабон и създаването на Европейското културно пространство – две гледни точки“, доц. д-р Иван Гогов – „Управление на културното наследство по европейски или още един път за съвременния бизнес – модел за управление на културата“, доц. д-р Владимир Йоцов – „Информирание на потребители с използване на дълбочинни знания и онтологии за описване на понятия“, ас. Илхан Ибрям от Колежа в Добрич – „Информационната система „Студент“ – необходим инструмент за по-успешна работа във ВУЗ“, ас. Катя Рашева-Йорданова – „Контент мениджмънт в цветове“, ас. Пепа Петрова – „Съвременните бизнес анализи и тяхното приложение“, ас. Събина Ефтимова, Елена Игнатова – „Библиотека на Ватикана. Мистиката на непреходните традиции и съвременния възможности“, ас. Пламена Златкова – „Централната национална библиотека на Италия в Рим „Виктор Емануил II“. История и съвременност“.

Семинарът беше полезен и с посещенията в библиотеката на гр. Пиза, Националната библиотека във Флоренция, разговори и обмяна на идеи с преподаватели от италиански университети, запознаване с исторически и културни обекти в Рим, Венеция, Неапол, Помпей, Соренто. Особено преживяване бе срещата с една вековна традиция – на Университета в Пиза.

Ваня Панова

Йеромонах Климент служи литургия в църквата „Св. Св. Викентий и Атанасий“

Неизвестен светец. Керамична икона от Преслав (IX-X в.)

Фёдор Тютчев

Великий день

Великий день Кирилловой кончины –
Каким приветствием сердечным и простым
Тысячелетней годовщины
Святую память мы почтим?

Какими этот день запечатлеть словами,
Как не словами, сказанными им,
Когда, прощаясь и с братом, и с друзьями,
Он нехотя свой прах тебе оставил, Рим...

Причастные его труду,
Чрез целый ряд веков, чрез столько поколений,
И вы, и мы его тянули борозду
Среди соблазнов и сомнений.

И в свой черед, как он, не довершив труда,
И мы с нее сойдем, и, словеса святыя
Его воспомянув, воскликнем мы тогда:
„Не изменяй себе, великая Россия!

Не верь, не верь чужим, родимый край,
Их ложной мудрости иль наглым их обманам,
И как святой Кирилл, и ты не покидай
Великого служения славянам...”

Стихотворението е написано по случай 1 000-годишнината от блажената кончина на Св. Кирил – 14.II.1869 г. На български език е преведено от Емануил Попдимитров (В. „За буквите“, бр. 21, ноември 2005 г.). Преведено е също от Атанас Далчев и Александър Муратов. Преводът на знаменита строфа е на Йордан Ковачев (1942).

Умом Россию не понять, Аршином общим не измерить: У ней особенная стать – в Россию можно только верить.	Русия се не схваща с ум, аршинът общ я не измярва: до нея води други друм – в Русия може да се вярва.
--	--

Симеон Радев

(1879-1967)

Дело безкористно

„За руската политика в България не трябва да се говори изобщо. Тя се дели на периоди и в различни времена е имала различни мотиви.

Освобождението на България обаче бе от страна на Русия дело безкористно!

По отношение на България имаше чист идеализъм.

Българският историк трябва да пише за това с благоговение.

Бих казал – на колени!“

Бележит български дипломат и публицист, автор на „Строители на съвременна България“, привърженик на Стамболовистката партия.

Светлината на културата

Сергей Миронов

Председател на Съвета на Федерацията на Руската федерация

Юбилеят на академик Д.С. Лихачов ни дава право и възможност да се замислим над ролята и съдбата на културата и руската интелигенция през XX век. Почти връстник на века, съвременник на две революции и на две световни войни, затворник от сталинските лагери, участник в блокадата, изключителен учен, ръководител на научната школа изследователи на древноруската и на славянските литератури и най-сетне, наставник, учител в живота, възродил в общественото съзнание като че ли отдавна забравения образ на истинския руски интелигент – ето това е схематично начертаният по необходимост жизнен път на Д.С. Лихачов.

Именно руската интелигенция беше същият онзи „историко-културен“ феномен, който не позволи на руската култура изцяло да се разтвори в небитието, като изчезне в трагичните катаклизми на миналото столетие. Лихачов смяташе за своя основна задача, главна идея на живота си защитата на културата и запазването на историческото наследство. Той писа: „Всички мои статии имат не „проповедническа“ цел, а представляват определени постъпки в борбата за запазване на културата, не само на руската култура, а на културата изобщо“. Когато разглеждаше културата като фактор, който превръща хората, населяващи определена територия, от население в народ, нация, Дмитрий Лихачов постоянно и безкомпромисно отстояваше и утвърждаваше нейната основополагаща роля в живота на страните и народите. Неслучайно тъкмо той създаде новаторската, безпрецедентна „Декларация за правата на културата“, като изложи в нея целия комплекс от проблеми – юридически, нравствени, обществени и т.н., които обхващат понятието „култура“.

За Лихачов културата беше единно, неделимо явление, което включваше в себе си не само изкуството – литературата, театъра, живописата, музеите и т.н., но и науката, техниката, образованието, разбира се, и религията, нравствените и морални норми на живота. „Културата е това, което в значителна степен оправдава пред Бога съществуването на народа и нацията“ – в тези думи на Лихачов се съдържа квинтесенцията на неговата философия, твърдата нравствена основа на неговото служене и неговите дела.

„Аз не съм имал никакво свое „нравствено учение“ – писа Лихачов малко след своята 90-годишнина, – имах само постъпки, продиктувани от повелята на съвестта. Съвестта, когато я има, обединява хората.“

Той постоянно и последователно излизаше в защита на културата, но едва по време на „перестройката“ и малко след нея започнаха особено да се вслушват в думите на академика – и обществото, и властта. Симптоматично е, че единствено академик Д.С. Лихачов засегна насъщните проблеми на културата на Първия и Втория конгрес на народните депутати на СССР, на които никой не се осмели

Сергей Миронов

да говори на тази тема. От конгресната трибуна той заяви, че културата, историческото наследство са народни светини, светини на нацията, и настоя обществото да се отнася към тях с достойнство, грижливо и внимателно. Ролята на защитник и покровител на културата, активната просветителска и обществена дейност не хвърлиха сянка върху научните, академични постижения на Д.С. Лихачов – този голям учен-хуманист, посветил се на изучаването на древноруската литература. Не по стечение на обстоятелствата и случайно, а заради нивото и качеството на научните му трудове, на десетките книги, стотици статии и публикации, той се нареди във втората половина на XX век сред първите учени-филолози, извоюва си сред колегите авторитет на изтъкнат специалист, продължител на делото на неговите велики предшественици, изградили славата на руската хуманитарна наука. Почти цял живот Лихачов работи в Пушкинския дом към Академията на науките, а отделът за древноруска литература, който той оглавяваше много години, стана истинска школа на Лихачов, постигнала много при събирането и изучаването и на паметниците на културата на Древна Рус, при възпитанието на новите поколения учени.

Когато говорим за Лихачов, не можем да не споменем за неговото отношение към Петербург. „Никога не съм мислил – пише той след връщането на Ленинград на старото му име, – че като съм се родил в Петербург, пак ще се окажа в него.“ Той не само обичаше великия град на Нева, но като кореняк го познаваше както никой друг. Образът на града на Пушкин и Гогол, Достоевски и Блок олицетворяваше за Д. Лихачов европейското начало на руската култура с присъщите й ценности – „личностен характер, универсалност, възприемчивост към другите култури, търпимост към чуждите убеждения, свобода...“ За Лихачов връщането на града името на Петър Велики стана символичен знак по пътя, както той смяташе, към духовното възраждане на Русия. Символично е и това, че тъкмо Лихачов стана първият почетен гражданин на Санкт Петербург в новата епоха.

Имах щастието да се срещам с Дмитрий Лихачов в Санкт Петербург и няма да забравя вниманието, проникателността и доброжелателността, които прозираха в

Акад. Дмитрий Лихачов:
„Само за две десетилетия – от 1371 г., когато Евтимий се завръща в Търново до падането на столицата през 1393 г. – Търновската книжовна школа е направила толкова, колкото в други страни при други условия е направено за цели две столетия.“
Из словото му при откриване на симпозиума „Търновска книжовна школа“, септември 1978 г.

неговите думи и постъпки. Мъдрост и доброта излъчваха очите на този човек, преживял толкова много и толкова много постигнал и извършил през дългите години на живота си. Появата на Д. Лихачов по телевизията в края на 80-те години направи изумително впечатление на милиони зрители. Един истински руски интелигент, проникателен и умен събеседник, който имаше какво да каже и да открие и пред ученика, и пред академика, разговаряше от синия екран с хората за култура. Така в нашата страна настъпи епохата на Лихачов, той стана наставник и изразител на общественото мнение, между другото, последният от руските интелигенти, за когото можем да кажем това.

За Лихачов връх през този период е дейността му начело на Съветския, а по-късно на Руския фонд за култура. Когато през 1986 г. акад. Лихачов възглавява тази уникална, толкова необичайна за това време обществено-държавна организация, заедно със съратници и единомишленици за не толкова дългите години на неговото ръководство на Фонда, успя да направи твърде много за спасяване на духовно безсмъртното от материална смърт. Той привлече хиляди хора от най-отдалечените кътчета на страната за активна помощ за културата, от онази провинция с нейните многобройни малки градове и селца, за които е смятал, че са фундамент за духовното възраждане на Русия. Фондът създава музеи, връща културни реликви в родината, подкрепя и възпитава млади музиканти и художници, активно си сътрудничи със съотечественици зад граница, помага и покровителства частни колекционери, издава списание „Наше наследие“, книги и т.н., и т.н. Жалко е, че она Лихачовски фонд за култура вече го няма, макар неговото дело да не е потънало в забрава, да не е останало в миналото. „Радвам се, че Фондът свърши много полезна работа“ – отбеляза Лихачов в края на 90-те години.

Размишлявам над епохата на Лихачов и над свършеното от него, въпреки цялата сложност на времето и на личната му съдба, и ми се струва, че за девиз той би могъл да вземе думите на един от своите предшественици учени-хуманисти, блестящия ректор на Санкт Петербургския университет А.Н. Бекетов: „Дайте светлина на руския народ, повече светлина!“

Сп. „Наше наследие“ (2006)

Диалог с XX век

Пътуваща документална изложба за Дмитрий Лихачов

На среща в редакцията на в. „За буквите“ акад. Лихачов получава като дар сигнален екземпляр от новото българско издание на Иван-Александровото (Лондонско) четвороевангелие, май 1980 г. Тази фотография е заглавна в портала „Площад Лихачова“ на Международния фонд в Санкт Петербург в Глобалната мрежа (Интернет). На фотографията долу вдясно председателят на Държавния съвет Тодор Живков връчва Международната награда „Кирил и Методий“ на академик Лихачов – 23 май 1980 г.

Международният благотворителен фонд „Дмитрий Лихачов“ в Санкт Петербург осъществява пътуваща документална изложба „Академик Д.С. Лихачов: диалог с XX век“. За пръв път извън Русия тя бе показана два месеца в музея „Земята и хората“ благодарение на личното застъпничество на неговия директор доцент Михаил Малеев.

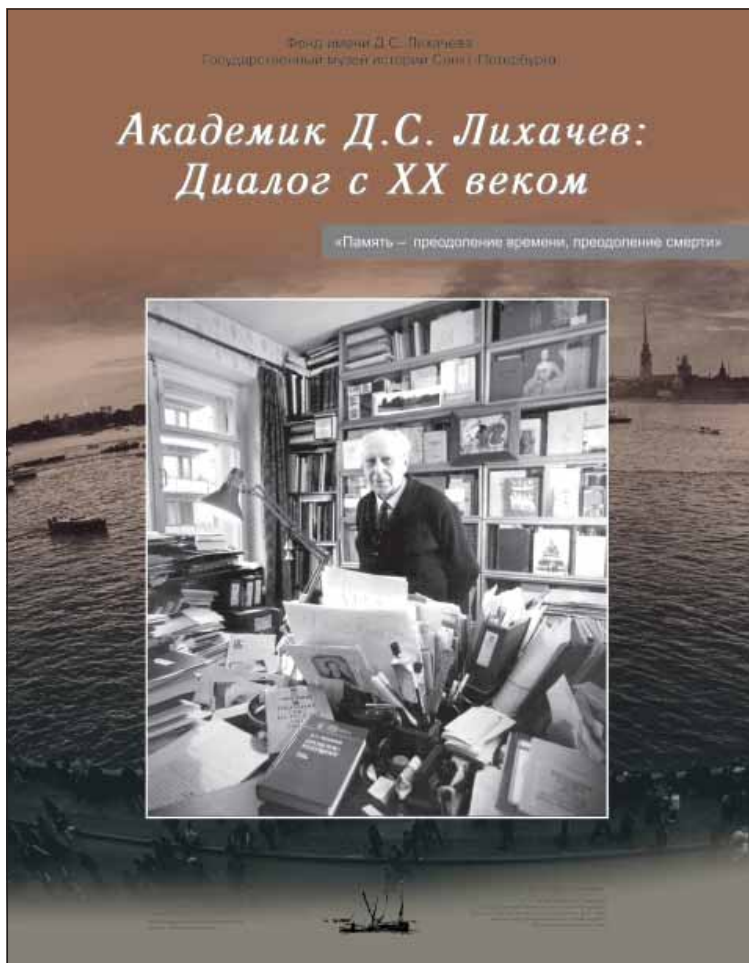
Изложбата включва 10 подвижни табла с много нови снимки и документи за живота и делото на великия хуманист.

Отделно е представено общуването с България. Специално е подчертано, че книгата „Писма за доброто и прекрасното“ – единствена по рода си съвременна философско-публицистична творба, вече преведена на десетина езика и издадена напоследък в Русия в 150-хиляден тираж, е създадена първоначално чрез директно сътрудничество с български журналисти от седмичника „Антени“ и Кирило-Методиевския вестник „За буквите“.

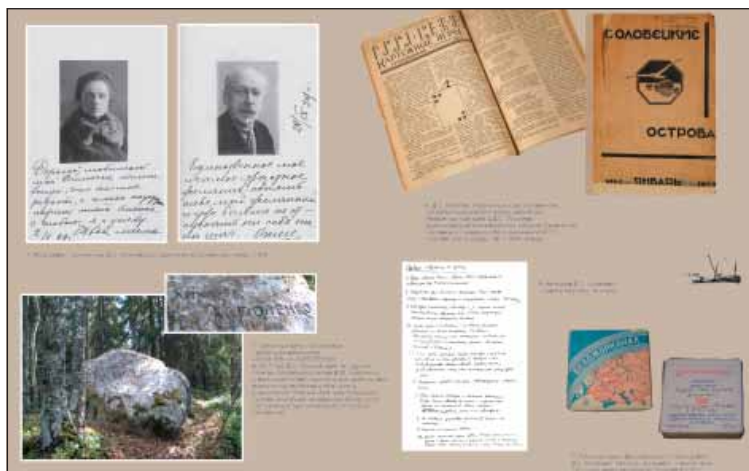

От 10 до 14 юни 2008 г. в София и Велико Търново се провеждат Дни на Лихачов, включени в Годината на Русия в България. Организатори на събитието бяха Международният благотворителен фонд „Д.С. Лихачов“ в Санкт Петербург, Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ), Националният музей „Земята и хората“ и Обществото за устойчиво развитие на българския език. Домакин на събития бе музеят „Земята и хората“.

Централно място в програмата на Дните заеха кръглата маса под надслов „Хуманизмът на Д. С. Лихачов – диалог с XX век“ и откриването на тематична изложба под същото мото в Националния музей „Земята и хората“. За участие в Дните от града на Нева пристигнаха изпълнителният директор на Фонда „Д.С. Лихачов“ Александър Валериевич Кобак, Олег Леонидов

Заглавен плакат на изложбата

По време на своя 4-годишен престой в концентрационния лагер на Соловецките острови през 30-те години на отминалия век Лихачов оставя свой „автограф“ върху скален отломък редом с подписа на един от наследниците на руския писател Короленко.

„Такова благочестие и мир сияели в България през времето на благочестивия и славен цар Асен Стари и бил от голяма полза за българите. И Бог отново въздигнал българското царство.“

Проф. Стоян Денчев връчва на Александър Кобак, изпълнителния директор на фонд „Д.С. Лихачов“, Почетния знак на СВУБИТ

Снимки Валя Чрънкина

Проф. Всеволод Багно е новият директор на Института за руска литература (Пушкински дом) в Санкт Петербург

вич Лейкинд, програмен директор на Фонда, директорът на Института за руска литература (Пушкински дом), чл.-кор проф. Всеволод Евгениевич Багно, главният редактор и заместник-директор на издателство „Наука“ Татяна Филипова и Надежда Марченко – генерален директор на „Академкнига“. Участниците в кръглата маса споделиха спомени от работата си с акад. Лихачов, като всеки по своему се докосна до необятното научно на

следство на бележития мислител и учен. Беше представена монографията „Лихачов и книгата“ на проф. В. И. Василиев, директор на издателство „Наука“, отпечатана в България.

При откриването на кръглата маса ректорът на СВУБИТ проф. Стоян Денчев заяви:

„Чрез този акт в годината, обявена за Година на Русия в България, академичната общност засвидетелства отношението си към страната, с чиято помощ преди повече от век беше извоювана свободата на българския народ. В многовековните взаимовръзки между двата народа името на акад. Лихачов блести и ще блести в бъдните години, обгърнато в особен ореол. Той формулира и въведе в публичното пространство емблематичното понятие „Българска държава на духа“ като доказва, че тя остава във вековете непреземаема за чуждо владичество.“

В кръглата маса, с координатор проф. дфн Георги Василев от СВУБИТ, взеха участие видните наши учени: чл.-кор. Емилия Пернишка, проф. Надежда Драгова, ст.н.с., дфн Анаиса Милтенова, ст.н.с. д-р Мария Йовчева, доц. д-р Михаил Малеев, доц. д-р Кристина Върбанова-Денчева, доц. д-р Яни Милчаков, доц. д-р Константин Попов и Калина Канева.

„Св. Иван Рилски“. Икона от XIX в.

Памет за преподобния

„При благочестивият цар Асен, който в Светото кръщение бе наречен Иван... Когато стигна до Средец и го подчини на властта си, и чу за преславните и безбройни чудеса на Преподобните, веднага се притече към неговата църква... Изпълнен със силна радост и духовно веселие, той замисли добър замисъл – за по-голяма чест и утвърждаване на царството си да пренесе мощите на Преподобния отец в своя преславен град Търнов... Благочестивият цар Иван Асен, приготвил в почест всичко за изпращането на светеца, всичко предаде на патриарха, оставяйки му 300 мъжествени войни за съпровождането на светеца. А той самият се устреми, та дойде спешно в своя царски град и започна да изгражда църква на името на светеца в преславния град Трапезица. И така – като я осветиха, тържествено положиха в нея мощите на преподобния в 6703 (=1195 год.), индиктион 13, където лежат и до ден днешен...“ (Житие на Св. Иван Рилски, написано от Патриарх Евтимий)

„Христолюбивият цар Иван Асен, който обнови българския род... И цар Иван Асен дойде в Средец, намери Свети Иван, великия пустинник... И вдигна тялото на честния и преподобен отец Иван, та го пренесе в град Търнов. И бе положен в създадения за него манастир в Трапезица, където лежи тялом и досега“ (Проложно житие на Иван Рилски от Драгановия миней, средата на XIII в.)

„Българският цар Асен се вдигна, дойде в Средец, взе мощите на светеца, пренесе ги в Загорие и ги положи в град Трапезица, като построи църква на негово име...“ (Проложно житие на Иван Рилски от Норовия пролог)

„Ковчегът на преподобния остана на Окоп 7 дни, докато църквата беше направена. А когато беше завършена, те пренесоха и положиха с голяма почест Светеца и осветиха благолепно църквата в 6703 (= 1195 година)“ (Проложно житие на Иван Рилски от Софийския пролог)

„Иван Асен пое властта на българското царство и започна да нанася поражения на гърците... И така той (патриарх Василий) дойде от Търново по царска заповед и взе от Средец с почит ковчега. Царят подготвише там църква за светеца...“ (Житие и малка похвала на Иван Рилски от Димитър Кантакузин). Включвайки „Житие и малка похвала на Иван Рилски“ в Сборника от 1479 г., Владислав Граматик отбелязва в полето: „Знае се, че мощите на светеца не са били в самия град Търнов, а са лежали в съседния славен град Трапезица... пренесени свеиците моци на светеца от Средечката митрополия в Търнов от българския цар Асен.“

Въз основа на резултатите от археологическите проучвания и сведенията от житията на Св. Йоан Рилски първата (южна) църква може да се свърже с църквата, изградена от цар Иван Асен I през 1195 г. във връзка с пренасянето на мощите в столичния град.

Изповедалня за властници

Манастирът „Св. Йоан Рилски“ на Трапезица

Йордан Алексиев

Манастирът се намира в югозападната част на Трапезица и е оформен около църква № 8 (според реда на разкриването на църквите на Трапезица). Открита е при разкопките на Жорж Съор през 1900 година. Тогава той проучва и близката до нея църква, означена като № 9. Навярно по това време е разкрита и част от манастирското крило (за което съдим по дълбоко изветрялата хоросанова fuga), независимо, че то не се споменава нито в текста, нито в плановете на църквата. (Интересен факт е, че планът на църквата се среща много рядко в научните публикации – няма го и в общите съчинения по история на средновековната архитектура, въпреки неговата уникалност.)

Църквата има дълга строителна история: добавяне на нови обеми към една еднокорабна църква и непрекъснато усложняване на архитектурния ѝ план.

В градежа на църквата ясно се различават четири (според Н. Мавродинов те са три, тъй като той не разграничава четвъртия период) строителни периода: I – малка еднокорабна църква (южна); II – събаряне на северната и западната стена на първата църква и изграждане на нова (северна). На мястото на северната стена на първата църква са поставени колонии и по този начин се обединява интериорът на новата постройка. В този вид църквата има две апсиди и необичайна архитектурна форма. Това дава основание на Богдан Филев да я определи като „двойна“, а Никола Мавродинов, използвайки определението на Бел, я нарича „църква с кораб и крило“. Изградена е и покрита галерия от южната страна на църквата. През III период много отчетливо личи прибавянето на нов притвор, като от южната страна на олтаря и във връзка с него е изградена малка стаичка (мощехранителница) с по една полуцилиндрична ниша на източната и южната стена. Оформянето на мощехранителницата е станало чрез изграждането на г-образен зид, който се допира до югоизточната пета на първата църква и източния пилон от стилобата на галерията. През IV период от запад е изграден втори притвор и открит портик пред него, разширена е южната галерия в западна посока и по дължината на северната стена на църквата е изградена голяма черна. През този период се изгражда и манастирската архитектура (църква № 9 с галерията от западната ѝ страна).

При археологическите разкопки през 2007 и 2008 г. вече са разкрити значителни части от манастира, което дава възможност да се изяснят неговото устройство и функционалността на отделните сгради. В югоизточната част на манастира се разкри входът, който е имал две двукрили врати и полуцилиндричен свод. Разкри се галерията от западната страна на трапезарията, стилобатът ѝ с 6 пилон. Разликата в нивата на галерията край южната стена на църквата и галерията

край трапезарията е преодоляна посредством четири стъпала. Между двете основни части на манастира се оформя малък двор. Двете галерии са покрити с тухлен под, положен върху хоросанова подложка. При проучването се установи, че арките и част от пилоните са паднали (най-вероятно след голямо земетресение). Особено резултатни бяха проучванията в северозападния сектор. Напълно се разкри манастирското крило, както и голяма сграда, долепена до вътрешното лице на западната крепостна стена (която засега приемам за игуменарна).

Зидовете на манастирското крило са запазени до 1,15 - 1,30 м височина (външния) и 0,45 - 0,60 м (вътрешния), където има малки входове, обърнати към вътрешен двор, които обединява крилото и игуменарната. Дебелината на зидовете и хоросановата спойка дават възможност крилото да е било най-малко на два етажа. Приземието е покрито изцяло с тухлена настилка. Игуменарната е долепена до вътрешното лице на западната крепостна стена. Тя е масивна, грижливо изградена постройка. Има вътрешни размери 14,50 x 6,20 м и източният зид има запазена височина до 3,50-4 метра. Източната ѝ фасада е разчленена посредством пет псевдоконструктивни ниши, като средната е най-широка и в нея е оформен главния ѝ вход. Каменната зидария е от добре обработени каменни блокове, прошарени с три реда тухли и широка хоросанова fuga, т.е. носи белезите на „живописния стил“ в архитектурата, характерен за Второто българско царство. В разрушенията във и около постройката се откриха много декоративни чаши от керамопластичната украса на фасадите. Вътре сградата е имала стенописна украса, за съжаление силно фрагментирана (независимо, че има запазена стенопис по лицата на камъни и бигорови блокове). Въпреки фрагментарния характер на стенописите, богатата колоритна гама и сигурният рисунок сочат нейните високи качества и таланта на изпълнителя ѝ.

Цялата вътрешност на сградата е изпълнена със строителни разрушения – големи обработени камъни, бигорови блокове (някои от тях със секторна форма), тухли, натрошен хоросан, както и цели блокове от зидарията и тухлените пояси (т.е. повтаря се познатата картина, която установихме при галерията край трапезарията). Основанията за определяне на сградата като игуменарна са солидният ѝ градеж, декоративната украса и членение на фасадата, наличието на керамопластична украса и най-вече стенописването ѝ. През 2008 г. продължи проучването в игуменарната. Напълно се разкриха манастирското крило, трасето на западната крепостна стена в участъка, който принадлежи на манастира и постройките извън крилото (там се разкриха основите на една голяма постройка и три, подредени в редица помещения).

Първ, който свързва разкритата през 1900 г. църква с църквата, която е пазила мощите на Рилския светец в столичния Търнов, е Никола Мавродинов. Позовавайки се на сведенията в житията на Св. Йоан Рилски, и като отчита дългата ѝ строителна история и особеностите на архитектурния план, той прие, че първата „южна“ църква е построена през 1195 г. във връзка с пренасянето на мощите на светеца от Средец в Търнов от цар Иван Асен I. Сведенията са в агиографската книжнина (Житията на Св. Йоан Рилски).

Както отбелязахме, при проучването се установи, че манастирът е разрушен при силно земетресение (както личи от нападалите арки на галериите, полуцилиндричното покритие на югозападния вход, сводовете и зидовете на игуменарната. Тъй като никъде не са установени разчиствания и ремонти, предполагам, че това е станало по време или след падането на столицата през 1393 година.

При разчистването на строителните насипи (с дебелина повече от 3 метра), с който беше запълнена игуменарната, се стигна до човешки скелети. В южната част се разкриха няколко скелета, а при разчистванията в северната част на сградата бяха открити повече от двадесет (разкриването им продължава), които са в неестествени пози един спрямо друг и един върху друг. Интересен факт е наличието на скелети „по очи“ (поне три). Навярно част от скелетите са били в горното помещение и са „пропаднали“ заедно с нападалите тухли от пода. Засега най-вероятното предположение е свързано с разрушително земетресение, при което са загинали намиращите се там хора. Във връзка с това нека си припомним казаното от Григорий Цамблак в „Похвално слово за Евтимий“:

„И най-после превзе града, но не със своята сила, а като замлъкна божие то предопределение“ (според превода на „Словото“ от Пеню Русев, Иван Гълъбов, Ангел Давидов и Георги Данчев) или „И постигна той целта си, но не чрез силата си, а защото Божията воля допусна“ (според превода на д-р В.Киселков). В „Похвално слово за Филотея“ Йоасаф Бдински пише: „Когато поради неизвестни Божии тайни срещу онова място (Търнов – б.м.) се извърши гневът на голямото агарянско нашествие – уви! – стана и пълното тъжно разорение на тоя град заедно с околните. Чрез поущението на всеислния промисъл, чиято глъбина на съдбините е голяма“ или „Чрез проявления от Бога гняв биде позволено на враговете люто да се ярят на благочестивите и голяма беше дързостта на нечестивците срещу благочестивите.“

Не е ли „кодирано“ в „божия промисъл“ природното бедствие, довело до разрушаване на много столични паметници?

Авторът е ст. н. с. доктор на исторически науки, работи в Националния археологически музей във Велико Търново.

Общобалканска почит

И гърците славят Рилския чудотворец

Изследванията на проф. Димитриос Гонис

В дните около Рождество Христово през 2001 г. Свети-Клим-снийовият университет в София удостои с научната степен „доктор хонорис кауза“ атинския богослов Димитриос Гонис. Неговото академично слово на промоцията бе на тема „Св. Йоан Рилски и гръцката агиографска и литургическа практика“.

Проф. Димитриос Гонис чете лекции в Атинския университет по история на православните славянски църкви. Изследва книжовните връзки между славяните и гърците през Средновековието и Възраждането. Автор е на повече от 80 книги и статии в тази научна област. Чрез тях за първи път са представени светците на Българската православна църква.

Св. Йоан Рилски е първият български светец, комуто е посветена книга в Гърция, издадена през 1996 г. В същото време за руски и сръбски светци на гръцки език са отпечатани десетки книги. Редом с тях книгата за Св. Йоан Рилски се превръща и в учебник за богословите в университета.

Почитта към Рилския пустинножител започва през XIX в. В 1819 г. той е включен в сборник с жития на светци (синаксар), съставен от св. Никодим Светогорец. През 1895 г. е включен във Великия синаксарий на Константин Дукакис; също и във Великия синаксарий на Виктор Матеус през 1950 г., а в наши дни – в сборник на архимандрит Николай Протопапас.

В школата на о-в Халки йеромонах Дамаскин Рилски превежда житието на св. Йоан Рилски от изданието на Неофит Рилски, осъществено през 1836 г. в Белград.

Три служби са посветени на св. Йоан Рилски.

Първата служба е смесена – гръцка и църковнославянска. Създадена е от митрополит Константин Типалдос – Яковатос, директор на школата на о-в Халки от 1844 до 1864 г. Той има слабост към църковнославянския език и поканва Неофит Рилски да чете лекции в школата. Там е традиция да се води съвместна литургия – от едната страна на църквата пее хор на гръцки език, а от другата – хор на църковнославянски език! Тази служба е съхранена в родината на Яковатос – о-в Кефалония в Йонийско море, близо до о-в Керкира (Корфу), където той се премества да живее, след като е бил принуден да напусне школата. Очевидно е взел със себе си архивите.

Втората служба е написана през 1860 г. в манастира „Ватопед“ на Атон, където е на покой бившият одрински митрополит Григорий Византиец. Той също има голяма слабост спрямо Св. Йоан Рилски. По-рано той е митрополит на Тивериупол (Струмица) и оттам изглежда познава българската православна традиция. Следва да се подчертае, че тази служба се създава след събитията във Вселенската патриаршия през 1860 г. Автор на службата е монахът Яков Неаскитски.

Третата служба е написана от Александър Мореатидис през 1917 г., по време на Първата световна война. В нея се подчертава българският произход на св. Йоан Рилски, докато в службата на Неаскитски се споменава само планината Рила.

В синаксария на Дукакис е предадено величание за всички светци, които по православния календар се почитат на 19 октомври. От своя страна, Виктор Матеус включва в синаксария си тропар за св. Йоан Рилски в неговото първо издание, а във второто – друг тропар. Те са написани от йеромонах Герасим Микрагонянид.

Проф. Димитриос Гонис въвежда в научно обращение неизвестни материали от архива на о-в Кефалония. Той приканва български изследователи да го посетят, понеже е напълно достъпен и предлага поле за плодотворни изследвания.

А къде в съвременността може да се чуе наживо величание за Св. Йоан Рилски в Гърция?

Може да се чуе величание за Св. Йоан Рилски в манастира „Кехровуни“ на о-в Тинос, на Цикладите. Това е важно място за поклонение в Гърция, посещавано от хора от целия свят. Всяка година на 19 октомври има бдение, посветено нему.

В това светилище днес се съхраняват свети моци на Рилския светец – неговата дясна ръка. Как е попаднала тя там, по какви пътища и в какво време, си остава загадъчно и недоизяснено.

„Нивата е голяма, а работниците – малко“ – идва като заключение евангелският израз. Толкова по-ценни са сегашните труженици на духовната нива. Ала е много важно да се привличат млади хора към подобна дейност.

Проф. Димитриос Гонис е роден в същинска Гърция, далеч от границите с България. Не е обременен от исторически вражди и предразсъдъци. Смее да твърди, че е сравнително най-обективен в представянето на вековните връзки между българската и гръцката църква. Подготвил е книга със съчиненията на д-р Иван Селимински в техния гръцки текст, които се съхраняват в Народната библиотека на Атина. Тя включва

пространна студия за неговото творчество и подробен коментар на публикуваните съчинения.

Представата за т.нар. „битово“, „фолклорно“ или „простонародно християнство“, също е част от културното наследство на балканските народи. В Гърция „богородичен хляб“ наричат питата, която жените носят при родилката три дни след появата на детето, като я назовават „Св. Богородица“. В нощта след Рождество Христово гърците правят бдение, като сядат на трапеза и вярват, че при тях в този момент седи и самата Божия Майка.

Атинският учен е привлечен от делото на пътуващите проповедници, наричани таксидиоти – черноработниците на духовното поприще, без които проповядването на словото Божие и животът на балканските църкви и манастири биха били невъзможни. Негов студент проучва Охридската архиепископия и открива техните значими приноси за укрепване на духовността.

„Св. Йоан Рилски“.
Икона от Румъния (XVIII в.)

Има ли ги и днес подобни страници, които да събират помощи за духовни дейности, смятайки това за душеполезно и естествено, да попитаме накрая.

Очеркът на Илия Пехливанов е включен в компакт-диск „Сто години Софийска духовна семинария „Св. Йоан Рилски“. Юбилеен сборник“. София, 2005.

Цяровете на Св. Козма

Най-стариет славянски лековник

За церене на дрисък – обрин, като го изсушиш и сvariш във вино – изпий го.

На оток – листа от голям репей, ще ги скълцаш, а на рана – коренищата му, като скълцаш кочана, цукай надълбоко, а слуз от главичката му – за треска.

Но когато треската ходи по децата, кръв да не се пуска. На големия магарешки бодил семето е в главичката, та ще скълцаш 30 главички във вино и ще дадеш да се изпият.

Когато ухапе бясно куче или вълк – коренчета от змийска млечка.

Ако ти тежи на стомаха или пък имаш оток или запек, сvari коренчетата във вино и изпий една чаша. И да знаеш, че ако запекът ти мине бързо, ще трябва да сvariш буца сол с мед и да сложиш в задния проход.

Из най-стариет медицински паметник на славянски език, писан през X-XI в. на глаголица, старобългарски псалтир от манастира „Св. Екатерина“ на Синайския полуостров. Съставен от монаси възоснова на проверени в житейската практика знания с предпочитание към билките, за разлика от византийските лековници.

„И получават голямо изцеление и душевна полза българите, които с усърдие дохождат при него и в неговата света обител на поклонение.“

Рафаиловият кръст

Безсмъртната творба на монаха резбар

През втората половина на XVIII в. и началото на XIX в. в Рилския манастир е създаден прочутият напестолен кръст на монаха Рафаил. Той е работил над кръста 12 години – от 1790 до 1802. Накрая ослепява.

Кръстът има размери 80 на 40 см. Направен е от липово дърво. Включва 36 сцени, главно от Новия завет, с около 200 фигури. От двете му страни са изрязани „Сваляне от кръста“, „Преображение“, „Възнесение Господне“, „Рождество Богородично“, „Въведение на Богородица в храма“, „Благовещение“, „Успение Богородично“, „Въздвижение на честния кръст Господен“ и др. Допълнително са изобразени сцени от църковната история, медальони с бюстове на светци.

Кръстът е универсалният символ на единството между живота и смъртта и същевременно символизира безсмъртието, плодородието, духа и материята в тяхното единение.

Каноничният характер на кръста не е попречил на монаха резбар да въплъти в своята творба красота и изящество. В сцени, представящи рождеството на Богородица и рождеството на Йоан Кръстител, има народни мотиви. Жена с хурка и къделя е наведена над креватчето на малката Мария. На традиционна трапеза редом с украсени хлябове и съдове е изобразена едра ряпа с пищна зеленина. Старателно е изпълнена бродерията върху покривката на масата.

Необичайни мотиви са вплетени също в сцените „Въведение в храма“ и „Кръщение“. В сцената „Влизане в Ерусалим“ на фона на пищната архитектура е нарисувано дърво, върху което се катери малчуган. Друго момче вече се е изкачило между клоните на палмата да чупи от нея ветки, за да бъде заслан с тях пътят на Христос с магарицата. Върху балконите на къщите са се качили любопитни люде, които наблюдават уличното шествие отвисоко.

Композицията обединява ажурната резба с овчарската, широко разпространена из българските земи. Съчетани са монашеската и местната народна традиция.

Подобна волност не може да се види нито в западното, нито в източното изкуство. Тя представя Българското възрождане с търсенето на народностното начало в съчетанието между езичество и християнство, присъщо на българското изкуство още от първите години след покръстването.

Из книгата на Венета Иванова „Рафаиловият кръст“ (1998)

Проф. Михаил Енев

(1941 - 2008)

Богослов по образование и призвание, художник-фотограф, той посвети 40 години за проучване и документиране на наши светини. Като ученик на проф. Атанас Божков осъществи единствени по рода си издания за Света гора, Рилския манастир, Банско. Напълно безкористно! Издъхна два дни преди откриването на мемориала на Св. Павлин Хилендарски и параклиса „Св. Иван Рилски“ с възстановената от него автентична килия на Хилендареца в Банско.

Подпомагаше всячески Кирило-Методиевския вестник. Участието му в юбилейния лист на Сдружението на възрожденските градове „Огнища. Будители и будителство“ бе неговата последна творческа изява.

ДОСТОЙНО ЕСТЬ!

ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ!

„За буквите – О писменехъ“

„Св. Теодосий Търновски“.

Икона от храма на Килифаревския манастир (1842)

Vivere est cogitare

Ценно изследване на проф. Румяна Павлова

Справедливо можем да отсъдим, че за своите седем десетилетия и половина (които съвсем не й личат - ни тялом, ни духом) проф. д-р Румяна Павлова създаде международна школа по славистика и българистика. Най-ново доказателство за това е появата на нейната книга „Восточнославянские святыя в южнославянской письменности XII-XIV вв.“, която бе представена за пръв път на изложба по време на голямата научна среща край Охридското езеро през тазгодишния септември. Издател на книгата е проф. д-р Светлана Менгел, преподавател във Факултета по славянска философия и Института по славистика и езикознание при Университета „Мартин Лутер“ в Хале-Витенберг, Германия, която е имала щастливата възможност да общува години наред с нея.

Равносметката на един творчески път сочи 150 научни публикации: 10 книги, от които три издадени в чужбина („Пандектите на Никон Черногорец“, „Петър Черноризец“ и учебник по български език за чужденци.)

Приносни изследвания от четири десетилетия представят културно-историческата ситуация на православния Юг в края на XII в. и първата половина на XIII век. Те изясняват добросъвестно въз основа на достигнали до нас сведения главно от руски книгохранилища как се проявява почитта на източнославянските светци в календара и писмеността на южните славяни – евангелия, апостоли, минеи, кондакари, други сборници. Главно място в темата заема проучването на Пролога, придружено с приложения към текста таблици.

Във втората част на книгата са представени първите руски мъченици Борис-Роман и Глеб-Давид, чиято майка е българска княгиня. Обнародвани са техните проложни жития и служби. Руското кратко житие на Св. равноапостолна княгиня Олга, също дошла от Плиска (а не от Псков, както някои все още твърдят), също е подложено на обстоен анализ. Публикувани са южнославянски тропар в нейна чест и преписи от нейното „южнославянско“, всъщност българско, житие.

Светият равноапостолен княз Владимир, покръстителят на русите, светците-мъченици варяги, Св. Теодосий Печорски с неговото житие и житието на Нестор Летописец също представят подробно двупосочната българо-руска духовна взаимност през Ранното средновековие.

Книгата е издадена на руски език, което я прави достъпна за всички учени по света. Едно значимо събитие в съвременната книжовност наистина – тъкмо в Годината на Русия в България 130 години след Освобождението!

ДОСТОЙНО ЕСТЬ!
НА МНОГАЯ ЛЕТА!

„За буквите – О писменехъ“

Заглавието в превод от латински на български означава „Да живееш – значи да мислиш“. Девиз на Цицерон.

Духом с нас винаги

Житие и живот и кратък разказ за чудесата на светия наш
отец Петър, архиепископ Киевски и на цяла Русия,
написано от смирения митрополит Киевски Киприан

Ето, братя, настъпи светоносно-то празненство и пресветлото тържество на светия наш отец Петър!

Тъй както божият пророк рече: „Паметта на праведния с похвали съществува“, тъй и природата човешка: кога възхвалява, към по-доброто добро прилага, хвали най-сладкото със сладко и най-красивите с красиво, прикрепва бисер към сапфира и прославя ни към най-прославяните; както цветя, които си подхождат, подобрени добре, тутакси благоухаят, обаче щом към крин се приплетат в красота стават още по-благоухаещи; и как към паметта на светците, сплетени с нея, не се ли изпълваме с благоухание, не ставаме ли страшни за нашите врагове? Защото от земните неща отделени, като че сме на небето, мислим се за придобиващи лика на ангели, радващи се на пророците и пригласящи на праведните, празнуващи заедно небесното и земното.

И ето, развълнувани, светло посрещаме своя жизнен край, когато види успокоение на трудовете свои, когато скръбта оставил, към веселие върви, когато земята и всички земни неща оставяйки, на небето отива, когато изоставил хората, всред ангели се нарежда и да възприема Бога се удостоява.

Да, в този ден нашият отец и учител, а и пастир и наставник, се представи във вечния живот: дивният между светителите най-свещен Петър, бъдещият светилник, труженик и чудотворец на руската земя; Петър – доблестна клонка на благочестието, Петър – на апостолите последовател, Петър – църковно утвърждение, Петър – изобличител на еретиците, Петър – на благоверието проповедник!

Огради ме сега и самият ти, светителю Петре, тъй като знаея, че съм недостоеен да те възхваля; но дари ми слова, с които за тебе да започна слово; защото всичко твое е чудно, всичко твое – красиво; с тебе всяка църква се украси, цялата руска земя с тебе се утвърждава. Ето ни апостол и проповедник, ето ни пастир и учител, ето ни вожд и управител, ето ни стена и ограда, наша велика похвала и наше дръзновение към Бога! Днес, братя, на нас подобава да се радваме и да се веселим духовно, да се благоукрояваме и да празнуваме радостно, като имаме пред очите си раклата на предложения наш отец светителя Петър! В нея на този ден бе положено неговото многострадально и свето тяло, разпращащо лъчи от чудеса по всички краища на руската земя. Тази ракла прие съкровище, което не може да се открадне, съсъд на светия Дух, орган божествен, честното тяло на дивния светител Петър, на нашия отец и учител. Като я гледаме, сякаш самия него гледаме, защото макар и да е положен в гроба, светият е духом с нас винаги. Гледа дали по негова заповед живеем и повеленията му дали пазим и радва се и милостиво се приближава към нас и ни охранява и пази като чеда възлюбени. Ако почнем да не радеем за своето спасение и не па-

„Посрещане на Киприан в Москва“.

Миниатюра в Илюстриран летописен свод (XVI в.)

зим съвета на думите му, то сами от помощта му ще се лишим.

О, свети и пресвещени отче светителю Петре, изпълни сам недостатъците ни със своите добродетели, понеже нямаме могъщото благо на Божествената помощ! Какво да направим в деня на своята смърт и полагане в гробницата, която сам построи, както преди се каза? О, неизчерпаем източник на чудеса! О, подобие на небесната доброта! Нали пророкът рече: „На възхваления праведник ще се радват хората.“ Сега не само хората, но и небето и земята са изпълнени с радост, виждащи онова, което става за празника в памет на Петър светителя. Те въздават хвала на небесните сили, светителите ликуват, както подобава, и праведните играят духом: а заедно с тях и ние такива похвали ще поднесем и като слагаме венец на честната негова глава, ще кажем: радвай се, светозарно слънце, пресвещен архиерей, отче наш Петре, прогонващ греховния мрак от тези, които те почитат с любов! Радвай се, ти, който умножи стадото на словесните овци! Радвай се, приятелю на Божието откровение! Радвай се, застъпниче на опечалените, прибегващи при раклата с твоите мощи! Радвай се, незализваща заря, просвещаваща всички с благочестие! Радвай се, ти, който на потоци обливаш с изцеление обхванатите от различни недъзи! Радвай се, ти, който удиви целия свят с чудеса и знамения и който отпъждаш греховната тъма! Радвай се, медоточив извор, при който Христос, като дойде, възвесели и прослави с тебе цялата руска страна! Радвай се, и със светлината на богоразумието украси своята църква! Рад-

вай се, проповедниче на истината и наставниче на добротата! Радвай се, благоухаещ крин, отвеждащ с благоуханна любов всички при Христос! Радвай се, че с доброта изрядна си украсен и с образ сияещ като на ангелообразните! Радвай се, твърд зид на славния град Москва, когото пазиш с настойчиството си от ненавистта на враговете, както истински пастир, залагащ душата си за стадото с Христовото име! Радвай се, ти, който си преизпълнен с мъдрост и който си като живо съкровище без каквато и да е нечистота или плътско желание! О, благоразумний и полезний отче, пресвещен архиерей, светителю Петре, сладка храна за душите и сладко пиво за устните, най-сладка пчела за църквите, трапеза за духовно ядене, чаша на трезвеност, словесна сол, която омекчава, съвет с мъдростта, на благочестието гусла, свирка на поучението, богатство на нищелюбието, глас на покаянието, верний рабе Господен! Та аз как по достойнство ще мога да те възхваля, като имам скверна уста и нечист език? Но като нямам какво да ти поднеса в деня на твоята смърт, тази малка похвала се изля както малък смърдящ поток към морската шир не да изпълни морето, но от смрад да се очисти. О, честна глава, пресвещений отче, велик архиерей, светителю Христов, Петре, не се разгневявай на мене грешния, но за мене – за раба твой – моли се, та в деня на своето пришествие да не ме осъди нашия господ Иисус Христос, комуто подобава слава и власт, чест и поклонение, във века на вековете, истина!

Преводът на новобългарски език е от проф. Невяна Дончева-Панайотова.

Доброраствни и многородни

Похвално слово за преподобните отци

Григорий Цамблак пред Събора в Констанц (1418)

От 1414 г. до 1418 г. в град Констанц, на брега на Боденското езеро, е свикан Вселенски събор. Четирима папи вземат участие в него. Тогава е осъден и изгорен на клада като еретик Ян Хус. Главна задача на събора е да предприеме защитни мерки срещу османското нашествие към Европа.

В Събора участва също Киевският и Литовски митрополит Григорий Цамблак като водач на 300-членна делегация. Той е придружен от гръцки пратеници. Присъствието на Цамблак предизвиква силно впечатление. Кардинал Филастре пише в своя дневник: „На генералния консилиум, държан от папа Мартин I на 25 февруари 1428 г., присъстваше римският крал и епископ Григорий – той е славянин от ордена Св. Василий, който се назовава митрополит на цяла Русия.“

Как да се обърнем към вас, о, приятели, господа, отци и братя? Как да ви назовем? С кого да ви сравним? Как да ви похвалим – вас, тези, които такова добро спокойствие изпросихте за Църквата чрез вашия събор? С какви думи подobaващо да ви облажим? Защото този, който иска за вас слово да сътвори, на вас подобен трябва да бъде и по дела, и по думи, за да може подобното равностойно, наистина правдиво да бъде възхвалено.

Но вас Христос, приятели и господа, предварително с преумножение ви похвали, когато рече на учениците си: „Вие сте светлина на света“ (Матей 5, 14). И ви облажи също, свои братя като ви направи, когато каза: „Блажени миротворците, защото те ще се нарекат синове Божи“ (Матей 5, 9).

Въпреки това казвам: Вие наистина сте праведни наставници по евангелския път. Вие сте благи слуги, добри и верни, които таланта умножихте: в малкото верни се показахте, над многото очаквате да бъдете поставени, та когато не след дълго приемете покой от усилията, в радостта на своя господар да влезете (по Матей 25, 21). Вие сте изкусни кормчии, насочващи църковния кораб и към тихото пристанище на помирението, и към избавлението от всякакви ветрове.

„Вие сте солта на земята“ (Матей 5, 13), разумът на целия църковен ред сте, следящи и недопускащи той да се руши в разложение и разединение на еретическите замисли, спечелващи и укрепващи и най-студеното чрез силата на любовта.

Вие сте премъдри и преизкусни лекари, опазващи църковното тяло неуязвимо от всякакъв недъг на зломислият и отвещащи към вечно здраве чрез еднаквостта и съответствието на четирите евангелия. сякаш чрез четирите съставки на този свят.

Вие сте църковни звезди, много по-светли и по-действени от небесните звезди, насочващи неплаващи по вода кораби към градове и местности, а душите напътстващи към небето, към горния Йерусалим, към нашето древно отечество.

И нещо повече дори: На слънцето вие сте зарите, просветител-

но действие имащи, мокротата на неверието изсушаващи, защото богословите Спасителя слънце назоваха.

Вие сте добри управители, които, като дойде Господарят, блящи ще ги свари. Вие сте добри пастори, полагащи душите си за овцете (Йоан 10, 11) и, както и в другите неща, така и по това уподобяващи се на първопастиря Христос.

Блажени са църквите, които ви притежават!

Блажени са овците Христови, които вие пасете!

Блажени са агънцата, които вие отглеждате! Знам, доброраствни и многородни ще бъдат вашите стада, многомлечни, многовълни и благодзрави, понеже на пасища злани и на извори с чиста вода – пророческите и евангелските книги – ги наставлявате и пасете.

И какво повече да кажа на великите и небесните мъже?

Облажавам вашето водителство и наставничество повече от водителството, и от наставничеството, и от предводителството, и от воеводството на Мойсей, великия и боговидаца. И людете ви – повече от людете на оново. Той, прочее, през дълбините по сухо преведе людете чрез сянката и чрез гадаването на кръста – люде непокорни и непостоянни, развратени; и с фараона се бори за тях. Вие пък не веднъж, а непрестанно със самия дявол се борите за людете, които Христос сам ви повери като рече към Петър: „Ако ме любиш, паси моите овце!“ (Йоан 21, 17). И не от Египет извеждащи, палестинската земя да се наследи ръководите, а от страдания извеждащи, въздуха да се прелети творящи, пред лицето Божие благочестивото да се яви удостоавате: люде богати, царско свещенство, народ свещен; не ропателни като ония, а благодарни; не назад поглеждащи и свинското месо споменаващи, а към небето зрящи и пеещи: „Подигам очи към планината, откъдето ще ми помощ дойде. Моята помощ е от Господа, който сътвори небето и земята“ (Псалтир 120, 1-2); не крещящи към Аарон с убийствен глас, когато Бог даде Закона на планината: „Направи ни богове, които да ни предвождат“, а с Давид покланящи се и хвалещи, възгласяйки: „Кой Бог е тъй велик, както е Бог наш! Ти си Бог, който прави чудеса!“ (Псалтир 76, 14-15).

Облажавам вашите езици повече от тръбите на ония свещеници, чрез които йерихонските стени се разрушиха, защото там, прочее, се събориха стени видими и разорими, а вие сринахте мисловните стени и самите крепости на дяволската надежда – съборището, извършило съблазните.

Облажавам вашата божествена ревност! Целувам вашето горещо усърдие, защото вие се явихте ревнители след Мойсей, след Илия, след Кръстителя и след апостоли-те.

Какво е в сравнение с вашата ревност ревността на Финес и делото му спрямо вашето дело? Защото той, впрочем, прободя мерзостите на прелюбодействащото човешко естество, а вие самия дявол прободохте с копие то на богоугодното смирение и възложихте върху Църквата най-прекрасния венец.

Но какво това дело, така достойно за вашето любомъдрие, извършихте заради действащия във вас Дух, така отново се постарайте, моля ви, със същото усърдие и със същото действие на Духа да съедините разделящите се и в едно да съберете според първата уредба и според отческото предание църковното тяло, което е разцепено от много години заради дяволската завист.

Докога, о прелюбезни отци, ще тръпите да гледате удовете Христови от съединенията и връзките отделени?

Докога Христос, Който е глава на Църквата, постоянно ще бъде нападан от удовете, с които би следвало да се весели и да се краси? Там, където до ревността са препирните, до единомислието – недомлъвките, до опитността – желанието на едната страна да надделее над другата, не е ли явна борбата срещу главата, която е Христос? Заради това и подobaващо Христос бе наречен от Павел глава църковна. Подобно на съединението на всички жили и артерии с усещането, на носещите най-тежкото бреме – с движението, на главния и малкия мозък – с оглавяването, това много съставно и многообразно по частите си живо същество е единно, съустройващо човека, животворящо и водещо, понеже всеки член знае своето предназначение, а не се води безчинно, без волята на главата.

Докога единната християнска църква на две слави ще се дели? И как ще се нарече християнска църквата, която няма Христовото съединение? Христос ни съедини чрез Кръщението и Евангелието, а когато вървеше към доброволното страдание, помоли Отца за нас, като каза: „Отче, стори ги да бъдат едно, както ние сме едно“ (по Йоан 17, 11). Днес няма единство! Името, прочее, е едно – то е Хрис-

„Григорий Цамблак изнася православна литургия по време на събора в Констанц“

Из „Хроника на Констанция Събор от Улрих фон Рихентал“ (XV в.)

тос, но славите и разбиранията са различни; вярата в Троицата е единна, но изповеданието не е еднакво!

Докога източните ще укоряват западните, а западните пък – източните, подобно на онова, което някога беше между юдеите и самаряните? Заради това Александър Македонски немалко ги укори, когато беше там и узна това от тях. Човек елин, който нито апостолите, нито пророците беше слушал, подтикнат от естествено и премъдро разсъждение, заради разделението осъди със заслужено осъждение неединомислието и несъгласието.

Кой, прочее, и нас няма справедливо да осъди – юдеин ли, езичник ли или пък който и да било от другите народи?

Ще се покажа дързък малко пред вас, но удостойте ме с милост, защото не избличително, а от вашето желание подтикван, ще река не само на вас, но и на гърците: „да се не хвали мъдър с мъдростта си“, според велегласния пророк, и „да се не хвали богат с богатството си“ (Иероним 9, 23), а за следното да се хвали хвалешият се: за истината, за която нашият учител Павел се хвалеше: „Ако пък поиска да се хваля, няма да бъда безумен, защото ще кажа истината“ (2 Коринтяни 12, 6). Не истината изобщо, не от светската премъдрост на този свят, не от суетните философи с техните мъдрувания, а духовната, която беше провещана от учените отци и беше предадена и утвърдена със строга запрета.

Да се съберем, о, господа и отци, и да се обединим чрез добрата потребност, и да се запитаем един друг с питане добро: братски, а не строго; богоугодно, а не своеугодно; истинно, а не измамно; смире-

но, а не надменно; любомъдрено, а не любостранно, апостолски, а не фарисейски. Нека послушаме и учението на великия боговидац Мойсей, казващо: „Попитай баща си – и той ще ти обади; старците си – и те ще ти кажат“ (Второзаконие 32, 7).

Нека попитаме отците, защото те днес вещаят с книгите си така, както тогава вещаеха с език. Затова най-вече богомъдрите ни оставиха книгите: напътствани от тях, да се водим, подобно на кораб от звезда, към небето на благочестие и към пристанище, закътано от ветровете на чуждите предания. И нещо повече дори: не просто вещаят, но и тръбят по вселената. Не са изречени думи, според пророка, които да не се чуват: „Техният звук се носи по цялата земя и техните думи – до краищата на вселената“ (Псалтир 18, 5).

Бог на смирението, Който чрез кръста разруши средостението на враждата и съедини горното с долното, нека Той да подтикне и двете страни към единението; и да изпрати Светия Дух в сърцата ви, и слово да даде, което да отключи устата ви, та според първото отческо предание да обновите благочестивото изповедание на вярата, без да се противопоставите по нищо, което е добре предадено от боговдъхновените отци чрез догмата; и да обедини Църквата, която добрият пастир спечели чрез своята кръв, та заради вас още повече да се слави преблажената Троица. На нея слава да бъде навеки. Амин.

Превод на новобългарски език
проф. Мария Спасова

Единствен препис на речта на Григорий Цамблак на славянски език от XVI в., съхраняван във Вилнюс.

Паметника в Докторската градина в град София (1882)

Не е хипербола

Истината чрез Словото има несравнима с нищо сила. Един американски дипломат от кариерата, който от собствен опит знае лабиринтите на геополитическите сблъсъци по Балканите, достига до асиметрично сравнение за проникване в несравнимото.

В писмо до старозагорския вестник „Национална бизнес поща“ (бр. 11, 17-23 март 2008 г.) г-н Джон Байърли, тогава посланик на САЩ в България, пише:

„Един журналист, какъвто е Дженюариъс Макгахан, който показва на цял свят истината, може да се окаже много по-силен от всички европейски правителства, взети заедно.“

Върху едното блюдо на везните са поставени всички европейски правителства, взети заедно, а върху другото, натежаващото блюдо, е истината, изречена смело и с пълен глас от един американски кореспондент.

Казаното от дипломат и политик за словото на истината е свърхсъременно, перспективно. Създава се по-друга представа за съотношението на силите.

Не е хипербола оценката на г-н Байърли за журналиста Макгахан. Истината за Батак, за Априлското въстание (1876), Освободителната война (1877-1878), събрана доблестно, наистина тежи много повече от действията на Великите сили, пленници на своите интереси, наказващи и награвдаващи единствено от позицията на силата.

Ореолът на истината, колкото и да изглежда по традиция иконописен, е реално излъчване, което ще се цени все повече при енергийната криза на себичния прагматизъм, силовата дипломация, предопределения избор, раздробителната картография и пр.

Истината може да натежава и в случаи, когато е нежелана, вредна за играчи на покер и други хазартни натуре. Урокът, извлечен от г-н Байърли при прочитането и препрочитането на Макгахан, при асоциации, сравнения, паралели в балканистиката и балканизацията през последните два века, има голямо значение за бъдещето – евроазиатско, евроатлантическо, всеконтинентално.

Петко Тотев

Макгахан, кореспонденция от Кишинев:

Що се отнася до русите като народ, то те завоевателни планове нямат. Ако попитат от какви подбуди в такъв случай се ръководят те, аз отговарям: от ненавист към неприятеля и от симпатия към страдащия народ, който им е родствен по произход, език и религия.

Аз знам, че сред нас, хората от англосаксонската раса, има обичай да се надсмиват над такива подбуди и да изразяват недоверие към тях. В отговор на тези надсмивания и на това недоверие аз ще заявя, че не всякога е безопасно да се съди за подбудите на противника от своите собствени, особено когато те, подобно на нашите в настоящия случай, се признават от най-егоистично естество.

Вечната участ на хората, които разбират само користи цели, е да претърпяват поражение и да се измамват, когато имат работа с противник, който се ръководи от по-високите подбуди на честта, законността, правото, състраданието и великодушието.

10 (22) април 1877 г.

Воин на перото

Слово на проф. д.ик.н. Стоян Денчев при откриването на Американската читалня „Дж. Макгахан“ в СВУБИТ

Американският военен кореспондент Дженюариъс Макгахан – роден през 1844 г. и починал едва на 34-годишна възраст, е един от малцината бележити мъже на XIX в., които доказват, че силата на словото може да съперничи на залповете на оръжията. Роден в Ню Лексингтън, щат Охайо, от баща ирландец и майка германка, той се оформя като личност с независим характер, твърда воля и решителност. Има артистични дарби, талант за писане, мечтае да стане астроном, чете до забравя; заминава за Европа да учи езици и право, като поема журналистическия път, първоначално като кореспондент на в. „Ню Йорк Хералд“. В бурната си журналистическа практика той проследява изявите на свободолубие, бродейки цяла година на кон из планините на Испания, съпровождайки генерал Скобелев из пустините на Централна Азия, опознавайки до болка улиците на Брюксел, Лондон, Санкт Петербург и Букурещ, преминавайки като републиканец и през барикадите на Париж.

Неговите покъртителни репортажи за лондонския „Дейли Нюз“, основан от Чарлз Дикенс, които излагат на показ пред света издателствата на турците над българския народ след Априлското въстание през 1876 г., оказват силно влияние върху общественото мнение в Европа и САЩ и допринасят за ускоряване на събитията и обявяването на Руско-турската освободителна война. Макгахан посещава България през юли и август 1876 г. заедно с американския дипломат в Константинопол Юджийн Скайлър. Като специален кореспондент към Главния щаб на руската армия Макгахан става свидетел на битките при Плевен и Шипка, пише за подписването на мирния договор в Сан Стефано, когато английската флота се спотайва зад о. Принкипо в Мраморно море без да се намеси – до голяма степен и заради писаното в „Дейли Нюз“. Три месеца по-късно Макгахан умира от тифус.

„Едва ли има българско дете, което не може да чете и пише. Почти всички български села имат училища, подпомагани с доброволни дарения. Дали онези, които наричат българите диваци, познават тези факти?“ – пита Макгахан.

Един американец, един истински демократ, свързва своята съдба със съдбата на България. Вярно е, че нашата свобода идва на цикловете на руските, финландските и румънските войници и със саможертвата на българските опълченци, но без репортажите на Макгахан сигурно съдбата на нашето отечество щеше да бъде друга.

Откриването днес на читалня на името на Дженюариъс Макгахан, в дните пред най-светлия български празник 24 май и преди отбелязването на годишнината от неговата ранна смърт, е нов израз на почит към „Освободителя на България“ и признателност към великия американски народ с надежда за още по-силно бъдещо взаимно общуване и сътрудничество.

След Руската читалня „Дмитрий Лихачов“ и Европейската читалня „Петър Увалиев“ на 14 май т.г. в Библиотечно-информационния център на СВУБИТ бе открита читалня „Дженюариъс Макгахан“.

Присъстваха Дейвид Сифкин – аташе по въпросите на културата и печата в Посолството на САЩ в София, Майкъл Хъф от Министерството на външните работи на САЩ, Нанси Кранч – президент на Американската библиотечна асоциация (2000-2001), членове на Академичния съвет, преподаватели, студенти, общественици.

Ректорът на СВУБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев откри със слово читалнята. Той прочете приветствие от Карма Джин Рауш, официален представител на Американско-българската фондация „Макгахан“ в гр. Ню Лексингтън – родното място на Макгахан.

Читалня „Дж. Макгахан“ по традиция бе открита с прерязване на лентата от проф. Светослав Семерджиев, ректор на Националната академия по театрално и филмово изкуство (НАТФИЗ).

Светлана Шаренкова, председател на Форум „България-Русия“, от името на Комитета за честване 130-ата годишнина от Освобождението поднесе почетен плакет със слова на Макгахан – дар за Посолството на САЩ.

Поглед към новата читалня

Говори Дейвид Сифкин от посолството на САЩ в България

Снимки Валя Чрънкина

Проф. Андрей Пантев:

„Американците са единствените чужденци, които по време на Възраждането непрекъснато живеят по нашите земи и познават битовото всекидневие на българите. Те усетиха бъдещето на българския народ, много малко познат по онова време в Европа, но редом с Макгахан стояха мнозина американски мисионери. Макгахан улови неизвестни за тях черти от характера на българина. Той стана българофил, защото българската реалност го направи такъв. В Руско-турската освободителна война от четирима военни кореспонденти, акредитирани към щаба на армията, трима са американци.“

Невероятният кореспондент на „Дейли Нюз“ Дж. Макгахан (или „Макгън“, както се произнася името му на английски), е главният свидетел за нашия Април 1876. Прякото позоваване на писаното от него обезсмисля т.нар. мит „Батак“. Става наложително тези единствени по рода си свидетелства да бъдат издирени и издадени изцяло на английски и български език. Трябва ли чакане!...

„За буквите – О писменехъ“

По-могъщо от меча

Честване 100-годишнината от кончината на Дженюариъс Макгахан в САЩ

България и Америка имат няколко пресечни точки в историята, които ги свързват в истинско приятелство. Може би най-ярката и автентична сред тях е легендарният журналист и общественик Дженюариъс Алойшъс Макгахан. Всяко българско сърце е изгълнено с признателност към неговото дело. Макгахан е едно духовно наследство, споделено от двата народа, което е неподвластно на конюнктурата на времето.

Макгахан доказва мъдростта на стиха „*Перото е по-могъщо от меча*“ (*Pen is mightier the sword*). Във време, в което информацията между държавите и континентите тече много по-бавно, отколкото в днешния глобализиран свят, американският журналист разкрива истината за насилията и зверствата, извършени през 1876 г. в Батак от една разпадаща се деспотична империя над един малък, но смел народ, копнеещ за своята свобода. Словото се оказва по-силно от ятагана на поробителя и в края на краищата спечели симпатията на Европа към българите.

Силата на личността, професионалният критерий да се придържа към истината – колкото зловеща и потискаща да е тя, както и смелостта да застане срещу силните на деня от неговия свят (като могъщия британски премиер Дизраели, защитник на „Болния човек“) и статуквото на Балканите, са приносът на Макгахан пред олтара на българската свобода. На неговия надгробен камък е написано „Свободителя на България“ – това не е преувеличено. Журналистът Давид със своето остро перо вместо прашка събаря османския Голиат.

Макгахан е роден в Ню Лексингтън, в средата на щата Охайо. Градът е възникнал през втората половина на XIX в., когато през неговата територия е прокарана трансконтиненталната железница, свързваща двете крайбрежия на САЩ. И сега той е един типичен малък американски град, някак си защитен от суетата на мегаполисите по двете крайбрежия. Заселва се с емигранти от Европа – предимно бедни, трудолюбиви и упорити ирландци, примамени от „Американската мечта“. Един от тях е Алойшъс Макгахан. Безспорната знаменитост на този край е героят от Гражданската война ген. Шеридан, който по повеля на съдбата напътства и подпомага младия Дженюариъс да осъществи своето развитие в Европа. От живописния, но отдалечен от широките и динамичен свят Ню Лексингтън, Макгахан поема краткия си житейски път по широкия свят – Европа, Русия, Средна Азия и Балканите, където ще остави ярка следа. Макгахан е полиглот, безстрашен военен кореспондент с остро перо, което притежава дарбата да разтърсва бюргерското и снобско спокойствие на европейците. През юли 1876 г. той е нает от водещия във Великобритания либерален вестник Daily News да извърши нещо, което на съвременен език се нарича „журналистическо разследване“ – да повдигне завесата пред постъпващите от България

сведения, че паравоенни формирования, башибозуци, са извършили грозни зверства над българското население.

Разкритията на Макгахан предизвикват вълна от яростни протести в Европа и разтърсват правителството на Бенджамин Дизраели в Англия, което подкрепя Високата порта и прави опити да омаловажи сведенията за кланетата в България. Бъдещият британски премиер и лидер на опозицията Уилям Гладстон, като последица от разкритията на Макгахан, публикува своята статия „Ужасите в България“ (Bulgarian Horrors), която завършва с призива: „Нека турците понесат последиците от своите злодеяния по единствения възможен начин – да напуснат България“.

Българите ще бъдат вечно благодарни на този справедлив и героичен журналист. Той продължава да бъде пример за силата на убежденията, изразени чрез словото срещу грубата сила на деспотите. Поколения българи, макар и далеч от родината, са издигнали и се прекланят пред паметта на Макгахан в неговия роден град. Макар той да е живял само 17 години на това място, той е бил пропит с духа на справедливост, свободолюбие и героизъм, процъфтяващи по това време в Америка след братоубийствената Гражданска война, водена от привърженици на принципа „свобода за всеки човек независимо от раса и произход“. Постепенно и местните жители виждат в своя именит съгражданин един герой. Паметник на Макгахан е издигнат в центъра на града и втори монумент – на видно място в местните гробища, украсени със скулптурни фигури, изваяни в България. Ежегодното честване става традиция.

На 6 и 7 юни т.г. в гр. Ню Лексингтън се събраха от близо и далеч българи и американци. Някои пристигнаха от Париж и Далас, щата Тексас, за да почетат Макгахан и да се присъединят към Американско-българската фондация, носеща името му, която отбелязва своята 30-годишнина. Местният комитет, състоящ се предимно от американци, на 6 юни, в Клуба на рицарите на Кълъмбъс, даде приятелска вечеря на българските гости. Официалната част започна на 7 юни. Православният свещеник Владимир Иванов отслужи литургия и произнесе трогателно

Главата на ветника

слово. След това шествието положи цветя пред паметника на Макгахан (автор – българският скулптор Любомир Далчев) в центъра на Ню Лексингтън. Бяха поднесени букети от Посолството на България във Вашингтон и фондация „Св. Георги Победоносец“. Последва програма, посветена на Макгахан, на която бе направен отчет на дейността на фондацията. Бяха връчени две стипендии „Макгахан“ на ученици от града, разработили проект за популяризиране на делото му. Произнесено бе приветствие от представител на Българското посолство. Майк Хардън, родственик на Макгахан, произнесе слово, в което подчерта, че паметникът на Макгахан е единственият паметник на журналиста в Щатите. Българска поетесачете свои стихове за Макгахан и за България. Бе излъчен и документалният филм на Рик Соуаш за именития журналист. След това бе посетена градската библиотека MakGahan Library, в която гостите се запознаха с голяма нейна колекция от книги и материали за България. На гостите бяха раздадени брошури и дигитални материали за България, подготвени от Българското посолство.

Организацията по честването бе дело на г-жа Карма Рауш, председател на фондацията, с помощта на г-жа Барбара Муни, ковчезник, и инициативен комитет от няколко души. Присъстваха граждани от Ню Лексингтън, българи от столицата на Охайо Кълъмбъс, Балтимор, Чикаго, Далас и др. Сред гостите бяха живеещите във Франция български историк Димитрина Иванова и съпругът ѝ Рафи Асланиан. Та нали и арменците по-късно са споделили съдбата на априлци.

Добро чувство на изпълнен дълг обзе присъстващите българи, изказали благодарността на българския народ към съгражданине на този воин, който сам с перото си пренастрои общественото мнение на Европа и Русия и разчисти пътя за освобождението на България.

Георги Лазаров
в. „България сега“, бр. 27/2008 г.

Скъпи български приятели,

Много се радваме да научим, че една българска читалня е наименувана на Дженюариъс Макгахан, роден син на Ню Лексингтън. Тази новина дойде тъкмо когато подготвяхме нашия юнски фестивал. Библиотеката в гр. Тери също има зала, посветена на него. Това е зала по местна история и родознание. Ние ще съобщим за вашата читалня по време на нашето тържество на 7 юни, посветено на 100-годишнината от смъртта на Макгахан.

Поздравете ректора проф. Денчев и всички създатели на читалня „Макгахан“. Надявам се, че ще мога да посетя скоро България. Само два пъти досега съм била в София, през септември 1996 г. и през 1998 година. Надявам се да посетя вашия университет и читалнята „Макгахан“.

Искрено Ваша

Карма Джейн Рауш

Американско-българска фондация „Макгахан“,
Ню Лексингтън, щат Охайо, САЩ

„Българите били силни на бран“

Канонизиран по народному

По стария път от старата столица Търновград през Килифарево за Трявна по река Белица могат да се видят десетина родови махали, повечето от които са основани от свещеници. След поругаването на Царевец те са намерили място за уединение сред гънките на Предбалкана. Взели със себе си по някоя и друга черковна книга, те продължават да учат на грамотност децата в домовете си доста преди появата на килийните училища. Подобна просветна форма е позната в Руския север, където поради отдалечеността на отделни селища не е било възможно да има нормални училища. Важно е да се отбележи, че и там, и тук не е правена разлика между мъжка и женска челяд – момичетата също са били огромотявани. По такъв начин Търновската книжовна школа продължава да живее и в условията на азиатско робство, за да осигури възраждане за нов живот след дълги години.

Има тъждява и едни колиби със странното название „Иван Димов“. Те съхраняват памет за търновски търговец и занаятчия, обесен от турците през първата половина на XIX век заради отказа му да приеме мохамеданската вяра. Това става по време на гръцкото въстание 1821 година. Разказва за случая „Житие и мучение святаго Йоана новаго Терновскаго“, а също и „Стихове ништитчески над тогожде святаго великомученика Йоана“, които го причисляват към светците без нарочно постановление на Българската православна църква (т. нар. народна канонизация). Подвигът на Търновеца е представен в ръкописа „Книжица, съдържаща в себе служба новому святому великомученику Йоану Трапезунскому и повествование о пленение Святой гори Атонской и о неких христиани неправедно избиеших у Болгарию от агаряне“, писан от монасите Никифор и Йеротей. Като „образец“ може да се има предвид „Житие на Св. Никола Софийски“ от Матей Граматик, писано през XVI век.

Диарбекирски дневник

Таен революционен комитет е създаден презпролетта на 1872 година и в село Желява. Създател на комитета е първият помощник на Васил Левски – Димитър Общи, придружен от комитетския си секретар Васил Бошаранов от село Голем Извор, Тетевенско и Велчо Шунтов от град Орхание (дн. Ботевград). В комитета първоначално влизат: Тоне Иванов Крайчев (председател), поп Стоян поп Пенков и Стоян Младенов Мечката, а след това Тошко Стойнов Ключнов, Велчо Стойнов, Геле Стойчов и други – общо 18 души.

Благодарение на енергичната дейност на Тоне Крайчов и на поп Стоян, комитетът в скоро време се разраства и от местен революционен комитет прераства в районен революционен комитет, обхващаш няколко села в тогавашната Новоселска околия. В своя Диарбекирски дневник, председателят на комитета Тоне Крайчов пише:

„И ние двама с попо (поп Стоян) оставихме нашите частни работи и започнахме да работим за светото дело... и в 5–6 дена вътре станахме около 20 души комитет. Десет души от селото ни (Желява) и десет от другите села, а именно: Неделко Г. Витков, Стоичко Стоянчов и Атанас от село Бухово; Гатю Стоянов и попът им (Стоил Драганов) от село Голема Раковица; Цветко и Иван Илчови от село Чурек; Поп Цене (Ценко Пенев) от село Чеканчева; дедо Христо (Стаменов Жожков) от село Столник... и Стоил Величков от село Елешница (днес Йорданкино)... Тъй явихме и на още много наши приятели и светото дело тъй поиде напред, щото комуто и да кажехме и поканехме всеки с радост ни приемаше и преръчаше...“ (1875)

Тоне Крайчов

Личен приятел на Дж. Макгахан е граф Николай Игнатиев, руският посланик в Константинопол. След смъртта на американския журналист по негова инициатива на 11 май 1880 г., в деня на светите братя Кирил и Методий, Варвара Елагина – съпругата на Макгахан, е избрана за почетен член на Петербургското славянско благотворително дружество.

Светата Рилска обител е голям книжовен център

Град Рилск и река Сейм

„Св. Иван Рилски“. Стенопис от новопостроения храм

Отец Паисий Хилендарски, „История славяноболгарская“ (1762)

Препис, направен от Софроний Врачански през 1765 г.

Копие от този препис – дело на художника Евгений Босяцки летя като символ с първия български космонавт Георги Иванов и изгоря в Космоса.

на родѣ на поклоуініе м
и пріемлютъ много іиц
Болгарі.

Град

Наричан „І

Рилск, Курска област, Рус

Та

До град Рилск

Приветствие от Специализираното висше училище
по библиотекознание и информационни технологии, София, България

Уважаеми жители на град Рилск!

Скъпи приятели!

През март т. г. се навършиха 130 години от края на Руско-турската освободителна война и възстановяването на българската държавност. По този повод в навечерието на нашия национален празник – 3 март, президентът на Република България Георги Първанов и экс-президентът на Руската федерация Владимир Путин обявиха 2008 г. за Година на Русия в България, а следващата 2009 г. – за Година на България в Русия.

Това ни дава основание да припомним древните българско-руски взаимоотношения. Златна страница в нашата вековна близост е създаването на град Рилск през далечния Десети век от български преселници. Те са донесли със себе си култа към първия южнославянски светец Иван Рилски – небесния покровител на българския народ, още преди покръстването на русите.

Наложително е да се проучат различните аспекти на това единствено по рода си събитие – както от руска, така и от българска страна.

За първи път извести за град Рилск Кирило-Методиевският вестник „За буквите – О писменехъ“ през декември 1979 г., което доведе до поредица публикации в популярни български издания и предизвика повишен интерес към вашия град.

В този знаменателен за Рилск ден на освобождението от фашистките завоеватели позволете ми от името на колектива на нашето учебно заведение да поднеса най-сърдечни пожелания за успешно развитие на вашия град и да пожелаая на всички негови жители здраве и щастие!

Нека чрез философското понятие „симетрия на времето“ нашата десетвековна близост да продължи да се развива и през следващите десет века, утвърждавайки понятието „Държава на духа“, което обхваща не само географските предели на България, а и всички стари и нови следи от българската духовност в различни краища на света.

Речено на древноруски и старобългарски език:

НА МНОГАЯ ЛЕТА!

Август 2008 г.

Смоленски епископ
Нестор Костенечки

Откривателят

По време на своето 10-годишно пребиваване в Москва като предстоятел на подворието на Българската православна църква на пл. „Таганка“ някогашният свещеножител на Рилския манастир Нестор посещава за пръв път град Рилск като личен гост на тогавашния първи секретар на Градския комитет на КПСС.

В бр. 2 от декември 1979 г. под заглавие „От Рила до Аляска“ Кирило-Методиевският вестник „За буквите – О писменехъ“ извести за пръв път на българските читатели неизвестни данни за създаването на град Рилск.

Смоленският епископ Нестор Костенечки е автор на приноси изследвания върху древните българско-руски взаимоотношения около покръстването.

По достойнство той е вписан сред членовете на международния редакционен комитет на изданието като е публикувал на неговите страници ценни резултати от своите изследвания.

Той подари своя огромен архив от старопечатни книги и ръкописи на Богословския факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Сега живее в Лопушанския манастир.

„ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“

ЦЪТ-КРЕПОСТ

„Втори Киев“ заради стоте църкви

Руска федерация. От пратениците на в. „За буквите – О писменехъ“

Таисия Владимировна и Светла Шапкалова

Поклоннически кръст на хълма Св. Иван Рилски

В Рилск през 1747 г. е роден Григорий Иванович Шелихов – прочут мореплавател, наричан „Руският Колумб“, проправил Северния морски път, изследвал Курилските и Алеутските острови, едни от първите поселения на Руската Америка в п-ов Аляска.

Той наименува своя кораб „Св. Йоан Рилски“ и навсякъде, където е спирал по брега на Ледовития океан, е построявал параклис, посветен на Рилския чудотворец.

Градът е създаден през Х в. за отпор на нападенията на татари и монголици.

По време на Отечествената война през 1812 г. Рилски полк взема дейно участие в сражението при Бородино. Сетне преследва отстъпващите французи и на 18 март 1814 г. навлиза в Париж.

126-ти Рилски полк взема участие в обсадата и превземането на Плевен. Сражава се и в битката при Шейново през декември 1877 г. Превзема град Адрианопол (Одрин).

В центъра на град Плевен е издигнат голям паметник за загиналите 813 рилски войни в битката за Плевен.

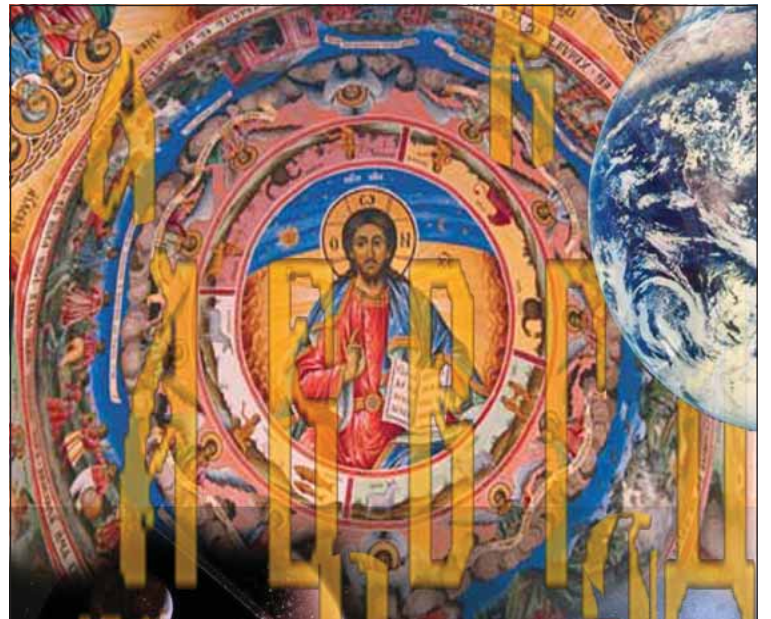

По време на Великата отечествена война град Рилск се оказва на огнената Курска дъга в продължение на 172 денонощия.

Рилският Паисий

Цели пет десетилетия Николай Николаевич Чалих изследва като краевед миналото на своя роден град въз основа на архивни документи. Провежда беседи с ученици и гости на града по време на екскурзии из околностите му. Оказва помощ при възстановяване на рилските храмове. По негова инициатива на хълма „Иванушка“, където в древността се е издигала църква в чест на Св. Йоан Рилски е поставен огромен православен кръст и изграден нов параклис „Св. Йоан Рилски“. Публикува множество статии. Автор е на 12 книги по историята на Рилския край.

През 2001 г. е удостоен със званието „Почетен гражданин на град Рилск“.

„Вярвам в един Бог отец, вседържител, творец на небето и земята“

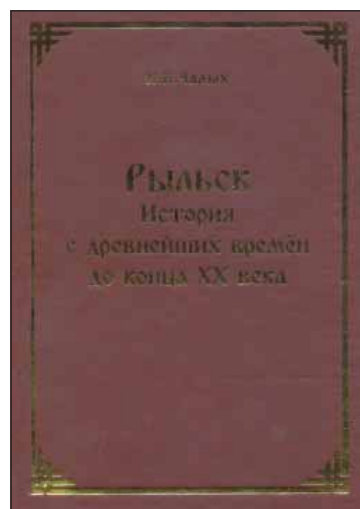
Новият параклис „Св. Йоан Рилски“

Български черги от изложба на празника

Светла Шапкалова разговаря с Николай Чалих

Корици на двете от книгите на краеведа Николай Чалих

„Св. Йоан Рилски“. Никола Образописец от Самоков (1897)

И в „Мини-Европа“

В дните срещу Кирило-Методиевския празник – 24 май по време на заседание на Съвета на Европейския съюз в областта „Образование, младеж и култура“, министърът на културата проф. Стефан Данаилов откри макет на Рилския манастир в парка „Мини Европа“ край Брюксел. Копието на светилището е 1:25. То заема площ от 20 кв. м. и има височина 1 м. Изработено е в ателие „България на длан“ с председател на Управителния съвет Съни Сънински от екип с 40 майстори, начело с Марин и Никола Налбантови.

При откриването прозвучаха химнът на България и химнът на Европейския съюз „Ода на радостта“. На върха на гигантския атом – един от символите на Брюксел, създаден по време на Световното изложение през 1958 г., се вееше българският трибагреник. На официалната церемония присъстваха Руди Демот, министър-председател на Валония, посланикът на България в Кралство Белгия Христо Георгиев, посланикът на България към Европейския съюз Бойко Коцев, много чужди посланици и дипломати.

Министър Стефан Данаилов заяви:

„Щастлив съм, че и България дава своя дан с поставянето на макета на Рилския манастир. Няма да крия от вас, че изборът на обекта не е от най-лесните решения. Изключително богатото културно наследство, намерено по българските земи, днес нарежда страната ни на трето място в Европа по броя на културни паметници, датиращи от най-дълбока древност и оцелели през вековете.“

Емоционално слово произнесе Руди Демот:

„Културата ни сближава – тук аз съм си вкъщи, както и в България съм вкъщи“.

В северното брюкселско предградие „Езел“ са представени със символични макети държавите-членки на Европейския съюз. Там могат да се видят Айфеловата кула, Бранденбургските врати.

Макетът на Рилския манастир е първият православен обект сред тях. Той е поставен между макетите на абатството на Мелк – старата австрийска столица и двореца Могошоайа на влашкия княз Брънкуляну от XVII век.

Europa.bg.

Макетът е изработен от 40 български резбари

Светлик православен

Софийската духовна семинария „Св. Йоан Рилски“ започна второ столетие

Софийската духовна семинария „Св. Йоан Рилски“ е приемник на Самоковското богословско училище, което от своя страна продължава и доразвива започнатото от Богословското училище в Лясковския манастир „Св. св. ап. Петър и Павел“, но пътят е посочен още с приемането на християнството в България. Тогава е поставено началото на духовните школи. Известни са центровете в Плиска, Велики Преслав, Охрид, ръководени от ученици на светите Кирил и Методий. По-късно и в Рилската пустиня под крилото на преподобния Св. Йоан Рилски се учат и възпитават свещенослужители. Търновската духовна просветна школа отгледа Теодосий Търновски, Киприан, Григорий Цамблак, Патриарх Евтимий и много техни ученици и следовници.

През мрачните години на османското иго крепители на българския дух и православната вяра са манастирите и килийните училища към тях. Рилският монах Неофит Рилски е първият учител в Априловската гимназия в Габрово (1835-37 г.). Пътят му на учител и книжовник го отвежда в Копривщица (1837-39 г.). След това се завръща в Рилския манастир и поема манастирското училище.

През 1857 г. при църквата „Св. Стефан“ в Цариград е открито класно училище за подготовка на свещеници. По това време е създадено и свещеническото училище в Стара Загора, в което учи и Васил Левски. От 1869 г. то се оформя като трикласно богословско училище. Пак през 1869 г. в Троянския манастир е открито монашеско училище, а година по-рано епархийското училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Пловдив е наречено семинария.

Историята на духовното образование в България минава през още градове и манастири, за да стигне до 1897 г., когато столичната община подарява 50 дка в местността Корубаглар (след години те се увеличават) за строеж на духовна семинария. Основният камък е положен едва на 31 март 1902 г. а на 20 януари следващата година, след благодарствен молебен и водосвет, семинарията от Самоков се мести в новия си дом. На 26 октомври 1904 г., Димитровден, тържествено е осветена и семинарската църква „Св. Йоан Рилски“.

Бурната българска история около Балканската, Първата и Втората световна война и последвалите промени лашкат Софийската духовна семинария чак до гара Черепиш. Губят се ценни книги и архив. Въпреки това учебната програма се подобрява, учители и ученици се трудят за успешната нравствена, естетическа, църковна и патриотична подготовка на бъдещите духовни лица и граждани.

Едва през 1990 г. Софийската духовна семинария се връща в своя дом, строен с даренията на много духовни и светски лица. В петгодишния курс на обучение постъпват ученици, завършили

7 или 8 клас, не по-възрастни от 17 години, а в двегодишния паралелен курс – младежи завършили средното си образование. От 1992 г. в Семинарията учат и българчета от Молдова, Македония, Сърбия, Албания, Украйна и Румъния.

Учебната година в Семинарията започва на Кръстовден, 14 септември, и завършва с раздаване дипломите на зрелостниците на

29 юни, Петровден. Някои от семинаристите веднага стават свещеници, други продължават образованието си в Духовната академия (Богословския факултет на Софийския университет), трети се насочват към други науки, но всички помнят девиза „Вярвай в Бога! Обичай България“.

И така е повече от 100 години.

Станини Дешева

Литийно шествие на семинаристи в деня на Св. Климент Охридски

На 2.V.2004 г. ректорът Велички епископ Сионий кръщава малкия Борис в деня на кончината на княз Борис I Покръстител през 907 г.

Дар за Самара

„На 11 май 1879 г. майор Чилев изпраща телеграма до Самарската дума, в която се казва: „Трета българска дружина празнува Деня на Самарското знаме. Това знаме, покрито със слава, е гордост за цялата българска войска.“

Трета радомирска дружина изпраща на Самарската градска дума една икона с образа на българския светец Св. Иван Рилски и телеграма, подписана от майор Чилев, със следното съдържание: „Трета дружина на Българското опълчение поднася този образ на великия български светец на град Самара в знак на благодарност за подареното им знаме.“

С решение на Самарската градска община изпратената от Радомир икона е поставена на видно място в Спасо-Вознесенския ка-

тедрален храм. На 10 септември 1881 г. на дружините се раздават нови знамена и Самарското знаме е прибрано за съхранение в княжеския дворец.“

Откъс от очерка „Самарското знаме“ в книгата-албум „Радомир – историческо наследство и европейско бъдеще“. Автори: Стоян Райчевски, Василка Райчева и др. С., 2006.

В писмо до игумена на Рилския манастир от 22 ноември 1878 г. отпечатано в предстоящата христоматия, „Подбрани извори за историята на Мрака и Радомирско (XI-XIX в.)“, се съобщава, че иконата вероятно е създадена в Рилския манастир по поръка на радомиреца Георги Цветков, заплатил 10 гроша за нея.

Георги Ковачев

При изворите на Волга

Кирило-Методиевският празник в град Твер

Олга Лебедева, пратеник на в. „За буквите – О писменехъ“

Тази година древният град Твер прие щафетата от подмосковската Коломна и представи по своя програма Дните на славянската писменост и култура, като предаде особено звучене на великата роля на славянските просветители. По инициатива на дфн проф. Роза Дмитриевна Кузнецова празникът винаги става в сградата на Тверския държавен университет, а през тази пролет в тържествата участва целият град.

Руската православна църква, научни работници, хуманитаристи, медици, дейци на спорта се обединиха. От 18 до 24 май в града и областта се проведе спортни състезания сред учащите се в православни и неделни учебни заведения, прожектираха се филми на спортна тематика.

Международната научно-практическа конференция „Ролята на тверските Дни на славянската писменост и култура в съвременния интеграционен процес и духовната консолидация на славянските народи“ бе в рамките на дните. Проф. дфн Людмила Скаковска, директор на Центъра за руски език в Тверския държавен университет, пресъздаде цялата история на междуетническите връзки между Русия и България. При откриването на конференцията прозвуча Химнът по стихове на Стоян Михайловски и бяха показани видеofilми за Дните на славянската писменост и култура в Тверския държавен университет през миналите години.

Топло прозвучаха приветствените думи на почетните гости – българския предприемач и вдъхновител на братските връзки между Твер и Велико Търново Камен Колев, преподавателя по български език от Филологическия факултет Стела Косева и автора на тези редове. След първото заседание пред входа на университета бяха положени цветя пред паметната плоча на Св. Св. Кирил и Методий, където се предвижда да бъде издигнат техен паметник. Людмила Скаковска, докато е декан на Филологическия факултет, създава „Център на руско-българската дружба“, организира редовен обмен на студенти филолози между Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и Тверския държавен университет, сътрудничество в хуманитарните и научни сфери с български учени от България.

Централно събитие бе Международната научно-практическа конференция „Славянският свят – общност и многообразие“, с повече от 80 участници от 12 страни. Организатори на конференцията бяха: Министерството на културата на Руската федерация, Московската патриаршия, Администрацията на Тверска област, Администрацията на град Твер, Тверска и Кашинска епархия, Институтът по славянознание при Руската академия на науките, Московската духовна академия, Тверския държавен университет. Говорейки за историческата мисия на светите

Литийно шествие за празника

С образите на Светите братя

братя, министърът на културата на Руската федерация Александър Авдеев (познат като деен посланик в България от близките години) Александър Авдеев каза:

„Нашата култура е обогатена от техните плодотворни трудове. Те са превели Евангелието на старославянски език, те са ни дали писменост. И днес ние помним това, ще помнят нашите внуци, правнуци, вечна Русия. Поздравявам ви с този велик празник и бих искал да подчертая, че нашата велика култура ще остане велика благодарение на великия подвиг на Кирил и Методий.“

Сред участниците в конференцията имаше и представители на славянския свят. Протоiereй Дмитрий Калезич, професор в Белградския и Сараевския универ-

ситет, изнесе пленарен доклад „Св. Константин-Кирил – светец или гражданско лице?“ Андрей Червняк от Филологическия факултет на университета „Константин Философ“ в град Нитра, Словакия, доктор на филологическите науки, професор от катедрата по русистика, отбеляза в своя доклад:

„В епохата на натрупване на огромно количество оръжие, способно да унищожи човечеството, е необходимо да се търси спасение в друг модел на мислене, в друга йерархия на ценностите. Нека човекът и човечеството се замислят. Само това е пътят към спасението.“

Авторът е кандидат на филологическите науки, доцент в Тверския държавен университет. Снимките са неин личен архив.

Ден на народното единство

На 16 декември 2004 г. Държавната дума на Руската федерация приема едновременно с три четения федералния закон „За дните на воинска слава (Победните дни на Русия)“. В пояснителната записка към проекта на закона пише: „На 4 ноември 1612 г. воини от народното опълчение под предводителството на Кузма Минин и Дмитрий Пожарски превземат с ижурм Китай-град (централната част на Москва), като освобождават столицата и цяла Русия от полските нашественици и демонстрират образец за героизъм и сплотеност на целия народ независимо от произхода, вероизповеданието и положението в обществото.“

От 2005 г. 4 ноември – Денят на Казанската икона на Св. Богородица – се отбелязва като Ден на народното единство. Този ден е обявен за държавен празник още през 1649 г. с указ на цар Алексей Михайлович.

През 2006 г. Президентът Вл. Путин отмени празника 7 ноември.

„Знай своя род и език“

Поглед към изворите на духовността ни

Дмитрий Медведев
Президент на Руската федерация

До участниците и гостите на празненствата, посветени на Дните на славянската писменост и култура:

Скъпи приятели!

Поздравявам ви по случай Дните на славянската писменост и култура – значимо събитие в живота на нашата страна и на целия славянски свят. Този празник е още един повод да се обърнем към изворите на националните култури на нашите братски народи, да осъзнаем редом с това тяхното органично единство и редом с това тяхната самобитност и многообразие.

По вече установила се традиция сегашните тържества отново се провеждат в много градове на Русия. Гостите ги очакват научни конференции и изложби, срещи с дейци на културата и изкуството, интересни концерти, панаири на книгата.

Уверен съм, че тези празненства ще оставят незабравими впечатления у всички участници и гости, ще допринесат за укрепване единството на славянските народи за задълбочаване на международното хуманитарно сътрудничество.

Желяя ви нови успехи и всичко най-добро!

Ювеналий

Митрополит Крутицки и Коломенски

Сърдечно приветствам жителите и гостите на древния град Твер по случай празника на Светите равноапостоли Кирил и Методий и Деня на славянската писменост и култура.

Да бъде за всички нас благословението на Възкръсналия Господ: „Христос възкресе!“

Със сърдечни молитвени благопожелания!

Май 2008 г.

Министърът на културата на Руската федерация Александър Авдеев произнася слово за празника на Светите братя Кирил и Методий

Христо Ботев и Иванка Ботева. Худ. Златю Бояджиев (1952)

Рашко Стойков

ВЕРУЮ

Може това да са хъшовски мисли –
Всички ви искаме светли и чисти!

От всяка корист, подлост, лъжа
кръвта се ядно в жили вълнува.
Нямаме право да живеем така,
сякаш Ботев не е съществувал!

Ако целунеш земя и жита,
с огнени устни целувай!
Нямаме право да любим така,
сякаш Ботев не е съществувал!

Ако враждуваш, не с дребна вражда,
ако заплюваш, с кръвта си заплювай!
Нямаме право да мразим така,
сякаш Ботев не е съществувал!

Още са нужни мъжки сърца.
Още България правда жадува.
Нямаме право да умрем така,
сякаш Ботев не е съществувал!

(1973)

В една зала на Парижката Сорбона е изписан върху стената стих на Христо Ботев в превод на Пол Елюар. Същият стих е изписан и в една зала на Университета в Буенос Айрес, Аржентина. На 24 май 2008 г. председателят на Народното събрание Георги Пирински откри барелеф на Христо Ботев върху стената на Българския културен институт в Париж. Паметна вечер за българския поет и революционер Христо Ботев бе проведена и в Брюксел, Белгия.

Той, който падне въ бой за свобода,
Той не умира: него жалѣятъ
Земя и небе, звѣрь и природа,
И пѣзци пѣсни за него пѣятъ. . .

Денемъ му сѣнка пази орлица,
И вѣлкъ му кротко раната ближи;
Надъ него соколъ, юнашка птица,
И тя са за братъ, за юнакъ грижи!

Настане вечеръ — месѣцъ изгрѣе,
Звѣзди обсипатъ сводътъ небесенъ;
Гора зашуми, вѣтаръ повѣе, —
Балканътъ пѣе хайдушка пѣсень!

И самодиви въ бѣла премѣна,
Чудни, прекрасни, пѣсень поемнатъ, —
Тихо нагазатъ трева зелена
И при юнакътъ дойдатъ та сѣднатъ.
Една му съ билки раната вѣрже,
Друга го прѣсне съ вода студена,
Третя го въ уста цѣлуе бѣрже, —
И той я глѣда, — мила, засмѣна!

Факсимиле от стихотворението „Хаджи Димитър“.
Стихът в жълто е изписан със златни букви върху стена на Сорбоната

Преди Козлодуй

Тайна мисия на Ботев по Дунава

Доц. д-р Евгений Сачев

Снимка от разузнавателното пътуване на Никола Обретенков (първият отляво надясно)
с Христо Ботев по Дунава между 17 и 20 април 1876 година

През 1980 г. в сп. „Отечество“ тогавашният директор на Историческия музей в град Исперих Йордан Стефанов публикува снимка, съхранявана от неговия съгражданин Никола Панайотов Попов, с предположението, че на преден план е фотографиран Христо Ботев. Снимката се предава като скъпа семейна реликва от баща на син с категоричното уверение, че на нея е фотографиран Христо Ботев. Тя е с размери 21 на 22 см, сравнително добре запазена. На обратната ѝ страна има все още неразчетен надпис от два реда. Йордан Стефанов посочва:

„Николай Попов не знае повода за фотографирането, нито мястото и датата, но те могат да се предположат. Според мен четиримата мъже са пребивавали временно в къщата, дошли са по някаква важна мисия и са счели за нужно да документират този момент. Че пребиваването им е временно и инцидентно се доказва от обстоятелството, че за лодката няма специално място за бивакуване – тя е подпряна с лети и с парцали. Най-вероятно снимката да е правена пролет или есен, ако се седи по отворените прозорци на къщата и по оставените върху дрехи на гребците, претметнати на парапета на пруста (верандата).“

Както е известно, към 2 април 1876 г. апостолите на III Врачански революционен окръг Никола Тихов Обретенков и Георги Апостолов Минчев пристигат в Бекет със задача да организират чета. Тук местните революционни дейци подготвят въоръжен отряд, който наричат „Св. Георги“. Бекетци са проучвали и най-удобното място за прехвърляне през Дунав между Лом и Оряхово. Сведения за това се съдържат в писмо на Петър Недев Йорданов до Панайот Хитов от 22 март 1876 г., както и в спомените на Андрей Матев Николов.

След 10 април 1876 г., когато Ботев дава съгласието си да стане войвода, с титаничното си усърдие взема

участие в почти всяко начинание по подготовката на четата.

Между 17 и 20 април 1876 г. няколко революционни дейци извършват плаване по Дунав с разузнавателна цел. В своите спомени Никола Обретенков е отбелязал:

„В Крайова прегледах оръжието и казах да се пренесе в Бекет. Като се върнах, казах на другарите си, че Ботев ще ни бъде войвода. Те се зарадваха. Трябваше да се потърси място, где то ще може четата да мине и да пренесе оръжието. Взехме лодката на австрийския шлеп, карана от шлепчиата българин от с. Гайтаново, който ни съчувстваше и беше член на комитета, и заедно с П. Юрданов и Андрея Матев обиколихме брега на Козлодуй, где то водата беше дълбока и контролът слаб. И в Рахово мястото беше добро, но надзорът беше по-строг.“

Макар че снимката е силно ретуширана, изправеният зад лодката и облечен като Ботев е самият Никола Обретенков. Образът му е повече познат от популярните негови портрети без брада, но има снимка, на която е фотографиран заедно със Стефан Стамболов, Стоян Заимов и Захари Стоянов и там е с брада. Крайният вяло на снимката, който се е подпрял на стената, е Андрей Матев. Роден е в Свищов. Активно участва в подготовката на Ботевата чета. Неговият брат Георги Матев е бил член на щаба на Ботевата чета. Убит е във врачанските лозя след сражението на Милин камък. До него е Петър Н. Йорданов. Роден е във Велико Търново. Участник в легията на Г. С. Раковски. Член е на щаба на Ботевата чета. Командва отделение. Заедно със Спас Соколов е ръководил централната позиция на четата при боя на Милин камък. На 28 май (9 юни) е убит в Етрополския балкан. Досега няма запазен портрет на П. Йорданов. Неговият брат Йордан Йорданов – Инджето е също Ботев четник. Застаналият на стълбата е селянинът от Гайтаново,

Дагоберт Енглендер
Капитанът на „Радецки“

който е бил пазач на австрийския шлеп в Бекет. Участвал е в подготовката на Ботевата чета. Къщата вероятно е негова.

Конструкцията на лодката, която е с четири весла, не е българска. Ботев и Обретенков са облечени в работно облекло на австрийски моряци, което не се е различавало съществено от това на английските. На снимката ясно личи поставеното на кърмата на лодката английско знаме. Изборът на лодката от австрийския шлеп, за което изрично споменава Н. Обретенков, не е случаен. Турските власти се опасявали от преминаването на въоръжени отряди през Дунав и вземали изключителни мерки за охраната на българския участък по реката. Освен подсилени гранични брегови постове по споразумение между Високата порта и британското правителство, английски канонерки са използвани като гранични патрули.

Така до нас е достигнала изключителна снимка, документираща неизвестен епизод от подготовката на Ботевата чета с участието на Христо Ботев в едно рисковано, свързано с разузнавателна цел плаване в близост до оряховския и козлодуйския бряг.

Авторът е преподавател в Катедрата „Културно-историческо наследство“ при СВУБИТ.

„Радецки“, февруари 1869 г.

Полският художник Хенрих Дембицки и българският революционен печат

Калин Николов

Първият брой на Ботеви вестник „Тъпан“ излиза на 1 февруари 1869 г. В него е поместена и началната от поредицата шестдесет карикатури, нарисувани от художника Хенрих Дембицки - пряко свързани със съдбата на българската народност в робство. На нея е отразено как Сабри паша предава символите на властта (сабя, Коран, въже, завършващо с клуп) за Русчук (Русе) и вилаета на бъдещия му управител Акиф паша. Фон е скромен пейзаж от градския център с бесилки и обесени, но се вижда и реката Дунав... а по нея, колкото и неочаквано и странно, **преминава корабът „Радецки“** (името е много ясно изписано)!

Очевидно общата участ и емигрантството свързват гениалния български поет с полския художник-литограф Хенрих Дембицки. В литературата, посветена на Христо Ботев, се изказва вероятност поетът сам да е съчинявал легендите под рисунките или поне да е давал някои от идеите за тях. Такова тълкуване може да се приеме при условие, че се отдаде и дължимото на художническия талант на Дембицки, насочен към сърцевината на националното ни освобождаване, превърнало надеждите ни за свобода във вълнуващо изкуство, намесило се в самата съдба на българското изкуство и променило вековните му традиции. Литературознанието и изкуствознанието ни пропускат да идентифицират художника, премълчават авторството му или често приписват негови творби на други рисувачи. Към общността на хъшовете може би го привлича тревненецът Неделчо Пандурски (другар на Ботев по съдба и герой на поредица от фейлетоните му), който го познава и ползва за създаването на литографии с патриотично съдържание („патриотични картинки“, както тогава ги наричат), а може да е инициатива на Христо Ботев, който сам се опитва да ползва полски език. Самият Дембицки от своя страна е участник във въстанието от 1863 г., бяга в Румъния, изгражда творческото си дело в услуга на румънски и български демократични среди. Умира на 23 януари 1906 г.

За съжаление докато литографиите му са показвани и произдавани дълго след зората на XX век с необичайната слава и вяра в спомена за духовна и борческа мъжественост, никой повече не се сеща за художника конкретно, а така е пропусната и възможността да се съберат спомените и впечатленията от Христо Ботев и други хъшове, с които той се е познавал. Фактически няма друг в изобразителното изкуство на възрожденска България, който така да отдава таланта си на патриотичната тема (например литографията „Симеон влиза в Цариград през 1024 г.“), да представя разгърсващите събития от онова време („Самоубийството на Ангел Кънчев“ или „Втората битка на Хаджи Димитър и Стефан Караджа“), поделявали

за събуждане на борческия дух на българите.

Случайно ли „Радецки“ е името на кораба в карикатура на Дембицки и има ли това връзка със събитията от 1876 г.? Нека припомним, че при завземането на „Радецки“ Христо Ботев се обръща към капитан Енглендер с думите:

„Най-малката ваша съпротива ще ме застави в печалната необходимост да употребя сила и въпреки волята ми да отмъстя за отвратителното приключение върху парахода „Германия“.

За какво става дума? През 1867 г. австрийският консул дава право на стотина заптиета да спрат и изпразнят парахода, за да заловят двамата поборници Никола Вой-

В телеграмата, изпратена на френски език от борда на „Радецки“ до европейски вестници, Христо Ботев пише:

„Да живее
християнска Европа!“

водов от Враца и Цветко Павлов (сърбин, убити на палубата).

Въпросът е дали нарисуваният „Радецки“ е бил вече в Ботевото предчувствие през 1869 г.? Можем да се доверим на „неслучайността“, защото подобна линия в неговата публицистика ни навежда към идеята, че за младата ни революция, признанието от Европа е важна стратегия и желание. Не обикновени, а образовани и граждани на света, иска да покаже поетът чрез необичайната си голгота. Ботев пише в статиите си:

„Християнството, революцията, социализмът – монархията, конституцията и републиката са фактове и епохи исторически, кои ще отрече този ум, който не признава прогреса на човечеството“.

„Наистина ние не можем да кажем, че правителствата на европейските народи се грижат само за щастието на своите поданици... ние видим, че човечеството даже и в оная обетована земя, в която европейецът отива..., че и в нея милиони хора живеят в оковите на сиромашията и под натиска на капитала: но ние не можем да сравняваме Турция нито с една европейска държава...“

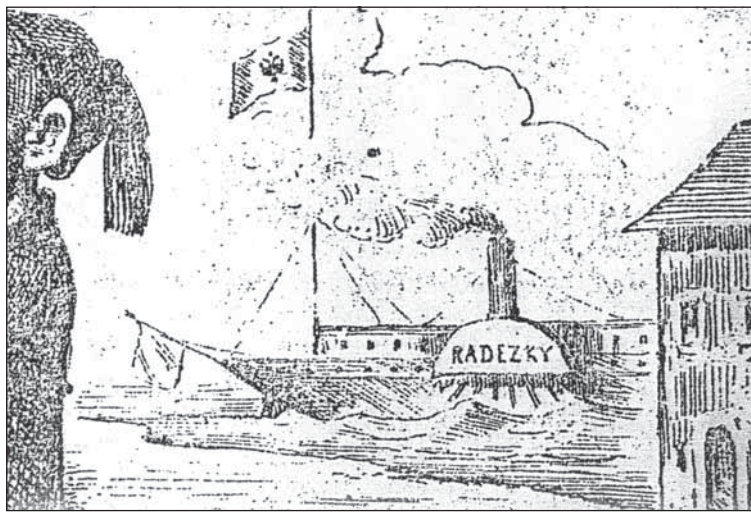
„Европа е забележила това отрядно явление в нашият общ живот и поляка-лека е дошла до убеждението, че всеки един от тези народи е в състояние да бъде господар на собствената си къща. В историята на сичките почти европейски народи са срещат такива личности, на които дейността е имала общочовешки характер...“

Поетът е искал да огласи вливането на четата си в поробената земя като събитие, с което да покаже на Европа, че тя трябва да се събуди за съдбата на истински свои чедра, с решителност и образованост...

Стъпването на една символична територия, като тази на кораба „Радецки“, и развяването на бунтовническото знаме до това на една европейска държава, изглежда е символична стъпка към приобщаването ни към свободния свят.

Хенрих Дембицки „Идването на новият управител в Русчук“.
В „Тъпан“, бр. 1, февруари 1869 г.

Корабът „Радецки“ от рисунката на Дембицки

„Българино, не се мами“

Времена песенни

Неоценима стойност имат песнопенията, пети от Дякон Васил Левски според спомени на съвременници и писмени сведения.

Свещеникът Найдено Панчев от Клисуря съобщава, че въстаниците през 1876 г. са отивали на бойните позиции край града с песента „Возбранной воеводе победительная“ – древен християнски химн, свързан с победата на Византия над арабите при обсадата на Константинопол. Клисурци, приемани като московци, променят финала на песнопението с възгласа: „Радуйся, Болгарии!“

В Панагюрище Апостолът венчава младо семейство с „Ликуй, Исайе, дева“.

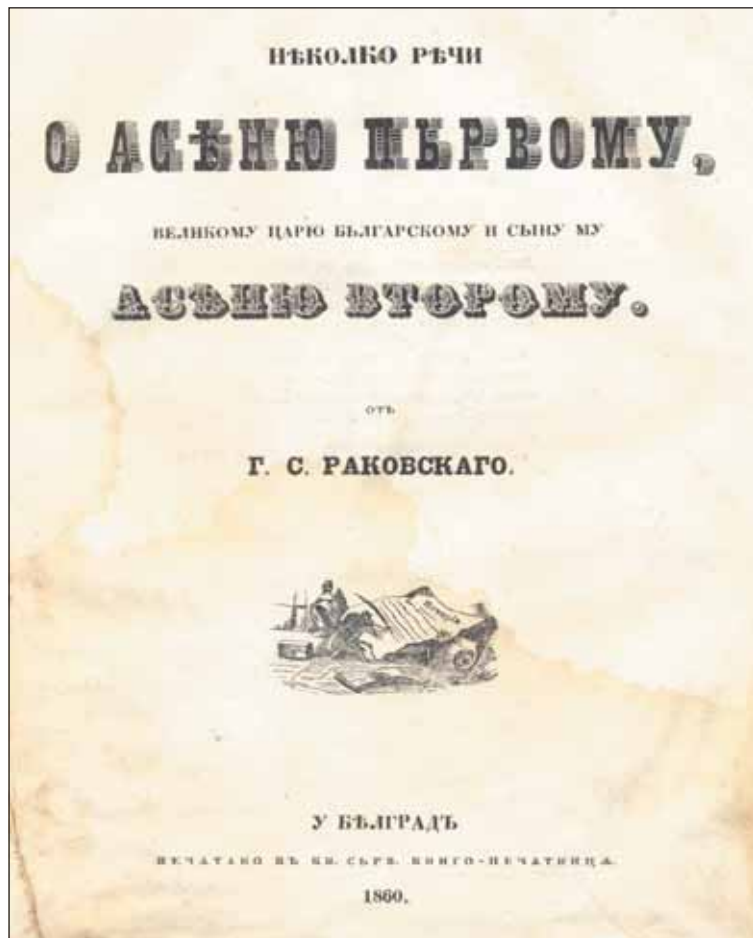
Левски е обичал да пее Охридското „Достойно ест“. Дядо Згуро Згуровски от Широка лъка е запомнил (без магнетофон!) от учителя си как е пеел Карловецът.

„Достойното“ на пети глас. Записано е още едно подобно песнопение, произхождащо от Троянско.

В Карловско пеят песента „Отдавна ли си, момне ле, калугерица“ и като хоровадна с напояване за четническа веселба.

Въстаниците в Дряновския манастир в решаващия момент след подпалването на светилището от крупните снаряди на Втора Дунавска армия, командвана от Фазлъ паша, пеят химна „Господи сил, с нами буди“. Бачо Киро повежда навърх празника Преполовение своите ученици към Балкана с песента „С нами Бог, разумеете язици“. Когато четниците развяват въстаническото знаме на път за манастира, председателят на комитета в село Михалци свещ. Стефан Трифонов подема песента „Нине отпушаещи яко раба твоего, Владико“ с думите: „Живи бяхме, храбри момчета, да се видим под българско знаме!“

Горните песнопения, особено „Достойното“, са пети не само в черква, а и при семейни празници, общоградски и общоселски веселби, при завършване на училище.

Книгата на Раковски, разпространявана от Отец Матей Преображенски

Прозрачност и независимост

Академично слово при откриването на новата 2008-2009 учебна година

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев

Скъпи първокурсници, драги гости, уважаеми колеги,

Преди няколко дни, в един дъждовен съботен ден, имах задължението и удоволствието да подписвам студентските книжки на всички първокурсници. Отначало извършвах тази дейност рутинно, машинално, но постепенно започнах да се заглеждам във вашите снимки. От студентските книжки ме гледаха млади, одухотворени, умни и красиви лица. Изведнъж аз се почувствах горд, че вие продължавате традицията най-красивите девойки и младежи в България (а и от съседни на нас държави) да учат в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии. Сега обаче, стойки пред вас аз отчитам, че реалността многократно надмина моите очаквания.

Скъпи колеги, и тази учебна година ние можем да се похвалим с факта, че отново сме на първо място в страната по брой на кандидат-студенти за едно студентско място. Този факт също се превърна в традиция, защото той се повтаря вече 4 поредни години.

Вашето присъствие в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии не е случайно. То е плод на осъзната необходимост за принадлежност към най-българската образователна академична общност и за търсене на знания, умения и квалификация, които не само желае, но сте напълно убедени, че ще ги получите именно тук, при нас.

Началото на тази учебна година съвпадна с една бележита годишнина – на 22 септември ние честваме 100 години от обявяването на Независимостта на нашето Отечество. Красиво е, да наистина е красиво да се говори за независимост в една автономна по закон образователна институция. Още по-красиво щеше да бъде, ако висшето образование в България се базираше на една по-пълна и всеобхватна автономия, пряко кореспондираща с вековните европейски образователни и културни традиции.

Ако се опитаме да дефинираме културата като съвкупност от всички материални, нематериални и други духовни блага и придобивки, ползвани и/или създадени от човечеството в процеса на неговата социално-историческа практика, в епохата на тотална глобализация във всички сфери на съвременното информационно общество, отчетливо се забелязва тенденция, която издига на преден план феномена информационна среда, с присъщите за нея информация и знания като основен ресурс на обществото. Този факт определя необходимостта от формирането на качествено ново отношение към информацията, към възможностите за достъп до нея и към социалните технологии за нейното използване в помощ на общественото развитие. Не е трудно да се направи една малка крачка

в посока към създаване и подобряване на условията за улесняване на достъпа до информация, за да се формира и развие информационна култура на прозрачност.

Ако сменим гледните точки, култура на прозрачност би могъл да се нарече процеса на тотална информираност и на всичко това което остава, след като сме подпалили „Партийния дом“, „гръмнали“ сме Мавзолея, изровили сме паветата, изпочупили сме прозорците и сме се наслушали до насита на „пламенни“ речи и революционни песни. „Въображението е унищожителна сила“ – това беше един от основните надписи на главния вход на Сорбоната на 13 май 1968 година. Според мен този лозунг беше разделителната линия между отиващия си консервативен позитивизъм и войнствено настъпващия либерализъм. От този момент нататък информационната култура на прозрачност започна да се идентифицира и със степента на съпротивата срещу статуквото, защото тогава избухна въображението на едно поколение.

Изхождайки от конкретните информационни политики на отделни взети страни и като се базираме на общото в тях, ние бихме могли да разглеждаме социално-информационната среда като естествена концептуална рамка за формиране и развитие на информационна култура на прозрачност, включваща като свой основен елемент комуникативната компетентност. Тук може да се постави акцент върху новите, модерни технологични и комуникационни парадигми, които експлицират в центъра на събитията потребителя на информация.

Другата особеност на обществената информационна среда е свързана с минимизиране на дистанцията между потребителите на информацията и тези, които я създават. Ако последователно започнем да стесняваме рамката на т.нар. обществена или социална информационна среда до размерите на образователната информационна среда (тук определено става въпрос за висше образование), в определен момент на преден план ще се експлицират нейните специфични компоненти, като наред с уникалните информационни фондове и почти инвариантните на глобалната среда информационни технологии, отчетливо ще изпъкнат вътрешните и външни интеракции между присъщите на конкретната среда субекти. В този случай формирането и развитието на информационната култура на прозрачност зависи както от лимитиращите нормативни условия, така и от естествения, перманентен стремеж на самата образователна информационна среда да запази присъщата й степен на автономно състояние и развитие. Неслучайно тук искам да подчертая, че една от присъщите качествени характеристики на автономността е нейната иманентно заложена възможност за развитие.

Какво по същество значи автономност? Нито повече, нито по-малко от

НЕЗАВИСИМОСТ, САМОСТОЯТЕЛНОСТ И САМОУПРАВЛЕНИЕ.

Нормално е да се очаква, че в реалните обществени условия не е възможно да съществува абсолютна автономия, така както няма и абсолютна независимост. Майсторлъкът тук е да се намери онзи деликатен баланс, който да отговаря на конкретните обществени нужди в конкретния времеви интервал. Ясно е, че когато един субект защитава определена позиция единствено и само от свое име, или от името на някаква имажинерна структура, то неговата гръмогласност е пропорционална на степента на неговата независимост (в случая от него нищо не зависи). Същото е положението и при тези, които считат себе си за крайна инстанция и не желаят да се съобразяват с другото мнение. Трудното тук е – бидейки начело на една реална организационна структура, имаща по дефиниция компетентността да изрази мнение по конкретния проблем, да намериш тази степен на независимост и без да бъдеш конформист, да предложиш такова решение на проблема, което в някаква степен да удовлетворява спорещите страни и по никакъв начин да не излага на риск собствената ти организационна структура.

Глобализацията на обществените процеси (основно в сферата на политиката и икономиката) доведе до много силно изразени, но ограничени по време и място, катаклизми на стеснената до размерите на висшето образование социална информационна среда. Основен катализатор на бурните обществени младежки прояви беше, а и сега продължава да бъде, ниското ниво на информационната култура на прозрачност. Постепенното формиране и развитие на такъв тип култура, намалява общественото напрежение и пренася неговите естествени прояви от полето на емоцията в полето на разума. За правилното функциониране на информационната среда е необходимо интеракциите между отделните й компоненти да са насочени към организация на използването на информационния потенциал, така че той да носи максимална полза в даден момент и определена ситуация за постигане на целта.

В социалната и в частност в образователната информационна среда, насочена към формиране на информационна култура на прозрачност, не само нормите определят взаимно очакваните правила, според които субектите на общността ще извършват определени действия в определени ситуации, но тук и очакваната традиционна свобода на социална изява пазира пътя на нейното предвидимо, но само в относително широки размери поведение. Това, като цяло, задължава отделните членове или групи от членове на образовател-

Ректорът проф. д.ик.н. Стоян Денчев произнася словото си

Снимка Валя Чрънкина

ната общност да изпълняват само в определени граници легитимните очаквания на общността като цяло. От една страна, това е свързано с формулиране на правила и стандарти, осигуряващи предоставянето и достъпа до социалнозначима информация, а от друга – до създаване на стратегия за изграждане на информационна и комуникационна култура на субектите на автономната образователна среда, осигуряваща адекватна на общественото развитие степен на независимост за тяхното активно участие в обществените процеси. Обратното би означавало ефектно, но с непредвидими последици опияняващо безвластие, изразяващо се в принципа

ЗАБРАНЯВАНЕТО ЗАБРАНЕНО!

Ако разглеждаме съвкупността от всички обществени процеси като телеологична система, т.е. система с иманентно заложена цел, то естествения системен подход към нея дава възможност различните й структури (култура, политика, образование, институции и пр.) да се представят като подсистеми на цялата социално-информационна среда, където циркулират информационните потоци и се осъществяват различните дейности.

Политиката, която в общия случай определя целите, се променя според изискванията на обкръжаващата среда и в съответствие с информацията, предлагана от нормите. В този случай достигането на целите става чрез използването на ресурси и средства и е зависимо най-много от изискванията за адаптиране към обективния свят.

Когато чрез интеракцията между обект и субект се установи едно множество от променливи, тогава се казва, че това множество опре-

деля система, съответстваща на дадения обект. С други думи, системата в този случай е начинът за „поглеждане“ на реалния свят.

Като правило системите съдържат информация относно ценностите и нормите. Тази информация направлява формирането на целта и използването на ресурсите. Информацията относно целите и ресурсите лежи в основата на управлението на всяка една социална система за да може тя да осъществява подходящо интерактивно взаимодействие с външния свят. Естествените ограничения за такова взаимодействие, са свързани със сигурността на информацията. Установено е, че информационната сигурност има регулираща функция и степента на нейната практическа интерпретация, наред с отсъствието на формални зависимости и другите политически, социални и културологични особености на обществото, би могла да се нарече индекс на информационната култура на прозрачност и независимост за всяка отделно взета автономна образователна информационна среда.

В случая не би трябвало да се обръща внимание на това, дали индексът на културата на прозрачност и независимост на една образователна общност е по-висок от този на друга. Ако в тези специфични социални общности не се отглеждат информирани бунтари, които атакуват реалния живот с цялото си младежко съмнение, значи нещо в тях не е така, както трябва да бъде.

На добър час, скъпи първокурсници!

1 октомври 2008 г.

Наследство и диалог

Доц. д-р арх. Свободна Вранчева
Председател на Общото събрание на СВУБИТ

От юни 2008 г. Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии е прието за пълноправен член на Международната асоциация „Европейска мрежа от центрове за обучение на администратори в областта на културата и културното наследство“ (ENCATC), със седалище в Брюксел. Целта на тази международна организация е да съдейства за развитието и подготовката на кадрите в областта на културата и културния мениджмънт чрез организиране на сътрудничество между европейските центрове, осигуряващи такова обучение в европейски контекст.

За реализацията на тази цел асоциацията развива следните дейности:

- улесняване на размяната на информация между центровете, обучаващи администратори в областта на културата;
- организиране и подпомагане на работата по изследователски проекти с участието на различни членове на асоциацията;
- организиране на годишни срещи и конференции;
- сенсibiliзиране на европейските институции по отношение на политиката за обучение в областта на културата и администрирането й;
- защита на интересите на европейските центрове за обучение.

ENCATC реализира тези цели в тясно сътрудничество със своите членове, като осъществява адекватно взаимодействие с другите организации в Европейския съюз.

Тази асоциация развива дейността си на различни нива – провинция, регион, община в европейските страни, както и на международно ниво.

Като нов член на ENCATC СВУБИТ участва в годишната конференция на асоциацията през октомври 2008 г., чийто акцент е посветен на Международната конвенция на ЮНЕСКО за опазване и насърчаване на културното многообразие.

Към първокурсниците

Радослава Ангелова – говорител на Студентския съвет

Обръщам се към първокурсниците от името на Студентския съвет, за да ги поздравя за точния избор на висше учебно заведение. Тук наистина общуването между студенти и преподаватели е плодотворно – младите са дошли с желание за духовно израстване, а преподавателите се стремят да им предадат не само знания, а и житейски опит.

След социологическо проучване сред английски студенти неотдавна бе доказано, че по-малките висши учебни заведения дават по-качествено образование на възпитаниците си, защото вниманието, което преподавателите отделят за срещи със студентите си, е по-голямо. Аз съм напълно съгласна с

това проучване и смело мога да заявя, че Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии е едно европейско учебно заведение, което прилага европейските методи на обучение, а вече е доближило и европейските стандарти за материална база.

Прогресът в избраното от вас Висше училище е само и единствено в полза на нас, студентите. От раздвижени учебни планове, изключително полезни практики и стажове до ежегодно обновяваща се материална база. Това е СВУБИТ през погледа на една третокурсничка.

Мили първокурсници, към вас имам един важен съвет: не задръ-

жайте въпросите си и не крийте интересите си към дисциплините, които ви вълнуват. Само така вашите преподаватели ще успеят да ви помогнат да развиете потенциала, който се крие във всеки от вас. Знайте, че само неизказаните въпроси остават без отговор.

Бъдете уверени в себе си, защото само по такъв начин ще стигнете до сигурно дипломиране и до добра следдипломна реализация.

На всички новопостъпили студенти - и не само на тях, а и на настоящите студенти от по-горните курсове - желая интересно следване и успешно дипломиране.

На добър път!

1 октомври 2008 г.

Духовност и музика

Камерен дамски хор „Арфа“ навърши 35 години

Събитието бе отбелязано с голям концерт в католическата катедрала „Св Йосиф“ в София. Главният диригент г-жа Офелия Русева поднесе на почитателите на хоровото изкуство творби от Добри Христов, Дмитрий Бортнянски, Антонио Лоти, Джовани Б. Мартини, Моцарт, Хендел, Бах-Гуно.

Артистичната дейност на хора обхваща значителен брой самостоятелни концерти, както и участия в хорови фестивали и концерти в България, Полша, Чехия, Австрия, Гърция, Германия, Унгария, Италия, Латвия, Франция, Финландия; Турция, Албания и Швейцария. Навсякъде той е получавал ласкави отзиви от публиката, специалистите и пресата. Репертоарът на хора е богат и разнообразен и обхваща хорови творби от различни епохи и стилове – класически хорови произведения, съвременни, черковнославянски, български фолклорни творби, фолклор на европейските народи, негърски спичуъли. Обичайно всяка творба се изпълнява на оригиналния й език.

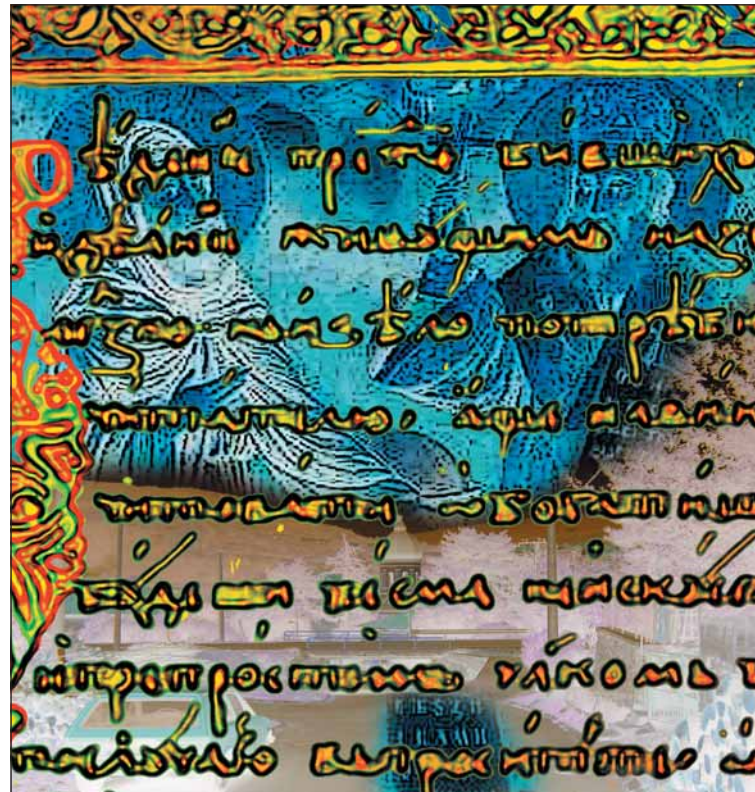
Хор „Арфа“ е отличен с международни награди от конкурсите: „Нека пеят народите „ – Радио Би Би Си, Лондон, „Международни срещи на хоровата музика“ – гр. Тур, Франция, Международен хоров конкурс „Проф. Георги Димитров“ – гр. Варна, фестивал „Хармония“ – гр. Лимбург, Германия. Последните четири години има успешно участие в четири между-

народни фестивала: в Монтрьо, Швейцария, на духовната музика – в Рим и Олбия, Сардиния, Италия, и Европейски камерен фестивал в Тирана, Албания.

Хорът има участия „на живо“ пред радиостанции и телевизии в чужбина. Направени са и много записи с негови изпълнения, съхранявани в Българското национално радио.

Концерт в католическата катедрала „Св. Йосиф“

„Славянските първоучители“

Издателство „За буквите – О писменехъ“ с повече от 60 книги

„За буквите – О писменехъ“ е регистрирано на 7.XII.2004 г. в Националната ISBN агенция, като непрофитно издателство към СВУБИТ. Издателството е ситуирано и работи в СВУБИТ, ползвайки безвъзмездно сграден фонд, техника, материали, финансови средства и всякакви други услуги на СВУБИТ.

Издателството работи съгласно Статут, приет от Академичния съвет на СВУБИТ. Към издателството функционира Издателски съвет, чийто състав и основни функции са определени в Статута и утвърдени от Ректора на СВУБИТ.

Предмет на дейността на издателството е: издаване и разпространение на научна, справочна, научно-популярна, научно-художествена и документална литература в областта на библиотекознанието, библиографията, информационните науки, културно-историческото наследство и др.

За периода от регистрацията до сега издателската дейност се развива в следните основни **направления**:

- Подготовка и издаване на студии, рецензии и други материали, резултат от научноизследователската и преподавателската дейност на преподавателите от СВУБИТ в ежегодно издаваните „Трудове на СВУБИТ“ – 5 тома (№ 2-№ 6);
- Издаване на доклади и научни съобщения от провежданата ежегодна Национална научна конференция с международно участие в чест на Деня на будителите – 1 ноември, в сборници – 5 тома;
- Издаване в сборници на докладите и научните съобщения от ежегодно провеждания научен семинар „Нови информационни технологии в образователния процес“ за преподаватели в СВУБИТ – 3 издания;
- Издаване на научни трудове, книги, докторски дисертации, учебници и учебни помагала на преподаватели от СВУБИТ – около 60 броя.
- Подготовка и издаване на сборник с материалите от научни студентски форуми в „Трудове на Студентското научно общество на СВУБИТ“, том 1, I-III студентска научна конференция;
- Подготовка и издаване на кандидатстудентски справочници ежегодно, Отчет за дейността на СВУБИТ и сборник „Примерни въпроси за кандидатстудентски тестове“;
- Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“;
- сп. „Издател“ (съвместно с Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“);
- акцидентии: Кирило-Методиевски календар, брошури, плакати, еклибриса, албуми с автографи и др.

Доц. д-р Бонка Хинкова,
директор на издателството

Първият студентски сборник

Лазарки в храма

Съ поклономъ

Народно читалище „Св. Иван Рилски“ стана на 80 години

Манастирската лозница на Германския манастир „Св. Иван Рилски“, под която Елин Пелин е „срещнал“ героите на „Под манастирската лоза“, вече я няма, но преданията разказват, че тук някъде, край безимената речка в гънките на Лозенската планина, светият отшелник е престоял известно време преди да тръгне към „Великата рилска пустиня“. Говори се още, че цар Петър първо тук е потърсил Св. Иван Рилски. Тъй като не искал да се среща с царските хора, светият човек тръгнал нагоре по една от диплите на планината. Било горещо. Спрял да почине и промълвил: „О, Боже, водица“. Тукати от една скала бликнало ручейче. От това време е и преданието, че при царуването на цар Петър (X в.) патриарх Герман също бил по тези места - да се срещне със светия отшелник или по друг повод, не се знае, но селцето приело неговото име.

Хората почитали аязмото на Св. Иван Рилски години наред и старците разказват, че на християнски празници свещеник освещавал чешмичката и хората си наливали осветена лечебна вода. През 60-те години на XX в., когато разрушават стария каптаж на манастира, за да построят нов, включват в него и водата от изворчето. Сега от чешмата под ореха в манастирския двор ден и нощ пее бистра, студена струйка. Ангел Димитров, нещатният гид и щатен поправяч на всичко, що иска да го пипне човешка ръка в манастира, разказва, че дъждовният порой през лятото на 2006 г. изровил старото каменно корито от оная чешма горе. Върнали го на старото му място. Ангел мечтае и сигурно ще успее да възстанови аязмото. Ще направи и пътечка до там.

Германският манастир, който според преданията е от X в., влиза в новата българска история със заема, който Зографският манастир в Атон отпусна на българската държава след първата национална катастрофа, за да се закупи пшеница. И тъй като няма как да се върне заемът, манастирът „Св. Иван Рилски“ и други имоти в България стават собственост на Зографския манастир. Затова той е Подворие на светата Зографска обител, а непресекващата легенда за Св. Иван кръстила и читалището в днешния софийски квартал Герман „Св. Иван Рилски“. То се ражда с неговата небесна подкрепа и благословия на 1 ноември 1926 г. в частен дом благодарение на помощта, организацията, сърцатостта на Георги Петров Младенов-Даскала.

Читалището митарства с дървен сандък, пълен с книги, от старото училище в бакалницата, от къща на къща, набира сили и през 1928 г. поставя първата пиеса „Калната тонка“, която заразява с театрална треска германчани. Въпреки това читалищна сграда е построена на мястото на старото училище едва през 1940 г. Днешното читалище „Св. Иван Рилски“ живее в новата сграда, строена през 1966 г.

Осемдесет години за един човешки живот са възрастта на мъдростта. За едно читалище са юношеска зрялост, защото библиотеката (фонд над 10 000 книги), танцовите състави, школата за чужди езици, гласовитите баби, сърцатата секретарка Лили Маринска като ненаииграли се деца работят на пълни обороти. Възстановяват се стари български обичаи, отбелязват се национални, християнски, селски празници.

На Лазаровден 2008 г. читалището покани дружество „Родолубец“ и учещи в София български студенти от Молдова и Украйна. Гостуването започна от манастира, мина през лазаруването, което никога не е заглъхвало в Герман, през трапеза, много хора на площада пред читалището и завърши с обещанието младото, жизнено културно огнище да организира с дружество и студентите други празници, за да се знае, че селото, т.е. кварталът, кръстено през X в. според легендата на името на патриарх Герман, е място гостолубиво и пази ревностно традициите.

Люлка за държавници

Болградската гимназия „Св. Св. Кирил и Методий“, сега „Георги Раковски“, навършва век и половина

Град Болград (сега в Украйна) се появява през 1819 г. на брега на езерото Елпук на мястото на с. Табак. Той скоро оправдава централното си местоположение и става културен център на българските колонии (82 на брой) в тогавашна Бесарабия. Знаменателно събитие в живота на българските преселници е изграждането (продължило около 5 години) и освещаването на храма „Св. Преображение Господне“. В неговото изграждане с доброволен труд и средства вземат участие над 10 хиляди българи. Проектът е дело на руския архитект Аврам Ив. Мелников.

Освещаването става на 29 октомври (15 октомври ст. ст.) 1938 г. от бесарабския владика архиепископ Кишиневски и Хотински Дмитрий Сулима. На дългоочакваното тържество, продължило четири дни, присъстват хиляди български колонисти. В името на своя дългомечтан храм те виждат и своето преображение на свободна от османско иго земя.

Потомци на завърнали се след Освобождението българи от Бесарабия отбелязват през 1938 г. неговата 100-годишнина с предложението 29 октомври да се чества като Ден на бесарабските българи. Началото на Втората световна война не позволява да се осъществи хубавата идея. Това става едва през 1998 г., когато по идея на дружеството за културни връзки с бесарабските, таврийските и кримските българи „Родолубец“ 29 октомври се отбелязва вече в много селища и в България, и в Молдова, и в Украйна.

Второто голямо събитие в живота на българските преселници е откриването на първото българско общообразователно училище – знаменитата Болградска гимназия (Народно централно училище „Св. Св. Кирил и Методий“). Идеята е на големия българофил Юрий Венелин. Тя получава развитие, когато през 1957 г. турският султан назначава за управител на Молдова княз Никола Богориди от Котел (родственик на Софроний Врачански). През януари 1857 г. български първенци изпращат молба до княза за създаването на гимназия. Лично Георги Стойков Раковски, приятел на княза от детски години, ходатайства за това. Началото е Правителствената грамота (хрисовул) на княз Никола Богориди от 28 юни 1958 г. През 1860 г. в училището е открита печатница, която обслужва не само Бесарабия, но снабдява с книги и поробена България. През учебната 1861/1862 г. започва да работи богатата училищна библиотека.

Болградската гимназия е люлката на много държавници, учени и културни дейци в следосвобожденска България.

„Съвременната история на гимназията води началото си от 1993 г., когато Болградското средно общообразователно училище № 1 става Болградска гимназия, а от 1999 г. с постановление на Министерския съвет на Украйна носи името на Георги Раковски. Днес в гимназията се обучават 350 ученици от I до XI клас. Всички ученици изучават български език и литература, история на България, посещават курса „Традиции и обичаи на българите“. Учебните програми са утвърдени от Министерството на образованието и науката на Украйна, а курсовете по история на България и „Традиции и обичаи на българите“ се преподават само в нашето училище. Голямо внимание отделяме на работата с надарените деца чрез създаване на творческа атмосфера, заинтересованост, доброжелателност. За изминалите 15 години от възраждането на гимназията безспорен е фактът, че тя е едно от елитните учебни заведения в региона.

В гимназията работят 16 кабинета. Създадохме и единствения в региона училищен музей. С право можем да се гордеем с една от най-хубавите библиотеки в района, която притежава 47 хиляди книги.

За учениците от далечните области и региона има безплатен превоз. Децата от началния курс получават безплатна храна.

Студенти от Филологическия факултет и Факултета за чужди езици на Одеския университет „И. И. Мечников“, от Измаилския хуманитарен университет, както и от Белгородднестровското педагогическо училище идват на практика при нас, а випускниците на гимназията стават студенти в тези вузове по договор.

Преди 15 години беше създадена система за сътрудничество с Министерството на образованието на Република България. Днес от 45 квалифицирани преподаватели трима са от България. С тяхно участие са създадени хореографска зала, кабинет по народна музика, музей на гимназията, кабинет по история и култура на българския народ. Най-главното е, че тези преподаватели са носители на литературния български език, което допринася за качествено обучение. Положителен резултат дава и езиковата практика за нашите по-големи ученици, която всяка година се провежда в София.“

Наталия Кара

заместник-директор на Болградската гимназия

Политици и културни дейци, завършили в Болград

Александър Малинов – български политик, министър-председател, обявява Независимостта на България

Александър Теодоров-Балан – академик, първи ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Владимир Моллов – професор, министър в няколко български правителства

Георги Згурев – юрист, министър на правосъдието в кабинета на Константин Стоилов

Георги Тодоров – български генерал

Данаил Николаев – български генерал

Димитър Агура – историк, професор, дългогодишен ректор на Софийския университет

Димитър Греков – политик, министър в няколко български правителства

Иван Колев – български генерал

Иван Вульпе – оперен певец, един от създателите на българската опера

Иван Салабашев – български политик; министър в кабинета на Александър Малинов

Йов Титоров – политик, министър в няколко български правителства

Майор Олимпий Панов – български военачалник

Порфирий Стаматов – юрист, баща на българския писател Георги Стаматов

Стефан Кисов – полковник, герой от Сръбско-българската война от 1885 г.

Известно време в Болград учи и **Ангел Кънчев** – съратник на Васил Левски.

Будител и съзидател

Иван Д. Шишманов – първият председател на Читалищния съюз

Проф. д.ф.н. Мария Младенова

Проф. Иван Д. Шишманов е сред личностите, които имат безспорен принос за формирането на облика на българската наука, култура и образование в годините след Освобождението. Той развива кипяща дейност в полето на културното строителство, насочена към културната и просветната политика на българската държава. Създаденото от него в тези области бележи високи постижения и се утвърждава като безспорен капитал в духовната история на България. Той е сред строителите и на библиотечното и читалищното дело в страната.

Роден е в Свищов на 22 юни 1862 г. в семейството на Димитър Е. Шишманов. Потомък на стар и просветен български род, бащата е не само учител и запален читалищен деец, но и основател на първото българско читалище в Свищов (31 януари 1856 г.), създател е на местния театър и на първото българско търговско училище (Свищов, 1873), което има за цел да подготвя кадри за развитието на процъфтяващата ни търговия. Благоприятната семейна атмосфера формира у бъдещия учен не само стремеж към знания, но и готовност да служи на високи национални идеали, изразени в значителната му книжовно-патриотична дейност в името на България.

По идея на унгарския географ, етнограф и археолог Феликс Каниц през 1876 г. Шишманов е изпратен да учи във Виена, едва 14-годишен, и през 1882 г. завършва Педагогическото училище. Издържа го българското дружество „Напредък“ във Виена при условие, че след като завърши ще се върне в България и ще работи като учител. И той спазва условието. След това следва философия в Йена (1884) и в Женева (1885-1886), като завършва с докторат по проблемите на експерименталната психология, защитен в Лайпциг през 1888 г. при проф. Вилхелм Вунд с най-високата оценка – „Magna Cum Laude“.

Иван Шишманов е един от основателите на Висшето училище в София (1888), на чието създаване, прерастване в университет и утвърждаване посвещава почти четири десетилетия.

Особено важен за реализацията на идеите му е периодът от 6 май 1903 г. до 5 януари 1907 г., когато той е министър на просвещението в кабинета на Димитър Петков. Стремейки се да европеизира българската образователна система, той непрекъснато подчертава, че не бива чрез западното влияние да обезличаваме самобитността на своята национална култура и настоява „да бъдем европейци и все пак българи“.

С името на Шишманов е свързано както прерастването на Висшето училище в университет, така и учредяването на ефорията „Братя Евлоги и Христо Георгиеви“, на която се поставя задачата за изграждане на специална университетска сграда с парите, завещани от двамата родолюбци.

Шишманов основава и Педагогическия музей към Министерството на народната просвета. Създава първото българско училище за слепи деца и Института за глухоними, първата детска забава-

Д-р Иван Шишманов
Худ. Иван Мърквичка (1902)

Иван Вазов и проф. Иван Шишманов (1913)

чица, Учителско-лекарския съюз, с копнеж да служат на просветния напредък на България.

С разбиране за ролята на музиката, театъра и изкуството за възпитанието на нацията, Шишманов полага грижи за тяхното институционализиране, като през 1904 г. открива в София първото българско частно музикално училище, което по-късно прераства в Музикална академия. На него дължим идеята за разделянето на Народния музей в София (1892) на Етнографски (1906) и Археологически (1909) музей, намирането на средства за построяването на сградите на Народния театър и Рисувалното училище, на които той възлага отговорни национални задачи – да стимулират развитието на българското изкуство и научните изследвания, като осигурява и финансиране от държавния бюджет за реализацията им.

Несъмнено Шишманов е една от най-представителните фигури в българския духовен и обществен живот от 1888 до 1928 г. Неговата ерудирана личност привлича вни-

манието и на утвърдени учени от много страни, с които той умее да създава и поддържа контакти.

Затова не е изненадващо, че в книгата си „Два месеца в България“ италианският публицист Вико Монтегаца го определя като „най-учения, най-културния и най-интелигентния българин“.

Модерните идеи на Шишманов и любовта му към народа го карат да участва дейно и в живота на българските читалища. На 12-14 април 1911 г., когато в София се провежда Първият учредителен конгрес на Читалищния съюз, за председател на неговия Управителен съвет е избран проф. д-р Иван Д. Шишманов.

На първия конгрес (1911) се приема и Устав на Читалищния съюз, който определя неговите цели, средства, състав и управление. Решава се и въпросът за читалищния печат. Взема се решение за издаването на месечно списание, което според традицията е наречено „Читалище“.

Съюзът на читалищата в България става реална организация със свой устав, ръководство и печатен орган, която разкрива перспективи за тяхното развитие, набелязва големи и сложни задачи, свързани с нарасналите културно-просветни потребности на народа.

Създаването на Съюза е най-значителното събитие в историята на читалищата от Освобождението до 1911 г. Чрез него се издига авторитетът на читалищата като културна институция и се увеличават възможностите им за влияние върху духовния живот.

Какви са основните цели и задачи, които поставя пред Читалищния съюз проф. Шишманов?

Преди всичко обединяването на читалищата в Съюза в името на национални идеали. Шишманов е убеден, че „този съюз не може да не живее, расте и цъфти. Неговото бъдеще е велико. Бавно, ала здраво, той ще съсредоточи в себе си всички дружни усилия за общото развитие на целия народ.“

Сред институциите, предназначени да развият националната

„Има отцеругатели, които не обичат своя род и език“

ни култура, той поставя на едно от първите места и библиотеките – народни, университетска, читалищни и училищни, поради което се ангажира трайно с проблемите им и желае чрез тях да види една просветена България.

Останал на председателския пост от 1911 до 1923 г., Шишманов формира политиката на Съюза. Насочвайки я към изграждането на духовни и нравствени ценности чрез широка просветна и образователна програма, той е сред идеолозите на читалищното дело в България.

Сред целите, които Шишманов поставя пред Съюза, са да се подобри материалното положение на читалищата и библиотеките им, да се увеличи техният брой, така че във всеки град и във всяко село да има читалище и библиотека, да се подпомогне културно-просветната им дейност, както и да се създаде система за народни четения. Предвижда Съюзът да съдейства и за по-значителното им субсидиране по законодателен път от държавата, окръжните и общинските съвети.

Определяйки библиотеката като „могъщо оръдие на просветата“, Шишманов вижда в нея институция с възможности да развива „умственото и нравственото производство на народните маси“, което ще доведе до по-бързото вътрешно, културно и стопанско възможване на България. И поставя като главна цел на всяка библиотека демократично „да служи за умствените потреби на всички класове на населението – без разлика“ в тяхното състояние, възраст и пол. Шишманов отстоява утвърдени европейски разбирания за ролята на библиотеките като фактор в цялостния обществен живот на страната.

Що се отнася до работата на читалищата по разпространението на хубавата книга, проф. Шишманов заявява, че „читалищата ще дават занапред все повече път на доброта, хубавата и ползната книга“.

Разбиращ въздействието, което оказва театърът върху естетическото и патриотичното възпитание на народа, проф. Шишманов настоява читалищата „да използват най-широко грамадното влия-

ние на театралните представления върху народните маси“.

Убеден в ползата от народните четения, професорът настойчиво съветва: „четенията, сказките, курсовете и народните университети трябва да бъдат занапред във всички случаи с по-свързан характер, за да могат научните и културните завоевания да достигнат широките народни маси, да се издигне тяхното политическо съзнание, да се утвърдят по-високи идейно-нравствени и естетически критерии“. Сам той е един от активните участници в народните четения.

Много усилия полага проф. Шишманов и за създаването на специален Закон за народните читалища и за приемането му от Народното събрание. Защищавайки необходимостта от него, той пише:

„Българският народ е народ умен и е в състояние да разбере, че има разходи, които създават богатства, и икономии, които съществат.“

Приемането на Закона за народните читалища се осъществява едва през 1927 г. благодарение на министър Никола Найденов, който успява да защити законопроекта пред Народното събрание. С него се осигуряват значителни средства за читалищата и се благоприятства по-нататъшният им развой. Законът запазва и основния принцип в организацията и дейността а читалищата – тяхната автономия. През лятото на 1928 г. проф. Иван Д. Шишманов заминава на конгрес на ПЕН-клуба в Осло, за да не се завърне. Там, на 23 август 1928 г., един ден след рождената си дата, той умира.

В негово лице България загубва не само първостепенен учен с международна известност, но и строител на българската култура. С него си отива последната ни личност от ранга на Васил Априлов, Петър Берон и Иван Вазов, олицетворяващи културната съвест и мощ на България.

Колко необходими са ни днес будители и съзидатели от тяхната величина!...

Авторът е декан на Факултет по библиология, информационни системи и обществени комуникации в СВУБИТ.

„Св. Константин и Елена“. Икона от Никола Зограф (1890)

Балканистика

Съвременен межкултурен диалог

От 5 до 7 юни 2008 г. в град Одрин, Република Турция, се проведе симпозиум на тема: „Управление на информацията и документацията и сътрудничество между библиотеките от балканските страни“. Домакин на проявата беше Тракийският университет в Одрин, а съорганизатор - Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ), София. От българска страна съдействие при организацията оказаха Съюзът на библиотечните и информационни работници (СБИР) в България и Българската академия на науките.

За трите дни на срещата бяха обсъдени широк кръг от проблеми, засягащи новите тенденции в развитието на информационното образование и дигиталния достъп до информация, международното коопериране, проблеми на архивите и изучаване на антични обекти, развитие на училищните и университетските библиотеки, мениджмънт на знанието и информацията, икономика на знанието и интелектуалния капитал, изграждане на качествено библиотечно обслужване, мястото на съвременната библиотека и библиотечните сдружения в обществото и други.

Паралелно със симпозиума бе представена изложба на тема „Толерантност на Балканите“, в която бяха експонирани султански фермани от фонда на държавния архив, както и постери по конкретни проблеми, свързани с тематиката на заседанията.

Симпозиумът предлага уникална възможност за общо представяне на библиотечната колегия от Балканския регион в европейското и световното културно пространство, бе изтъкнато в пленарните доклади, изнесени от проф. Хюсеин Бачи, проф. Стоян Денчев, проф. Яшар Тонга и доц. Никола Икономов. Активното участие на проф. д.к.н. Стоян Денчев и проф. Енвер Дюран – ректори на университетите инициатори на срещата, ясно доказва актуалността на обсъжданите въпроси и необходимостта тези срещи да бъдат част от общата културна политика на балканските страни в бъдеще. Те трябва да станат ежегодни и да се превърнат във форум за обмен на идеи и „добри практики“ между библиотекарите в региона, подчерта в приветственото слово директорът на библиотеката на Тракийския университет Ендер Биляр.

Деловата програма бе организирана в паралелно протичащи заседания по отделни секции. Сред българските участници имаше учени, преподаватели и библиотекари от СВУБИТ, БАН, Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, университетски и регионални библиотеки, както и на професионалните сдружения.

Евгения Русинова

Свиленград-Одрин

Ново огнище на духовността

Ваня Стефанова

Откриване на народно читалище „Просвета“ в Одрин. На снимката: (отляво надясно) проф. д. ик. н. Стоян Денчев, Мария Костадинова – заместник кмет на община Свиленград, Ваня Стефанова – секретар на народно читалище „Просвета“ – Свиленград, инж. Георги Манолов – кмет на община Свиленград

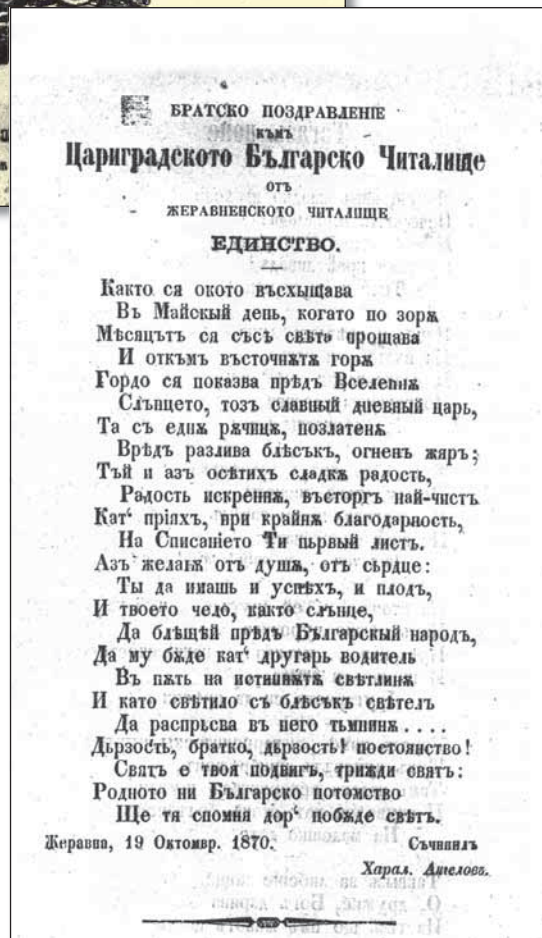
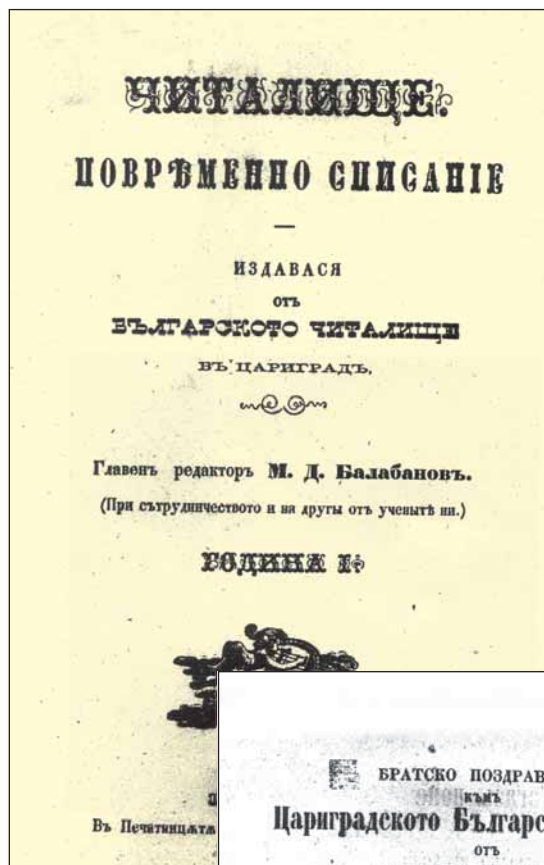
Идеята за читалище извън територията на България бе обявена още през 2007 г. при откриването на обновената изцяло със средства на българското правителство църква „Св. Св. Константин и Елена“ в Одрин от председателя на Съюза на народните читалища проф. д.к.н. Стоян Денчев.

На 8 септември 2008 г., в съответствие със Закона за народните читалища министър-председателят Сергей Станишев откри първото читалище извън територията на Република България.

Идеята на проф. д.к.н. Стоян Денчев за читалище в Одрин бе подкрепена от извънредно общо събрание на народно читалище „Просвета“ в Свиленград. С негово решение новото огнище на духовността ще развива своята дейност на територията на Българската православна църква „Св. Георги“. В момента тя е естествен духовен и просветен център за тамошните българи. Още през 2007 г. по инициатива на проф. Денчев, ректор на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии, и с участието на българския генерален консул в Одрин Ангел Ангелов, в църквата е открита библиотека. По инициатива на българския свещеник Александър Чакърък и неговата съпруга, с помощта на Националния исторически музей, както и на Съюза на тракийските дружества в България, в храма е уредена етнографска експозиция. Оформя се и музикален кът.

За голяма радост зад новооткритото читалище като настоятели застанаха акад. Никола Съботинов, председател на Българската академия на науките, проф. Боряна Христова, директор на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, проф. дин Иван Илчев, ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проф. д.к.н. Стоян Денчев, Ангел Ангелов, генерален консул в Консулството на Република България в Одрин, Христо Христов, преподавател по музика в Тракийския университет в Одрин, както и представители на свиленградската общественост – инж. Георги Манолов, кмет на Община Свиленград, Георги Лозев, спомоществател на народно читалище „Просвета“ в града, член на Ротари клуб, д-р Васко Арнаудов, общински съветник.

Културната самобитност на всеки народ е неговата визитна картичка пред света. Ние, българите, сме уникални и със своите народни читалища, които повече от 150 години са един от трите стълба на българския духовен живот (църква, училище, читалище). Пренасяйки през границите идеята за добросъседство и толерантност, народно читалище „Просвета“ в Свиленград със своя филиал на територията на българския православен храм „Св. Георги“ в Одрин, Република Турция, намира ново поле за приобщаването ни към европейските ценности.

Факсимилета на сп. „Читалище“ (1870)

Осветена на Кръстовден

Възобновяването на одринската църква „Св. Св. Константин и Елена“

Д-р Емил Велинов
Директор на Дирекция „Вероизповедания“
при Министерския съвет

Църквата бе обновена само за шест месеца от много добър екип, който работеше с особено въодушевление. Всички работеха съгласувано – и хората от Министерството на културата, и от Министерството на външните работи, и от Министерския съвет, и от Съюза на тракийските дружества в България.

Главното бе да се осигурят необходимите средства за реставрацията. Общо обновлението възлиза на 450 хиляди евро. Фондът „Култура“ предостави като дарение 50 000 евро. Останалите средства осигури Министерският съвет. Ако трябваше наши предприемачи да извършат същата работа, това щеше да струва около два и половина милиона лева, даже повече.

Иконите за олтара зографисаха Миглена Прашкова и Светла Граданска от Великотърновския университет. Иконостасът бе изработен от Красимир Илиев. Всички си свършиха работата добросъвестно и в срок. Сумата от 70 000 лв. възнаграждение заплати изцяло Министерството на културата.

Сега църквата се посещава от много хора. Влизат в нея не само българи, но и турци. Мнозина от тях са преселници от последните години. Идват да я разгледат и гърци – границата е само на три километра разстояние. Някои по време на рамазана проговориха и на старинен български език.

Нещо невероятно: някои от комшиите пипат молитвено иконите и ги целуват!

За по-малко от месец след откриването на църквата свършиха повече от две хиляди свещи. Изпратихме нови две хиляди.

Църквата няма да бъде отворена постоянно. В нея ще се извършват богослужения само на големи религиозни празници – Рождество Христово, Възкресение Христово, Денят на Св. Св. Константин и Елена – 21 май.

Портата на църквата

Паметната плоча, открита от премиера Сергей Станишев

До неотдавна на това място беше махленското сметище

Светият престол, запазен от 1869 г.

„За слава на единосъщна животворяща и неразделна троица Отца и Сина и Светия дух с благоволенieto на негово императорско величество султан Абдул Азис хан започна да се изгражда в Кириенхане този български православен храм, посветен на светите равноапостолни Константин и Елена на 3 март 1869 година, а беше завършен на 23 септември същата година, като беше изграден този храм със старанието и дарителството на народолюбивите българи от българското джелепско народно общество през 1869 година.“

Плочата е престояла заровена в земята десетилетия наред.

„Слава и похвала на нашия Господ Исус Христос“

Добре свършено

През 2004 г., след като е завършена реставрацията на църквата „Св. Георги“, са укрепени стените и оградата на другата българска църква, почти напълно разрушена. Ако не бе направено това, тя щеше да пропадне съвсем.

През 2005 г. арх. Васил Китов започва проектирането на реставрацията, извършва се и геодезическо проучване. През следващата година проектите са вече готови. Китов работи заедно с арх. Али Ерол – преподавател в Тракийския университет, ръководител на Одринското сдружение на архитектите, собственик на строителната фирма за реставрация „Илдъс мимърлък“.

През 2007 г. проектът е внесен в Комисията за паметниците на културата в Одрин. След някои корекции с помощта на Генералното консулство на Република България, той е внесено отново, като е получено разрешение за работа.

През февруари 2008 г. теренът е почистен и навръх Трети март започва реставрацията. Всичко завършва необичайно бързо, като турските изпълнители надминават очакванията на официалните български власти.

Албен Бакърджиев, собственик на дъскорезница във Велинград, обработва без пари 130 куб. м. дървен материал, дарени от Министерство на земеделието и горите. Фасониран и натоварен на три тира, той преминава безмитно границата.

Дарители стават също двама български депутати и един турски бизнесмен.

На 14 септември 2008 г. църквата е осветена от Русенския митрополит Неофит в присъствието на министър-председателя на Република България Сергей Станишев. Специално за случая от Анкара идва министърът на културата на Република Турция Ертугрул Гюнай, валията на Одрин, ректорът на СВУБИТ, ректорът на Тракийския университет, над 4 000 местни православни граждани и гости от България. Хората благославят: „Да са ви живи и здрави ръцете, дето сториха това чудо! Украсихте живота ни. Сега тук ще идват много хора и църквата ще живне.“

В Светия престол на храма е вграден паметен документ за възстановяването и освещаването му.

Народният певец Илия Луков дарява 152-килограмова медна камбана за църквата – дар от продуцентска къща „Пирина“.

Министър-председателят на Република България Сергей Станишев открива паметна плоча върху стените на църквата и засажда дръвче в двора на храма. Накрая всички запяват „Многая лета“.

Главни участници в обновлението на църквата: (отляво надясно) арх. Васил Китов, Божидар Божков от Независимия инвеститорски контрол, арх. Али Ерол, преводачът Исмаил Бакърджиев, Емил Велинов.

„Орфей, който свири на лира“.
Древна мозайка в Националния музей на Палермо, Италия

Общуване с небесата

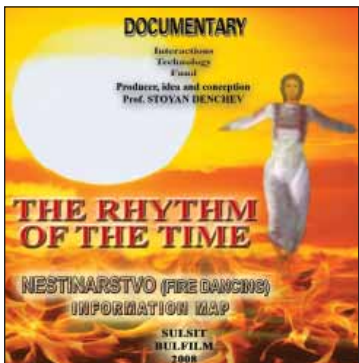
Ритъмът на времето

(Нестинарство: Информационна карта)

Научно-документален филм. Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии.

Продуцент, идея и концепция: проф. Стоян Денчев; **Сценарий:** Александра Куманова, Милен Куманов; **Режисура:** Александра Куманова, Андрей Алтъпармаков; **Оператор:** Стефан Алтъпармаков; **Ред.:** Никола Казански, Антон Даскалов; **Консултанти:** проф. Николай Цв. Кочев (София), проф. Мишел Виевиорка (Париж), проф. Франческа Брези (Рим), проф. Елза Вилфрид (Фрайбург), проф. Николай Ярѐмов (София), о. Мариуш Полцин (София).

София, БУЛФИЛМ, 2008. – DVD.

Обложката на DVD филма, разпространяван на три езика

Георги Рунчев

Тракийски пасторал

поема

(1957-2001)

**Орфей, не трябват
нежни песни
на вакханките, Орфей.**

Гърдите им
не са създадени
за детски устни,
за мъжките ръце
тъжат гърдите им,
търсачо на безплътното,
за твоите ръце,
самозабравил се овчарю.

Какви топли зърна
ражда тази топла пръст,
какъв топъл сок
тече под топлата им броня?
Какво опиянение разливат
лозите, зачервените им сенки
и дългите жълти огньове?
Какви тела се любят,
докато виното нощува?

Ти пожела всичко
в една сива сянка,
в една прашина струна,
която още пълзи по обед
върху каменните струпеи,
която лази подир тебе,
себелюбецо.

Кой би понесъл толкова страдание,
гласа ти одрезгавял
и раздрънканата лира
кой би понесъл?
От ужас ще пицят вакханките,
от ужаса пред твоето смълчаване
пази се.

Познавам страшната ти пещера,
където капките почиват
преди опасното си пътешествие,
където сънищата, свити на кълба,
отпускат пръстените си
и аз преследвам ехото
на раздвоените,
треперещи езици.
Познавам сенките,
които ме изпращат

почти до изхода,
с които се прощавам дълго там,
с които се прощавам дълго,
за да се озова безпаметен
в обикновената си стая –
леглото, пепелника,
лампата, магнетофона –
с едно земетресение
ръцете си.

**Като прощаване
на любовта с плътта.**

**Кой би понесъл
толкова страдание?**

**Защо не се завърна
при стадата си –
да ги приспиваш
и пробуждаш с лирата?
Овцете не разкъсват никого,
а колко злост таят
камишиците на пренебрегнатите!**

Кой би понесъл толкова?

Не, не скърбят
съв чужда скръб вакханките,
които пият от еленовата кръв
и тя потича по брадите им;

не, не скърбят
със чужда скръб вакханките,
които се оглеждат в езерата
и вятърът размива образите им;

не, не скърбят
със чужда скръб вакханките,
които се въртят между маслините
и крясците им са само крясци,
и погледите им са само погледи,
и боговете им са само богове –
кой би понесъл,
кой би понесъл –
не, не скърбят
със чужда скръб вакханките,
чиято смърт е само смърт.

(1983)

Портретът нарисува Калин Николов.

Разтуряне на магии

Край храма - хоро

Съчетанието между езичество и християнство е главна отлика на българската и балканската духовност от паметивека до наши дни. Не само за нас е съществено да се знае какво в крайна сметка е направил за 11 века българинът от християнството. То го е променяло – но и той го е променял по своему. И не е ли непрестанното превръщане на езичеството в християнство и на християнството в езичество разгадката за нашето необичайно дълголетие на този пренаселен човеишки кръстопът.

Дали вече не е започнал Страшният съд – има достатъчно белези за това? Има ли Възкресение без Страстна неделя? Може ли да се отдели физическото оцеляване от оцеляването духом?

Вече близо две десетилетия в. „За буквите – О писменехъ“ търси отговор на тези съдбовни въпроси в близко сътрудничество с Програма „Хоризонт“ на Българското национално радио и нейната многомилионна слушателска аудитория в страната и чужбина.

Големият български учен проф. Стоян Джуджев, от бунтовен панагюрски род, защитава с пълен успех през 30-те години на отминалия век докторска дисертация в Парижката Сорбона върху особеностите на българската народна музика. Той продължава да работи дейно през следващите години, като се обявява рязко срещу обработките на фолклора, считайки, че държавата заплаща щедро унищожаването на скъпоценни образци, надживели столетия. През 1978 г. проф. Стоян Джуджев е удостоен с Хердери награда за ради изследване върху музиката на Йоан Кукузел – първият български композитор, живял през XIII век. Той открива, че в Кукузелеви песнопения са вградени елементи от български народни мелодии. Примерно в „Голямто исо на пападическото пене“, наричано „бич за певците“, той разпознава части от българската народна песен „Я разтуряй, Цвето моме, магиите“. А в друга Кукузелева творба, изпълнявана при най-тържествени церемонии в императорския двор на Константинопол, звучи нашето Петрунино хоро. Изглежда тези езически примеси в християнската музика, доловени от вещи тогавашни познавачи на изкуството, са станали причина Кукузел да бъде насилствено отстранен от столицата и се усамотява във Великата лавра на Света гора като обикновен козар... Изследването на Джуджев прави силно впечатление в столицата на европейската музика Виена и е издадено на немски език със съответни илюстрации.

Очаквано бе, че човек от новото поколение, при това с име на цвете, ще възприеме отбърте тази главна отлика на нашата музика.

Цвети Радева пред микрофона на „Хоризонт“ в предаването „Имат ли песните спирање“

Я разтуряй, Цвето моме, магиите,
Цвето моме, върла магьоснице,
от Бога да найдеш!...

Народна песен, обнародвана от Любен Каравелов.
Изследвана от Васил Стоин и Михаил Арнаудов.

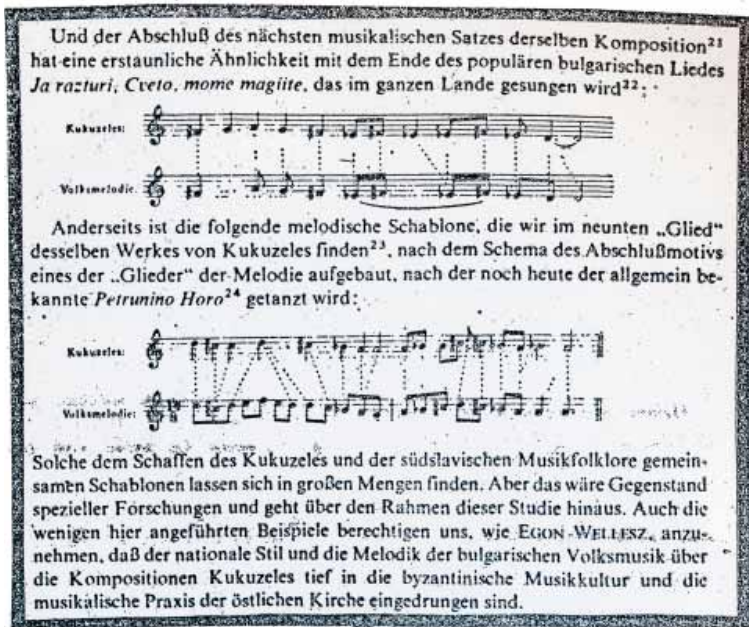
„Да развалиш една стара народна песен е все едно да запалиш цяла библиотека.“

Любен Каравелов

„Като чуя някоя стара народна песен – и вече ме е срам да се нарека поет.“

Небойша Ристич – сръбски писател

Български народни песни, вградени в Кукузелеви творби
Факсимиле от монографията на проф. Стоян Джуджев,
издадена на немски език.

Една от най-даровитите студенти по етномузикология на акад. Николай Кауфман от Музикалната академия Цвети Радева още в началото на своята кариера като водещ на фолклорно предаване по Програма „Хоризонт“ на Българското национално радио почна да разработва горната тема. Под ключовото понятие „Богородичен хляб“ бяха представени редки образци от фолклорното християнство, което има по-голям живот от каноничното поне при нашите условия, и ражда личности като Дякона Левски, Преображенеца Матей, Поп Минчо Кънчев и други не преподобни, а безподобни възрожденски черноризци, чели евангелието с пищови на кръста, усетили манастира тесен за душата си. Поредицата намери съмишленици сред създателите и съдейниците на Кирило-Методиевския вестник. Последваха поредица дискусии в ефира по темата. Род се цял фестивал-напъване край Петропавловския манастир, между Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец, под девиза „Хоро се вие край манастира“, който за кратко време привлече участници от цялата страна. Неотдавна от Прага, сърцето на Европа, при разговор с тамошни българи, които търсят духовни устои във фолклора при настъпващата глобализация, бе употребена мисълта за „пробуждане на генетичната памет у подрастващите“ – съвре-

менно научно понятие, представено неколккратно върху страниците на вестника „За буквите – О писменехъ“.

Напоследък социолози отбелязват, че в цял свят се засилва ролята на фолклора като противостояние на американизацията и глобализацията. А българският фолклор категорично се счита за първа наша ценност и визитка пред света. Защо той е наистина невероятен? Не е ли затова, че тук, на нашите географски ширини, християнството заварва мощно езичество, като известно време се стреми да го обезсили и подчини, но скоро се отказва от това желание. И постепенно се осъществява рядко съчетание между тях: след сутрешната литургия в черквата или манастира следва кръшно хоро и веселби до късно вечерта, та и няколко дни поред.

Когато за векове наред азиатски нашественик унищожава българската блестяща средновековна култура, цялата духовна енергия се съсредоточава в устното народно творчество. Няма друг подобен случай, който да предлага бисери на словото и музиката като нашите. Поради горната историческа причина.

Неслучайно Каравелов сравнява една стара народна песен с цяла библиотека!

Всичко това: като материал за размишление – по ефира и извън ефира.

„Българска хубост“. Худ. Димитър Казаков

Общ език

Фолклорният фестивал в Дорково

През 1996 г. настоятелството на читалище „Св. Св. Кирил и Методий“ в родопското село Дорково, над Пещера, решава да организира фолклорен фестивал. Той почва като местен събор, сетне приема национален характер, а от 10 години вече е и международен. От 1999 г. е включен в календара на българската секция на Международния съвет на организаторите на фестивали за фолклор и традиционни изкуства към ЮНЕСКО (CIOFF). С подкрепата на Кметство Дорково, Община Ракитово, Министерството на културата, фондации и местни фирми фестивалът с всяка изминала година се разраства и обогатява.

Различните религиозни общности от района намират чрез фолклора общ език помежду си.

Адам Црънчев – главният организатор на фестивала

Хорото е балкански феномен

Деца се радват най-много

Sofronij Vračanský život a utrpení hříšného Sofronije

„Житие и страдания грешного Софрония“. Изд. „Одеон“, Прага

Триисет празника

Петко Тотев

Когато страница, ред, буква от старобългарски надпис или ръкопис грейне във в. „За буквите – О писменехъ“, настъпва празник. Преливания между най-древни очертания на глаголически знаци, букви от кирилицата и съвременни шрифтове разширяват празничната радост в очите и сърцата. Вълнението идва не само от изненадата, че сме допуснати в царски и патриаршески скриптории, но и от невинаги съзнавани дълбочини. Изживяваме устойчивостта, трайността, непреходността на духовното общуване. Щом то е възможно и за отдалечени с векове поколения, празници ще има и занаяпред.

Възпроизвеждани графично и багрово с все по-съвършени технически полиграфични възможности, буквите от глаголицата и кирилицата стават все по-стабилни, по-самозащитени като гени на духовността, неделими по-нататък до първоелементи, неизтощими импулси за общителност, вечни стимули да се създава не само материалната видимост.

Празничността в 30-те броя на в. „За буквите – О писменехъ“ също е трайна, както своите извори. Тяхната целебна душеспасителна сила изважда от всекидневието, освобождава от неговата ненаситна алчност да поглъща целия живот на човека. Всички съдейници, редактори, участници в създаването на в. „За буквите – О писменехъ“ пият жива вода, която не престава да бъде жива и сред развалини, съсинпи, мъртви души. Все повече читатели на Кирило-Методиевския вестник имат възможност (вече и чрез интернет) да се общават към полета на Боговдъхновеното слово – от удивлението на Йоан Екзарх как човешкият разум достига небето и пак се завръща в брeнното тяло – до началото на космическата ера, до търсенето на отзвук във Вселената.

Необикновено, духовно, празнично, старобългарско и новобългарско, дълбоко в симетрията на миналото и бъдещето, „За буквите – О писменехъ“ е всъщност издание с бъдещи определения.

По априловски

Чл.-кор. проф. д-р Иван Добрев навършва 70 години

Като правнук по майчина линия на Васил Априлов младият учен се посвещава в попрището на старобългаристиката и работи здравата в продължение на десетилетия. Освен многобройните студенти в Св. Климентовия университет, които чрез него се срещат със славния древен език, той се заема с проучването на неизвестни книжовни паметници. Издава глаголическия текст на Боянския палимпсест от XI век. Привлича нови доказателства за българския първообраз на Изборника на Цар Симеон от 1073 г., доказва, че Македонският кирилски лист също е от Симеоновия Златен век. Разгадава новооткрити каменни надписи от времето на цар Самуил. Негова е статията за кирилицата в академичната Кирило-Методиевска енциклопедия. Дългогодишни занимания са посветени на личността и делото на Св. Иван Рилски. Представя култа към него възоснова на нови данни - житието на Рилския Чудотворец от Георги Скилица. Предлага нови датировки на цикъла канони в неговата чест, на най-важните събития в живота на светеца и главните периоди в развитието на Рилския манастир. Бъди ни жив и здрав, Професоре! Наистина няма ученик по-горе от учителя си, според Евангелието.

ЗА МНОГАЯ ЛЕТА!

„За буквите – О писменехъ“

Съвременни Или как беше изградено on line едно м

Дамаскинари. В научната литература така се наричат българските книжовници от края на XVI в. до началото на XIX в. (преводачи и преписвачи), които съставят дамаскини – сборници с достъпно смесено съдържание, свързани по произход с творчеството на гръцкия писател от XVI в. Дамаскин Студит. Повечето дамаскинари са анонимни. Доколкото са ни познати, те са монаси, селски даскали, свещеници, светски лица. Повечето работят в селищата, познават нуждите на читателя и споделят неговата съдба. От XVII в. са засвидетелствани даскал Стоян от Трявна, даскал Недялко и неговият син Филип от Аджар (дн. Свежен) в Средна гора. От следващия век имената са повече: монах Йосиф Брадати (рилски таксидиот), поп Тодор, поп Йоан и поп Георги от Враца, Янкул от с. Хрельово, поп Пунчо от с. Мокреш, Видинско. Като дамаскинар се проявява и поп Стойко Владиславов от Котел (Софроний Врачански), докато живее в Котел. От първата половина на XIX в. най-дейният дамаскинар е Тодор Пирдонски.

Енциклопедичен речник
„Старобългарска литература“.

Акад. Дмитрий Лихачов – Институт за руска литература при Руската академия на науките, Ленинград

„От цялата си душа желая на милите читатели на „За буквите“ щастие и успехи в труда в полза на добрата и велика българска култура, чийто Ден се явява и ден на цялата славянска култура, понеже делото на гениалните братя Кирил и Методий – безконечно за всички славяни – е наистина безкрайно със своите прекрасни следствия, то живее и ще живее във вековете.“

Валентин Распутин
Руски писател

„За буквите“ е забележително издание, което е полезно не само в България. То е като народен празник, изразен чрез словото, образа и мисълта; като спомен за самия себе си в цялата си природна и историческа продължителност, като народна мечта за най-възвишена човечност. (1985)

Акад. Владимир Енгелхард – директор на Института по молекулярна биология при Академията на науките на СССР в Москва.

„Изпращам сърдечен привет на читателите на в. „За буквите“. Спомням си с топло чувство за дните, прекарани в близката на сърцето ми България на симпозиума, посветен на проблемите на хуманизма. В делото на хуманизма – фундамента на народната култура – България чрез такива светилници на мисълта като Кирил и Методий е дала неоценим принос. Българският народ пази факела на културата и хуманизма, запален в миналите векове от мъдрите синове на българския народ. Нека светлината на този факул се разгря все по-ярко и по-богато. Привет вам, приятели и събратя!“

Педро Домингош Петерсон – Началник на отдел за подготовка на учители в Министерството на образованието на Ангола

„Българските ученици от Възраждането и досега пеят: „Върви, народе възродени, към светли бъднини върви!“ Много други народи, сега възраждащи се и тръгнали по пътя на своето независимо развитие, на всеки 24 май виждат в пролетния пример на България опора и вдъхновение, вяра в себе си, стремеж за духовно развитие и културен разцвет. Чрез вестника „За буквите“ поздравявам дейците

на българската култура и образованието, като ги уверявам, че правим всичко а светли бъднини и на анголския народ.“

Проф. Андрей Робинсон – Директор на Института по световна литература при Академията на науките на СССР в Москва

„За пръв път за българите и славяните изобщо се появява издание, посветено на самите основи и изворите на националната – и не само на националната – писменост и култура. Убеден съм, че „О писменехъ“ ще има широко международно значение както за славянските, така също и за неславянските народи.“

Представяне на брой 2 на в. „За буквите“ в Съюза на българските журналисти, декември 1979 г. Отляво надясно: Евгений Босяцки – художник, Иван Вълков и Любомир Филипов – оформители, Илия Пехливанов – отговорен редактор.

Проф. Матей Матеич
Щата Охайо, САЩ
„Пожелавам на в. „За буквите“ пълен успех в бъдните години!“

Робърт Ченън
Университета на Чикаго, САЩ
„Много се радвам, че се появи вестникът „За буквите“, посветен на старобългарския език и книжнина. Той представлява голям интерес за славистите и всички приятели на българската култура. Сърдечно благодаря на редакционния комитет и Съюза на българските журналисти за този ценен принос към българистиката.“

Янош Шатковски – Варшавски университет, Полша

„Искам да изразя благоговение и почит към цялата история на българския народ – към великото дело на Кирил и Методий, и към

днешните постижения на обикновените хора. С най-хубави пожелания към читателите на вестника „За буквите“

Владимир Цибин
руски писател

„Вестникът „За буквите“ – това е вестник за Кирил и Методий. Той носи от миналото живот. Кирил и Методий са създали душата на българската и руската словесност. Поклон доземи за всичко това!“

Акад. Сергей Тихвински – ректор на Дипломатическа академия в Москва

„Сърдечно приветствам читателите на Кирило-Методиевския вестник – издание, което представя богатите културни традиции на славянските народи, внесли голям принос в делото на мира и дружбата между народите.“

Кристофър Китчинг
Държавен архив-Лондон

„Аз не съм специалист по стара литература, но като архивист и историк имам ясно съзнание за стойността на онова, което се опитвате да правите за българската литература чрез това издание. Вие започвате с изследвания за ваше-

Архив „За буквите – Описменехъ“

то културно наследство. Сигурно след време ще достигнете до точно познание за вашата собствена същност и за самия дух на България. Пожелавам ви успех.“

Вадим Фьодоров
Краснодарски край, Русия

„С истинска радост се запознах с Кирило-Методиевския вестник. Благодарен съм за отличните материали, а също и за великолепно оформлението на изданието. Желая на творческия колектив нови успехи!“

Проф. Славчо Вълчанов – Богословски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

„В много страни съществуват подобни издания като „За буквите“, но никъде те не се правят с такъв възторг!“

дамаскинари

и международно културно съобщество

Отзиви за Кирило-Методиевския вестник

Вениамин Каверин руски писател

„Скъпи български читатели! Трудно е наистина да се оцени услугата, която са ни оказали Кирил и Методий. Без тях аз не бих могъл да напиша дори тези няколко реда. Нека благословим тяхната свещена памет!“

Рита Буми Папа Гръцка поетеса

„На почитателите на вестника „За буквите“ дарявам моята щастлива усмивка, която разцъфна една есен в София.“

Проф. Маркъс Уилър Университет на Белфаст, Северна Ирландия

„Ние всички, както преподавателите по славянски езици в нашия университет, така също и студентите, изразяваме своята благодарност на редакторите на изданието „За буквите“ за забележителната инициатива.“

Проф. Джордж Хъксли – Председател на Ирландската академия на науките, Дъблин

„Както Св. Патрик е посланик на цивилизацията и духовността в Западна Европа, така по онова време Св. Св. Кирил и Методий са велики просветители на Балканите. Пожелавам ви пълен успех!“

Проф. д-р Хелмут Кайперт Бонски университет

„В Германия подобен род издания не са така често срещани и човек се радва, като види как една страна като България уважава свидетелствата на своето минало. Прочетох няколко броя „За буквите“ с голям интерес.“

Владимир Санги Писател от Сахалин

„Братя! Вие първи създадохте писменост. И след 1100 години тази писменост достигна и до нас, нивхите, като ги направи писмен народ. Благодарим!“

Проф. Джун-ичи Сато Токийски университет

„Бих искал българските читатели да узнаят, че много японци добре са осведомени за делото на славянските първоучители Кирил и Методий и високо ценят културните постижения на българския народ през вековете и в сегашни дни. Вестникът „За буквите“ спомага за обогатяване на техните познания.“

Никита Толстой – руски славист (родственик на Лев Толстой)

„Вечно сме благодарни на Кирил и Методий за това, че нам и днес свети техният СВЕТ РАЗУМЕНИЯ КНИЖНАГО.“

Проф. Кабир Чоудхуки – Преподавател по английска литература в университета на град Дака, Бангладеш

„Цял свят се гордее с делото на Кирил и Методий.“

Александър Кривицки руски писател

„Благодарим на Кирил и Методий за тяхната азбука – великата

основа на славянските езици. Нека днешните писатели бъдат достойни за тази могъща азбука!“

Възкреса Каскавила Торино, Италия

„Имаме милион основания да се гордеем, че сме българи и да го показваме пред целия свят, но това може да става само с красноречиви доказателства, каквито изпълват вашето издание.“

Мери Шерхарт – студентка от САЩ

„Учейки в България, аз се надявам да предам на американците топлината и богатата душевност на българския народ.“

Представяне на в. „За буквите“ в Перушица, 10 май 1986 г.
Отляво надясно: Валентин Распутин, Иванка Ангелова - редактор,
Вивиан Клочков - диригент на хор „Ортодокс“.

Архив „За буквите – О писменехъ“

Като учебник

Кирило-Методиевският вестник
се ползва пряко при обучението по славистика
и българистика в много учебни заведения

В Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – Катедра по кирилометодиевистика (проф. Искра Христова), в специалността „История на българската журналистика във Факултета по журналистика и масови комуникации (Здравка Константинова), в специалността „Връзки с обществеността“ (ст.н.с. Минка Златева), в Санкт-Петербургския университет „А. С. Попов“ (проф. Ирина Кримова), в Московския университет „Михаил Ломоносов“ (проф. Ирина Лебедева, проф. Игор Калиганов), в университета на град Иваново, Русия (проф. Дмитрий Поливанний), в Солунския университет „Аристотел“ (проф. Константинос Нихоритис), в Университета на град Палермо, Италия (проф. Алда Джамбелука-Косова), в университета на град Пиза, Италия (проф. Джузепе дел Агата), в Университета на град Хайделберг, Германия (проф. Румяна Златанова), в университета на град Вюрцбург, Германия (проф. Кристиан Ханик), в университета на град Саарбрюкен, Германия (проф. Ролан Марти), в университета на град Фрайбург, Германия (д-р Румяна Конева), в Солунския факултет по славистика във Флорина (д-р Константинос Нихоритис), във Виенския университет (проф. Хайнц Миклас), в Римския университет (проф. Красимир Станчев), в университета на град Антверпен, Белгия (проф. Франсис Томсън), в Университета на град Лодз, Полша (проф. Георги Христов), в университета „Иван Франко“ в град Львов (доц. д-р Наталя Григораш), в университета на Белфаст, Северна Ирландия (проф. Маркъс Уилър), в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски (д-р Ивайло Петров), във Великотърновския университет „Св. Кирил и Методий“ (проф. Иван Харалампиев, проф. Невяна Дончева-Панайотова, проф. Мария Спасова, проф. Димитър Кенанов), в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (проф. Георги Петков, проф. Мария Шнитер), в Националната Априловска гимназия в Габрово, в Националната гимназия за древни езици и култури „Константин-Кирил Философ“, в Езикова гимназия „Св. Методий“ – София, а също в новите български училища в различни градове по света като Лондон, Чикаго, Будапеща и другаде.

Кирилско, а не „маймунско“ А

Николай Гумилъв

Молитва на майсторите

На майсторите старата молитва знам:
пази ни, Господи, от учениците без срам,
които искат нашия оскъден гений
кошунствено да търси все нови измерения.

Нас даже ни харесва открит и честен враг,
но тези дебнат ни по светло и по мрак.
Тях радва ги, когато борим се. Тогава
Христа зарязва Петър, а Юда го предава.

Небето само знае пределната ни мощ,
потомството отсъжда кой внася лев, кой грош.
Какво ще създадем – това от Бог зависи,
което сме създали – и днес то наш е бисер.

На всеки оскърбител отвръщаме с привет,
но който ни прехвалва, остава без ответ.
Ласкателният упрек или слова хвалебни
за творческа светиня съвсем не са потребни.
С хашиш да тровиш майстор позорна е вина,
тъй както картагенски слон преди война.

Превод от руски Христо Медникаров

Между другото

През 1992 г. Фонд „13 века България“ изненадващо спря с протокол издаването на Кирило-Методиевския вестник. Няма, видите ли, за това пари, гласуваха представители на 15-ина министерства. В дарителския фонд, видите ли, нямало пари!...

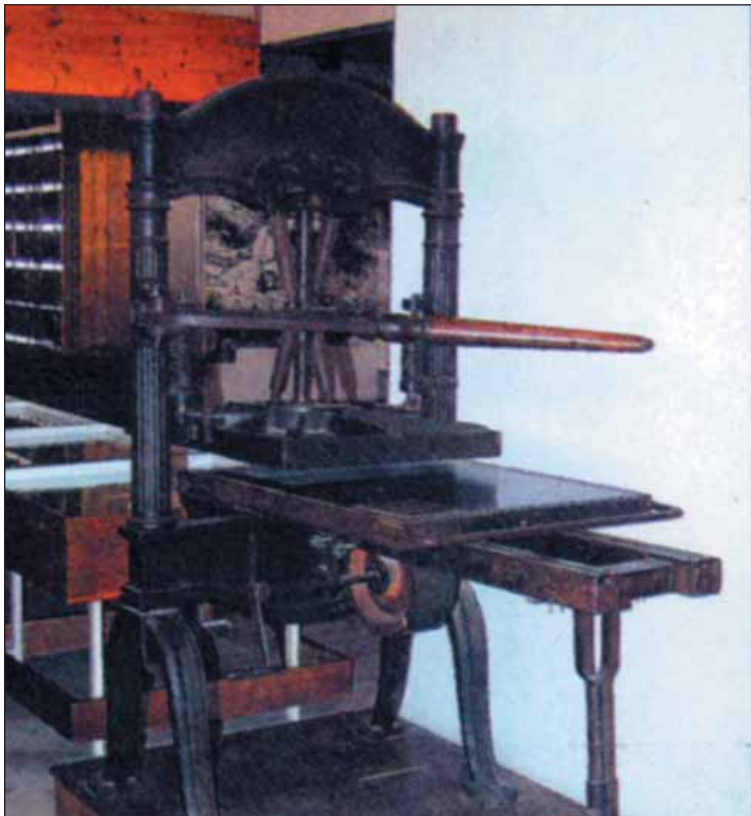
През следващите месеци и години единственото по рода си издание продължи да съществува чрез гостувания във в. „Аз-Буки“, „Отечествен вестник“, в. „Български писател“, в. „Словото днес“, в. „Новият Пулс“, в. „Жарава“, в. „Днес“, сп. „България“ (на 7 езика), сп. „България-Македония“, сп. „Понеделник“, сп. „Везни“, в. „Дума“, в. „Земя“, в. „Екип-10“, в. „Дневник“, в. „Диалог“, в. „Поглед“, в. „Анти“, в. „Детонация“, в. „Вечерни новини плюс“, в. „Дневен Труд“, в. „Женско царство“, в. „Икономически живот“, в. „Ехо“, в. „Наука и общество“, сп. „Общество и право“, сп. „Здраве“, в. „Лечител“, в. „Феномен“, в. „Психо“, сп. „Усури“, в. „Габрово днес“ (приложение „Храмът“), в. „Борба“ – Велико Търново, в. „Дряновска искра“ – Дряново, в. „Тревненска седмица“ – Трявна, в. „Марица“ – Пловдив, в. „Тракия“ – Ямбол, вестникът на Техникума по механотехника „Никола Вапцаров“ в София, в. „Циганите днес“, в. „Нощен Труд“, в. „Трепач“ (брой единствен), в програми по Българското национално радио „Хоризонт“, Радио „България“, Радио Стара Загора, а също във в. „Мурман“, „Мончегорский рабочий“, „Самарская газета“ – Русия, в. „Градски преглед“ – Пасау, Германия и др.

Ст.н.с. д-р Георги Китов (1943 – 2008)

„Който не познава миналото, не е господар на настоящето, а който не е господар на настоящето – няма бъдеще.“

„Археологическите находки в България са сред най-сензационните през последните години.“ (Сп. „Тайм“)

Печатната преса „Знаме“, на която са отпечатани Ботеви вестници. Съхранява се в Националния музей „Христо Ботев“ – Калофер

Духът покой не знае

Народно читалище „Христо Ботев“ в село Памидово навърши седем десетилетия

На 14 октомври т.г. в село Памидово, община Лесичево, област Пазарджик имаше троен празник. Жителите на това китно селище празнуваха празника на селото, 70-годишнината на Народно читалище „Христо Ботев“ и откриването на новата читалищна сграда – Многофункционален културно-информационен център. Местните хора се бяха погрижили денят да бъде изпълнен с много радостни преживявания.

Празникът започна със служба в местната църква по случай Петковден. Последваха освещаване на новата читалищна сграда, тържествено събрание и концерт, традиционният курбан за всички жители и гости на селото. Изключително интересни бяха борбите, на които най-добрите борци сплетоха мишци. Хората и веселбата на селския мегдан продължиха през целия ден.

Кулминация на тържествата бяха освещаването и откриването на новата читалищна сграда. Памидовци с чувство на гордост я сравняват с Националния дворец на културата. За нейното изграждане са инвестирани около 700 000 лв. Две трети от тази сума идват от Европейския съюз по програма САПАРД и една трета е предоставена от община Лесичево. Изпълнител на проекта е фирма „ВРИС“ с управител Ангел Кърджев. С дарени от него средства са облагородени околното пространство и районът около църквата.

Новата читалищна сграда разполага с кинозалон, библиотека с читалня, компютърна зала, обзаведена със съвременни компютри, друга многофункционална сграда, сервизни и помощни помещения. Тя предоставя необходимите условия, за да бъде средище на художественото творчество и любителското изкуство, за патриотичното възпитание на младите хора, за оползотворяване на свободното време от стари и млади.

Специален гост на тържеството беше председателят на Съюза на българските читалища проф. д.ик.н. Стоян Денчев, който преряза лентата на новата придобивка за памидовци. Той награди читалище „Христо Ботев“ със специална почетна грамота и дари библиотеката с 500 тома художествена литература.

Имаше награди и много поздравления. С голямо внимание беше изслушан поздравителният адрес по случай откриването на новата читалищна сграда от заместник-министъра на културата Надежда Захариева.

Проф. Стоян Денчев връчва почетна грамота на кмета на с. Памидово Трифон Николов

С вещина и обич

Да работиш по европейски означава редактори и полиграфисти да бъдат съмишленици

Още от създаването на вестниците и списанията хората на словото са работили в творческо съдружие с хората на печатарската техника. Каравелов е дописвал своите памфлети досади своята машина в печатницата. Пак в печатницата с помощта на словослагателя Ботев създава своя единствен по рода си календар за 1875 година.

Началните броеве на Кирило-Методиевския вестник излязоха изпод валците на италианската машина „Маринони“ в печатницата „Балкан“ на София прес едновременно с поредния брой на сп. „Отечество“. Само че последното се печаташе на скъпа финландска хартия-офсет. А нашето издание – на българска хартия от Мизия. Тя беше доста лоша и се наложи да изнесем концерт на хор „Кукузел“ пред работниците, съпроводжани от директора на печатницата, за да се сложи повече белило към изгнилата слама. Подобен концерт на Кукузелите изслушаха в една обедна почивка и работниците от софийската печатница.

Сетне преминахме на листовата машина. Там съседствахме с рекламите за зимната олимпиада в София, печатани без сметка върху скъпа японска хартия, и българското издание на Лондонското четвроевангелие. От спестени листови момчетата пущаха по някой и друг луксозен брой за подарък на екипа. Получи се и нещо непредполагано: върху карта на Витоша, набраздена с бъдещи ски-писти и прочие, неочаквано се появи огромен стенописен образ на... Св. Климент Охридски. Един рядък съвременен палимсест!

Олимпиада естествено у нас не бе поръчана. Охридският чудотворец си остана!

Не бе заснето на кинолента и премията на Седмочислениците през печатарската машина в хиляден тираж.

Заслужава да припомним с каква женска грижа Ива Владимировна лепеше върху монтажната маса парче по парче изрезките от заснетия бял монтаж. (Обади се, Ива!)

А ученици от Класическата гимназия идваха като бригадири, за да влагат двете части на вестника една в друга – за тази ръчна операция печатницата все не можеше за намери работници.

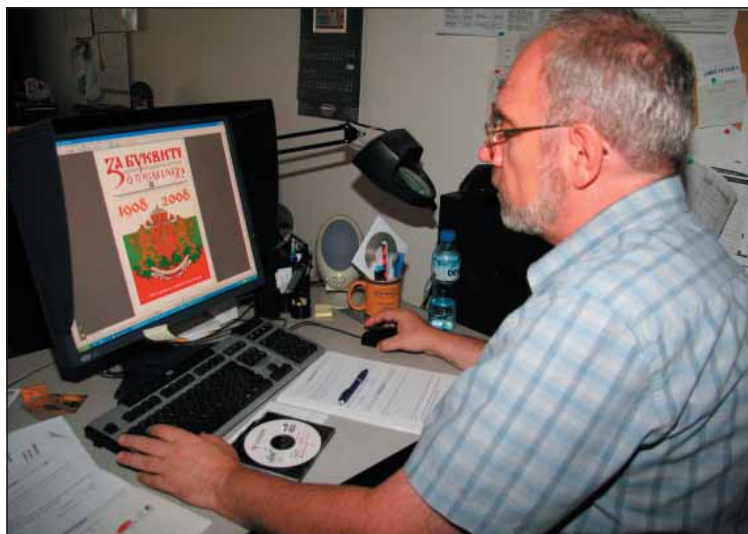
Броят за 1300-годишнината от основаването на Дунавска България бе отпечатан в невероятния тираж от 100 000 бройки, от които по-малко от десет хиляди бяха върнати обратно непродадени от РЕП-овете.

Откакто СВУБИТ пое отговорността за издаването на вестника „За буквите“, той вече се отпечатва в модерната българска печатница „Демакс“ в Горубляне. Тук вече полиграфическата изработка съответства напълно на вида и стойността на международното издание.

Най-много ни радва, че служителите и работниците не само печатат поредния брой в срок (често притеснени от нашето закъснение), но го и четат внимателно, та даже си го и колекционират.

Началникът на производствения отдел инж. Валя Несторова осигурява издаването на вестника според условията на договора

Инж. Виталий Алексиев, ръководител на направление графичен дизайн, пръв вижда новия брой върху екрана на своя компютър

Печатната машина „Хайделберг“ отпечатва хиляда бройки тираж само за броени минути

Новият брой на път към читателите

Светлината идва от Изтока

Орденът „Св. Св. равноапостоли Кирил и Методий“

Орденът е учреден на 18 май 1909 г. по повод обявяването Независимостта на България. През февруари 1910 г. е утвърден със специален закон от XIV Обикновено народно събрание.

Той е висшият орден в Царство България. С него се награждават лица, достигнали високо място в държавната йерархия и получили най-високи степени на българските ордени, а така също чуждестранни владетели и князе – християни и държавници със заслуги към България. Съгласно статута броят на живите българи, наградени с него, не трябва да надхвърля петнадесет.

От учредяването на ордена до 9.IX.1944 г. с него са наградени само 9 българи. Сред тях са трима от царското семейство (цар Фердинанд и неговите синове – Борис Търновски и Кирил Преславски). Други носители (по реда на награждаването) са: Иван Гешов (1913), д-р Васил Радославов (1918), Иван Вазов (1920), митрополит Симеон (1922) и генерал Данаил Николаев (1936). Наградени са и 52 чужденци, повечето от които владетел начело с руския цар Николай II, който е първият кавалер на този орден - като благодарност за големите заслуги на Русия за признаване Независимостта на България през 1908 година.

Знакът на ордена е детелинообразен кръст. Върху позлатен пръстен е изписан на латински език евангелският девиз „Светлината идва от Изтока“. В многоцветен медальон са изобразени славянските първоучители Кирил и Методий. Към ордена има и звезда с голяма и малко огърлие. Орденът има две емисии. Има и специално изработени уникали.

Орденът е изработен по проект на Хайер фон Розенфелд от фирмата Роте и Нефе (Виена, Австрия) и от фирмата на Цимерман (Германия).

На 13 декември 1950 г. е учреден своеобразен приемник на царския орден с аналогично наименование – орден „Кирил и Методий“. Той вече не е висш, а съставка от орденската система на Народна република България. Има три степени и се дава на български и чужди граждани, институти и организации за дейност в областта на науката, просветата и културата и за големи заслуги за възпитанието на българския народ.

Автор на проекта е Петър Дойчинов, а гравьор – Оник Одабашян. Сечен е в Държавния монетен двор.

През 1991 г. орденът е отменен.

Проф. Боян Пенев:

„Да честваме паметта на един голям човек от миналото значи не да се върнем при мъртвите, а да се приобщим отново към тия, които никога не умират. Народът живее с най-трайните си и ценни качества в подвизите на своите духовни представители – на великите, що се издигат от неговата среда.

Ето защо, когато един народ започва да се връща назад, да упада духовно, или да губи равновесие и вяра, той трябва да отправи погледа си към своите първенци и учители, които е създал някога – в тях да намери не само пример, но и да се самопознава чрез тях, чрез делата и характеристиките им, да открива в тях блясъка на онези духовни ценности, за които е бил сляп в неволнишкия си живот.

Те са едновременно и образец – напомняне образец за действията ни, напомняне за един идеал, който трябва никога да не угасва, и за стремеж, който трябва винаги да поддържа в себе си.“

Издателство
„За буквите – О писменехъ“
отпечата поредния сборник
с доклади от миналогодишната
конференция

Юбилеен лист, посветен на
10-годишнината от създаването
на Сдружение на възрожденски-
те градове. Отговорен редактор
проф. Дойно Дойнов

Шестата национална научна конференция
с международно участие

„България в културното многообразие на Европа“

ще се състои в Деня на народните будители – 1 ноември 2008 г.
в Националния дворец на културата, в зала 10, от 9.00 часа.

Пощенска марка (2008)

Консултанти
Проф. Величко Георгиев
Проф. Димитър Кенанов
Христо Медникаров
Йордан Ценов

Компютърна графика
Калин Николов
с букви от първия
Софрониев препис
на Паисиевата история

Изданието има
общокултурен характер
и авторите следва да избягват
политически оценки
и внушения.

Авторите носят отговорност
за представените от тях
информация, тези и факти.

Приемат се за печат статии
в размер до 3 стандартни
страници на дискета и
с разпечатка и подходящи
цветни или черно-бели
илюстрации.

Редакцията си запазва
правото на съкращения,
промяна на заглавията,
стилистични и езикови
поправки.

Броят е приключен
редакционно
на 19 октомври 2008 г.

Пощенска марка (2008)

„Българският народ
не е в гроба на
своето преминало,
а в люлката на
своето бъдеще.“

Христо Ботев

Интернет поколение

На 30 октомври 2008 г. – в „За буквите-О писменехъ“ са потърсени 17 050 читатели от страната и чужбина.

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година.

Бр. 29/ноември 2008 г.

Броят е посветен на Деня на народните будители

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
РУМЯН СЛАВОВ, СТАНИНИ ДЕШЕВА

Художник
КАЛИН НИКОЛОВ

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ'АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ТАМАРА БЪРТЪН, ЕКХАРТ ВАЙЕР,
РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА,
НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА,
АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, БИСЕРА ЙОСИФОВА, ИГОР КАЛИГАНОВ,
КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ,
ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, Смоленски епископ НЕСТОР, СВЕТИНА НИКОЛОВА,
КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ИВАНКА ПАВЛОВА, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО,
ДМИТРИЙ ПОЛИВЯННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА, РАДКО РАДКОВ,
НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, ДЖУН-ИЧИ САТО,
МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА,
ПЕТКО ТОТЕВ, ИМПРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР,
ИВО ХАДЖИМИШЕВ, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Коректори
Светла Девкова, Петър Н. Петров

Сканиране и графична обработка на илюстрациите
Белла Тетевенска

Фотодокументация
Николай Трейман, Валя Чрънкина

Съдейници
Владимир Алексеев, Ваня Ангелова, Никола Балабанов, Борис Борисов, Валя Валентинова, Петя Величкова, Джуди Вермут,
Владимир Витанов, Ива Владимирова, Асен Владимиров, Стефан Власев, Елена Влашка, Георги Вълков, Иван Вълков,
Кирил Вълчев, Виолета Воева, Иванка Георгиева, Кольо Гергински, Иван Григоров, Митко Григоров, Огнян Грънчаров,
Рангел Горев, Светла Девкова, Борис Димитров, Владо Иванов, Орлин Колачев, Димитър Колчев, Стойко Кожухаров,
Владислав Колев, Руслан Костов, Ирена Котева, Николай Кукушев, Савка Лазарова, Райчо Ненов, Валентин Николов,
Стефка Рускова, Стоян Петков, Спас Попов, Стоян Попов, Златия Петров, Пенка Пергелова, ИлIANA Райчинова, Сашо Савов,
Георги Симеонов, Дора Спиридонова, Иван Стоиленов, Антоанета Сърненска, Цветан Томчев, Любомир Филипов,
Ангелина Хаджиева, Тания Христова, Лилия Чандарова, Николай Цанкарски, Антоанета Ценева, Петър Петров, Петър Цокел,
Петя Цолова, Ячо Ячев.

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Директор
БОНКА ХИНКОВА

Секретар
Евгения Василева
Тел. 970 85 89, 971 80 17

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница **ДЕМАКС**
Директор Марин Несторов

Преди Проторенесанса

Стенописите на Боянската църква

През 1973 г. българското правителство подарява на Организацията на обединените нации в Ню Йорк копие на стенописа от Боянската църква с образите на севастократор Калоян и съпругата му Десислава като един от символите на България. Копието е направено от проф. Любен Прашков.

„Тайната вечеря“.
Единствен по рода си стенопис с хляб, чесън и ряпа върху трапезата на апостолите

Дарителският надпис на църквата

Из завета на Св. Иван Рилски

- ✚ Най-вече се пазете от сребролюбивата змия, защото сребролюбието е коренът на всичко зло... Златото и среброто е голям враг на човека и като змия гризе оногова, който го има...
- ✚ Също така не търсете да бъдете обичани от земните царе и князе, нито да се надявате на тях...
- ✚ Не търсете да седате на първо място и да началствате... Избирайте си наставници и поставяйте си началници ония мъже, които от всички са засвидетелствани за духовните им подвизи, които превъзхождат всички по разум и духовни разсъждения. Ако ли пак всички почнете да желаете началство и председателство и да станете наставници и учители, ще се разцъфтят у вас крамоли, препирни, спорове, кавги, надпреварване, клевети, омраза, завист и други неприлични страсти...
- ✚ Ако ли пък се намери между вас някой, който да сее плевели, раздори и други съблазни, такъв бързо извадете вън от вашето събрание, та гангрената да не намери тлъстини и да не се разпространи злото между доброто и като горчив корен високо да не произрасте и направи пакост, та мнозина да се осквернят...
- ✚ Новопросветени люде, своя еднокръвен народ утвърждавайте във вярата и наставлявайте го да остави глупавите езически обичаи и лоши нрави...

„Улбрус“. Стенопис от Боянската църква (1259)

Най-старият запазен образ на Св. Йоан Рилски

Новооткритият (предполагам) подпис на зографа Василий